

actibus, qui expeditur per iudicem ante citationē partis in causa principali: quia licet requirantur causae cognitione: nō tamē requiritur in eis citatio par- tis. ita tenent Bal. & Ale. in l. sed si hac §. prator ait. ff. de in ius vocan. & ibi ponit exemplum in concedenda * venia vocandi parentes & patronos in ius: nā in tali concessione non requiritur partis citatio, licet fiat cū causae cognitione. idē tenet Bal. in l. ea quae. circa fi. col. C. quo. & quando iud. Per. Phil. Cor. in cons. xlvj. col. pen. ver. facit. & c. in ij. volu. ¶ * Et per hoc infero ad bonam practicā, in regno habemus ritū magna curia: quod quando heres vult presentare instrumentum secundū formā ritus, debet offerre petitionem praambuli, probandū se esse heredem, pro liquidatione instrumenti: & idē fortē esset in celsionario, per ea quae not. Alex. in l. si sic. col. si. ff. de leg. j. de hoc est vnus ritus sub nu. 221. incip. itē seruat ipsa curia, quod si sit presentatio & c. & alius ritus, cexlix. sub rubri. de praambulis. Dico, quod ex quo ista liquidatio praambuli sit ante citationem partis, in causa principali, nō requiritur in ea alia citatio: per praedicta. & licet Bal. in l. ij. col. si. ver. sicul. ex his. C. de exe. rei iud. dicat, quod in liquidatione instrumenti requiritur partis citatio, intellego tamē Bal. loqui in tali liquidatione, quae fit post cita-

tionem, nō ante, ne contradicatur, quod dixit ipsemet Bal. in d. §. prator ait. ¶ * Quarto limita, nō procedere, quādo fertur sententia principis seu imperatoris: quia valet sine citatione, existēte tamen iusta causa, secundum Bal. in l. cessante in prin. C. quo modo & quando iud. & Bald. in l. nec causas. C. de appel. & Ale. in cons. ij. col. vij. vers. & quod not. Bal. & c. in j. vol. vbi plus dicit, quod in principe semper praesentatur iusta causa. Regulariter tamen etiā sententia principis nō valet, sine citatione, ex quo principes non potest tollere id, quod est iuris naturalis, v. est text. & ibi glos. & Bal. in l. fin. C. de legib. & idem Bald. in cons. lvij. in iij. vol. & Abb. in cap. in causis, de re iudic. tamen hodie in regno de communi stylo sacri consilij Neap. omnes sententiae sacri concilij feruntur sine citatione: & valent, ex quo proferuntur sub nomine regio. Bene verum est, quod post conclusum in causa fit citatio partibus, vt conueniat ad allegandum verba, vel in scriptis infra tale terminum, quo elapso fertur sententia sine alia citatione ad audiendū sententiam: & si ista citatio non praecederet, non valeret sententia regia, prout de hoc stylo attestatur Marth. de Afflic. in d. c. cccxxvj. consil. Neapoli & ratio est: quia post conclusum in causa, citatio non est defensionis: quia nulla potest allegari defen-

defensio, sed est potius iuris positivi. & idē princeps potest illam obmittere: & sic non obstat, pastoralis, de re iudic. & hęc ratio potest colligi ex verbis singu. Bal. in l. executorem. col. ante. te. vers. non obstat, quod defensionis facultas & c. C. de ex. cep. rei iud. qui dicit, quod citatio nō est de iure naturali principis alteri, propter, sed propter defensionem: ergo vbi nō competit defensio, ibi potest obmitti per principem. ¶ * Quinto limita nō procedere, quando in instrumēto esset pactum, quod debitor possit capi ad instantia creditoris ex sola ostensione instrumenti facta iudici, nam tunc potest capi per iudicem auctoritate instrumēti sine alia praesenti citatione, per ea, quae not. Ang. & Imo: & ibi etiā Alex. in ij. col. in fin. in l. si sic. ff. de leg. j. & licet loquamur in statuto, tamen idem effectus in pacto, vt habetur in l. nō impossibile. ff. de pac. Et in specie in pacto tenet hoc Marth. de Afflic. in cōsilio, pacis cultum. col. vj. quod nota, vt scias ponderare clausulas instrumentorum: quia vt plurimum in instrumentis ponuntur istae clausulae executivae: & hoc corroboratur ex eo, quod in simili concluditur in decisio, cccxxvj. consil. Neapo. vbi dicitur, quod quando in instrumento est pactum de capiendō bona debitoris, potest creditor implo- rare familiam iudicis ad ca-

piendū bona: & iudex tunc concedit familiam & capturam fin- alia citatione partis, vt tenet Alex. in cons. cxxxj. in iij. volu. & Bal. in l. si aequam. in x. q. C. de serui. et aqua. ¶ * Sexto limita nō procedere, quādo aduersarius reperitur praesens in iudicio: quia potest actus expediri eo alteri non citato: quia lex solum pōderat praesentiam partis, vt d. l. de vnoquoque. in princ. ff. de re iudic. & est text. in l. eam. §. si. ff. de mino. vnde praesens etiam sortuito alius, citari non debet. Ita tenet Alex. in d. l. de vnoquoque. col. j. & Alex. in rubr. C. de in ius vocan. in fin. & Bald. in l. si accusatoribus. col. ij. C. de accusa. & Bald. in l. j. ff. de in ius vocan. & Abb. in c. ecclesia sanctae Mariae. col. iij. de consil. & in c. inter quatuor. in iij. not. de maio. & obed. & Bal. in c. j. col. v. de mil. vas. qui contu. est. & in l. consentaneum. col. fin. C. quo. & quando iud. Verum licet secundum commune ecclesionem citari nō debeat praesens, debet tamen per iudicē certiorari de actu, qui fit in causa sua, alius actus nō valeret, secundum Bart. in l. furioso. ff. de re iud. & Ia. in l. nec quicquam. §. vbi decretū. col. vj. ff. de offi. procon. sed certiorari tenent Ang. imo. & Alex. in d. l. de vnoquoque. in princ. & Ia. in l. j. in fin. ff. de in ius voc. scilicet, quod nō requiritur certioratio: quia praesens praesentatur sciens, & praedictis adde So-

cin. in cōf. xxix. col. ij. in iij. vo. sed in dubio is q reperitur præfens in iudicio, præfinitur venisse ad illum actū, qui erat expediendus, seu ad quem fuit vocatus, secundum Alex. in l. furiofo. col. pen. in fin. ff. de re iudi. & Alex. in cōf. cxxij. col. ij. in ij. vol. ¶ Quid autem, si iudex citavit aliquem ad unam causam, & comparuit ad illam causam, utrum possit compelli respondere ad alteram, vel alteri super alia causa? Bal. in d. l. i. accusatoribus. col. ij. in fin. tenet, quod nō, sed potest dicere, facias me citari: quia nō veni ad hoc, & idem magis clarē tenet Bald. in l. cum fratrem. in fin. C. de his quib. vt indig. vbi assignat rationem, quod citatio fit ad duo, scilicet ad effectum comparitionis, & preparandæ defensionis. Vnde si ille compelleretur respondere, statim tolleretur sibi defensio sed Alexand. in d. l. de vnoquoq. col. j. tenet cōtra Bal. scilicet q̄ indistinctē teneatur respondere: etiam si ob aliam causam venerit, & certē si opin. Bal. esset vera in d. l. cum fratre. quo ad suam rationem, nūquā præfens compelleretur respondere, sed semper esset citandus propter præsentiam defensionē. Sed ego puto in hoc regno veram esse opin. Bald. per consilium quem nostrorum &c. & ibi not. And. de yser. vbi dicit, q̄ inuentus in iudicio ob causam necessariā, non teneatur respon-

dere in alia causa, Secus, si ob causam voluntariā. sed in proposito is, qui fuit vocatus ad unam causam per iudicē, censetur comparuisse ob causam necessariam. ergo nō teneatur respondere in alia causa. Ad rationem Bald. de præfensa defensione, nō dico, quod possit dari responsio: quia præfens potest petere inducias deliberatorias, iuxta auth. offeratur. C. de litis cōtesta. & sic interim potest præparare defensionē, vt dicit Alexan. in d. l. de vnoquoque. in j. col. & sic ratio sua nō impedit, quin præfens ex causa voluntaria vel fortuita teneatur respondere. ¶ Septimō limita vbi esset suspicio fugæ debitoris vel criminoli: quia potest tunc procedi contra eum, sine alia citatione, & possunt contra ipsum recipi testes, etiam eo non citato, ne instruat ad fugam, ita plene declarat Felj. in cap. cum ab homine, vers. limita tertio &c. de iud. & hoc sentit Bald. in d. l. cum fratrem. in fi. C. de his quibus vt indig. & tenet Barto. in l. ait prator, §. si debitor ff. que in frau ere. & Bal. in l. hereditor. la. ij. §. cert. peta. ¶ Octauō limita, vbi periculum est in mora: nam potest tunc expediri actus, etiam parte non citata, secundum Alex. & Ias. in l. si fideiussor. §. si satisfatum. col. ij. ff. qui lit. cog. & Inn. in c. significa uit. in fi. de testib. & Alex. in d. l. de vnoquoque. col. ij. Aliās autē

nun

nūquam iudex potest venire ad capturam personæ, nisi prius eā citet, vbi videri nō esse periculū in mora, propter fugam, secundum Bal. in l. si quis curialis. in j. nota. C. de epil. & cle. & Bal. in l. si filio. in fin. ff. solu. matrimo. ¶ Nonō limita non procedere in causa criminali, quādo sententia fertur in fauorem absentis: nam valet, etiam eo non citato: secus si ferretur contra ipsum, ita tenet Bal. l. i. si accusatoribus. col. fin. C. de accusa. & Alex. in l. furiofo. col. ij. ff. de re iudi. per l. quamuis indubitati. ¶ Decimō limita, in omnibus causis, in quibus proceditur sine figura iudicij: nam valet sententia lata pro absente non citato, secundū Bart. in extrauag. ad reprimen. in vers. & figura. in fi. & Alex. in d. l. furiofo. col. ij. & propter hōdie in regno quælibet sententia lata pro absente non citato, valet in causa ciuili: ex quo per iura municipalia sapienter allegata proceditur. ¶ Undecimō limita, in omni actu, qui celebratur vltima die termini: nam potest fieri etiam parte non citata. Hinc dicitur, quod potest fieri sententia compromissi in vltima die termini: ipsi compromissi sine citatione, dummodo terminus sit statutus ab homine, secus si à lege: ita dicit Bal. l. i. auth. ei qui appellat. col. ij. C. de temp. app. Itē, quādo testes examinantur vltima die termini, nō requiritur ci-

tatio partis ad videndum iuramenta testium, secundum Bald. in hñ quando. col. ij. in fin. C. de testib. & Bald. in l. fin. C. qui ad nit. & Bart. in l. ij. C. de tempo. appell. & in l. item illa. ff. de consi. pecu. & idem in similibus ca sibus, de quibus vide plene per Mod. in l. qui ante calendas. & in l. si quis arbitratur. ff. de verb. oblig. & Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. col. vj. ff. de offi. procon. & in repe. l. admonen di. col. xliij. ¶ Adde tamē, quod in regno istud practicitur aliquater, videlicet, quod licet possit fieri actus in vltima die termini sine citatione: tamen debet absens vocari in curia illa die, & hora quando fit actus: & debet eius contumacia accusari: & ideo sit cautus, vt facias hoc apparere ex actis: ita de hoc sunt duo ritus magnæ curiæ. Vnus in nu. 47. & alius in num. 116. & ambo incipiunt Item, q̄ si detur terminus &c. ¶ Duodecimō limita, quādo citatus semel personaliter statim alcen dit equum, & recessit in partes remotas, vel alio modo verbis declarauit se nolle comparere: quia non est vltius citandus, secundum Bald. in l. cessante. in fin. C. quomo. & quādo iud. & Alex. in d. l. de vnoquoq. col. fi. & in l. contumacia. vers. quinto fallit, & c. ff. de re iud. & Ias. in d. l. nec quicquam. §. vbi decreti. col. vj. ff. de offi. procon. & Abb. in c. cum parati. de appel.

z

3

¶ De

20. ¶ Decimo tertio limita, quando probatio concludit solum iudici pura ad iudicis interfectionem quia sic potest recipi sine citatione partis, secundum Bald. in l. certum. col. ij. ver. item opp. quod tunc differant & c. vnde legi. & Bal. in l. si qua per calumnia versu. sed pone. q. iste & c. de episc. & cle. ubi ponit exemplum in iudice seculari, capite & clericum, qui non incedit in habitu clericali, nisi si clericus offedit iudici instrumentum clericatus, debet ipsum remittere statim iudici ecclesiastico sine citatione partis. adde Inno. in c. j. de postula.

21. pra. l. ¶ Decimo quarto limita, quando aliquis habet expedire actum secundum suam conscientiam, vt quod per sedem apostolicam committitur alicui ex aminatione alicuius, si est idoneus, vel est commissa poenitentia sententiandi cum clausula, conscientiam tuam oneramus quia tunc potest ille actus expediri sine aliqua citatione partis, secundum Bal. in d. l. si qua per calumniam. versu. ubi supra. & in d. l. certum. versu. ubi supra. & Alex. in d. l. de vnoquoque. col. ij. in fi. ff. de re iudi. & Lud. Ro. in rub. de arb. col. iij. & est glo. in c. j. de offi. deleg. & Bal. in l. neque natales. col. fi. C.

22. de proba. ¶ Decimo quinto limita, quod est datum arbitrii & potestas executorii testamenti distribuendi ad pias causas: seu eligendi pauperes: quia in tali electione & arbitrio decla-

rando non requiritur citatio haredum, nec alterius, secundum Bald. in l. captatoris. in fi. C. de test. mili. & Bal. in l. si. col. ij. ver. sed non quid in ista & c. C. commu. de leg. ¶ Decimo sexto limita, quando iudex misit expertos ad mensurandum agrum, vel ad aliquam differenciam videndam per aspectum loci, quia in relatione distorum expertorum non requiritur partis citatio, nec presentia: licet in electione eorum requiratur, secundum Bartolum in l. Theopropus. circa fin. ff. de dote. pra. leg. & Ange. in l. j. §. Marcellus. ff. si plus quam per legem falc. ¶ Decimo septimo, limita non procedere in sententia calculatorum, qui reuident librum rationum alicuius administratoris, puta syndici alicuius vniuersitatis: nam possunt ferre sententiam condemnatoriam contra absentem aliter non citatum, & valet sine citatione, secundum Bar. in l. j. §. quod de frumentaria. & ibi etiam gloss. ff. de adm. re. ad 2. c. iur. per. ¶ Decimo octavo, limita non procedere in iuramento deferendo alicui pro liquidatione rerum ablatarum in odium delinquentis: iuxta formam l. si quando. C. vnde vi. & c. imper. eo. extra. q. metus causa. quia in tali taxatione & iuramenti delatione non requiritur citatio partis, ad maius sui odium. Secus, quando ista taxatio est facienda per iudicem de hoc est decisio Rotæ in nouis, in dec. ccc. xix. incip

incipiente, licet & c. & hoc tenet Iaf. in repe. l. admonedi. col. pe. & fi. ff. de iureiur. vbi hoc ampliat in omni iuramento, quod defertur propter delictum seu contumaciam alicuius ¶ Decimo nono, limita, quando aliquis pareretur aliquod damnum in aliquo loco, puta remotone: nam potest ibi testes examinare super damno, quod passus est sine aliqua vocatioe partis, & talis examinatione faciet plenam fidem, secundum Luc. de penna, & Bar. in l. ij. in fi. C. de naufrag. lib. xj. quod nota ad practicum eorum, qui patiuntur furta & robarias in syluis: vel alia similia dana. adde Alex. in l. iij. §. pretor. col. v. ff. de dam. infec. ¶ Vicesimo limita, quando iudex vult examinare in testem aliquam honestam mulierem: nam potest mittere ad eius domum pro ea examinanda, sine alia citatione partis, secundum Bar. in l. ad personas egregias. ff. de iureiuran. & And. de Yser. in consti. in penultarijs. col. ij. in fi. de quo videtur etiam Ab. in c. si qui testium.

23. de testi. ¶ Vicesimo primo limita, quando esset examinandus aliquis testis, cuius dicto esset necessario standum: quia non requiritur partis citatio, secundum Alex.

29. in cõsi. cxxx. in j. vol. ¶ Vicesimo secundo limita, quando esset examinandus aliquis testis, de cuius morte vel festinatione recusum timetur: quia potest examinari etiam parte non citata, secun-

dum Inno. in c. Albe. circa prin. de testi. & Iaf. in repe. l. admonedi. col. c. iij. in princ. ff. de iur. reu. ¶ Vicesimo tertio, limita non procedere in eo, de cuius prejudicio principaliter agitur. Secus, si per quandam consequentiam actus tangeret prejudicium alicuius: quia potest fieri sine illius citatione, secundum Alex. in l. de vnoquoque. col. fi. ff. de re iudi. & Iaf. in l. nec quicquam §. vbi decretum. co. viij. de offi. proc. & in l. si quis nec causam. col. ij. ff. si. cert. per. ¶ Vicesimo quarto limita, quando iudex vult interdicere administrationem alicui prodigo: quia potest hoc facere sine citatione alicuius, secundum Iaf. in d. §. vbi decretum col. ix. & Bal. Ang. & mode. in l. is qui bonis. ff. de ver. obli. ¶ Vicesimo quinto limita, quando fertur tententia contra principalem debitorem: nam in ea non est citandus fideiussor de iudicato soluendo: licet interesse pratendat: quia ex eodem processu fit executio contra eum, secundum Bal. in l. duobus. §. ergo si quis. & potest esse ratio: quia non agitur principaliter de eius prejudicio: licet per consequentiam, vt supra in vicefimitertia limitatione. ¶ Vicesimo sexto, limita non procedere, quando iudex protulit aliquam interlocutoriam, qua succumbens appellauit: quonia appellacione pedere potest iudex procedere vsq; ad diffinitiuam, antequam sibi inhibeat: iuxta ca.

nos. pro testib. ad futurum rei membris.

non solum de app. lib. vj. Certè potest omnino actus vsq; ad sententiam inclusivè expedire sine citatione partis: & valèr, nisi appellans sive appellatiõni renuntiet. tex. est singularis in c. eum qui. de dolo & cõtumacia. li. vj.

34 ¶ *Vicesimo septimò, limita qñ aliquis est condemnatus ad expensas propter contumacia: iuxta legem. sancimus. C. de iudi. nam potest fieri talis cõtumnatio. etiam sine citatione partis, secundum Bal. in d. l. sancimus. in x. q. & Anto. de Butri. & Paul. de liaz. in c. fin. libris. de dolo & cõtumacia. & Fely. in c. j. col. vj. de iudic. ¶ *Vicesimo octavo limita, quãdo iudex vult dare tutorem vel curatorem alicui pupillo, vel furioso, sine inquisitione: quia potest sum decretum interponere sine citatione alicuius, secundum Bar. in l. qui habet. §. quolibet. ff. de tute. & Ale. in consilio octuagesimo sexto, incipiente, visis dubitatiõibus.

36 & c. in ij. vol. ¶ *Vicesimonono limita, quãdo aliquis dolose litat: & se occultat, ne citari possit: quia potest expediri actus cõtra eum, eo aliter non citato: ex quo constat de eius cõtumacia: secundum Inno. in c. ad petitio nem. de accusat. & Abb. in c. ex tute. col. pen. de cleri. non refi.

37 ¶ *Tricesimò limita generaliter, vbi certum est aduersario nullam competere defensionem: quia potest expediri actus eo non citato, vt not. plenè Card. Alex. in

c. cum sit Romana. co. ij. circa fi. de appell. vbi multos allegat, & hanc fallentiam poteris iungere cum prima. ¶ *Tricesimo primo limita, quãdo aliquis habet instrumentum contra debitorem cum pacto de capiedo, & constitutione precarij: quia potest facere capturam cõtra tertium possessorem etiã non citatum: & negotio non liquidato: ita tenet Frã. de Are. in cõf. xxj. col. pe. in fi. & col. fi. & Soci. in consilio lxxxij. colum. iij. in tertio volu. quod nota perpetuo: quia millies euesit i factio: & pluries vidi responderi in cõtrariu, à nonnullis doctoribus, qui dictas decisiones non viderunt.

39 V E N I O ¶ ad secundum dubium: scilicet, à quo iudice debet ac possit fieri citatio. Breuiter communis conclusio est, quod omnis iudex competens potest citare, sive sit ordinarius, sive delegatus: Secus, si est incompetentis: quia non valet citatio. l. si & ibi per docto. ff. de iuris. om. iudi. & habetur in l. ij. si quis in ius voca. non ier. Quod tamen intellige, quando certum est eum esse incompetentem de iure communi: Secus, si de iure communi sit competens: potest tamen aliquo priuilegio declinari: quia tunc valet citatio, & tenetur citatus comparere ad suum priuilegium allegatum: alias potest contumax reputari: vt dicta l. secunda. & l. i. si quis ex aliena. ff. de iud. intellige tamè prædicta de

citra

citatione verbalis: secus in reali: quæ fit per capturam personarum: quia illa potest expediri solum per ordinarium: non autem per delegatum, vt not. Bar. Alexã. & cõmuniter doc. in l. ij. ff. de iur. om. iud. vbi ita intelliguntur text. in §. si verò etiam in auth. de exhib. reis & in l. cõsentaneum: C. quomodo & quando iud. Similiter & citatio per edictum, potest expediri solum per ordinarium, vel per delegatum principis: nõ autem per delegatum inferioris, vt in §. omne in auth. de litig. & in auth. qui de mel. C. quo. & quãdo iud. & ponunt doct. in d. l. ij. & Bar. in extrauag. ad reprimendam. in vers. per edictum. in prin. ¶ *An autem possit iudex citari ius subditum existente extra luum territorium: ista q. tangit lo. And. in cap. Romana. §. contrahentes. de foro compet. lib. vj. & Barto. in l. omnes. C. de episc. & cler. & Ange. & Iaso. in l. ff. de iur. om. iudic. vbi dicit, quod ista q. indiget decisione Casareã. Et ibi Iaso. distinguit tres casus: & dicit, vt ibi per eum: cui adde, quod in regno habemus cõstitut. quæ incipit, in ciuilibus. quæ conce dit iudici indistinctè posse citare extra territorium. & ibi Mat. thæ. de offic. in vj. notab. ponderat ad hoc illã constitutionem, per quam habemus decisionem Casareã in hoc regno: nam licet communis decisiõ in iure communi sit, quod iudex citans

debet scribere literas iudici loci, vbi est citandus, vt ipsum citari faciat, quando ille ciuitates non sunt sub eodem dominio, secundum distinctionem Bar. in l. prima. §. præfides. ff. de requis. tamen quia rex qui est Dominus vniuersalis regni, dedit iudicibus potestatem citandi extra territoriu: poterit fieri hæc citatio per nuntium citatis, sine alia licentia iudicis illius loci, vbi citandus degit. verum illa constit. hoc non probat expresse: vnde tutius puto esse id, quod dicit ibi And. de Yser. scilicet, quod requiritur iudex illius loci, vt ipsum citet: & idem And. in consili. edictorũ. colum. vj. in prin. Et id vidi semper obsecuri, scilicet, quãdo ciuitates non subsunt sub eodẽ barone in hoc regno: solet enim mitti nuntius citantis, vt impetret veniã à iudice illius loci cum literis citatis: vsque solet scribere literas ad illum iudicem, vt ipsum citet, secundum Bartolum in dicto §. præfides. vbi ponit ad hoc quinque limitationes. ¶ *Pro hoc facit, quod in simili dicim⁹, quod quando aliquis vult exercere iurisdictionem inter suos subditos in alieno territorio, debet habere licentiam Domini illius territorij: aliàs processus nõ valet, secundum Innocentium, in c. at si clerici. de iudi. Pro hoc est text. & ibi Card. in ij. q. in cle. j. volumus. de fo. cõpe. Hoc tamen limita non procedere in

z §. terris

terris demanij regis: nam officialis alicuius baronis, seu alijs baro, potest ius dicere in suos subditos in terra demanij: puta in ciuitate Neapolis, abfq; licentia regis & suorum officia lium. ita dicit Matth. in consili. de questionibus. in primo not. vbi ad hoc ponderat illam consili. quam dicit fuisse ignoratam a nonnullis auditoribus regie curie: tamen iudicio meo illa consistit. si recte ponderetur, hoc non probat. & de predictis vide Oldrad. in consili. lxxxviii.

42. VENIO* ad tertium dubium, scilicet, per quem debeat fieri citatio. Dic, quod communis obseruatio est, quod citatio fit per nuntios seu iuratos & seruietes

43. curiarum. * qui solent esse viles personae: vt dicit Andr. de Yser. in consili. citationis. col. i. secunda. solent enim isti nuntij portare aliqua signa, vt cognoscantur, vt not. doct. in capi. cum parati. & capi. significauit. de app. & Specu. in titulo de cita. §. sequitur. columna secunda. & quod sint viles personae, tenet Fely. in c. prudentiam. col. v. de offic.

44. delegat. * Potest tamen iudex eligere vnum alium priuatum, cui potest committere citationem, etiam si non sit publicus nuntius, & valet citatio: imò potest iudex eligere famulum suum, & etiam famulum alterius partis, cui potest committere citationem. Ita tenet Card. Alex. in c. cum sit Romana col. si. de app. &

ibi etiam Abb. in si. col. in principio. Plus dico, quod etiam parti principali potest iudex committere citationem, vt citet suum aduersarium, & valet citatio, vbi constat de commissione iudicis, secundum Baldum in l. vt perfectus. col. si. C. de anna. except. & Bar. per illum tex. in l. eum qui. §. i. epistola. ff. de fur. & idem Bar. in l. iuste. & ibi etiam Alex. in viij. col. ff. de acquir. pos. & Bal. in athen. & omnino. col. i. pen. ver. venio ad ministros, & c. C. ne vxor pro mari. & Bartolus in extrauag. ad reprimendam. in versu. per nuntium. & versu. per literas: vbi omnia haec tractantur. & Spec. in titu. de cita. §. sequitur columna prima. * Sicut etiam iudex potest dare licentiam parti, quod capiat possessionem aduersarij, constituendo eum executorem in causa propria, vt not. Bar. Alex. & communiter doc. in d. l. iuste. & in l. inhibere cauere. in ij. & iij. col. ff. de iur. om. iud. Verum in hoc est differentia: quia quando quis citatur per nuntium publicum, tenetur illi credere solo verbo, sine literis iudicis: sed nuntio priuato, vel famulo, vel parti non creditur sine literis iudicis committentis. ita tenet glo. in c. prudentiam. in versu. per certum nuntium. de offi. dele. & ibi per doc. idem no. gl. in c. cum parati. in versu. nuntius. de app. alijs non tenetur quis credere, maxime aduersario suo, qui de facili

potest

potest mentiri: secundum Spe. in d. §. sequitur. col. j. & Philip. in d. c. cum parati. col. i. iij. in si. ver. vj. queritur & c. Et dicit notat Bald. in l. si vt proponis. la. ij. C. quo. & quando iud. §. licet iudex possit committere citationem: non tamen creditur suae relationi, nisi probetur. & illud dicit sequitur Philip. in d. c. cum parati. versu. vj. queritur & c.

46. * Hoc tamen est correctum in regno in citatione per literas: nam citatoria litera non committitur, nisi habenti publicum officium: vt est ritus magna curia; in nu. lix. & alius in nume. cxxxix. & ambo incipiunt, item,

47. q. citatoria litera, & c. * Potest etiam fieri citatio per magistrum actorum, & sic per tabelionem, si habeat commissionem iudicis: & ibi est credendum propter publicum idem, quam habet. ita tenet Spec. in d. §. sequitur. post prin. & Philip. in d. c. cum parati. versu. vj. queritur & c. per ea, quae habentur in l. si quis dicitur. C. de fal. & in cad. audie.

48. tit. de praeseri. * Potest etiam ipsemet iudex pro tribunali sedens, monere seu citare partem vt compareat tali die coram se: tex. est & ibi Bald. in l. celsante. col. j. C. quo. & quando iud. & Bal. in l. vt perfectus. colum. si. C. de anna. except. & Alexand. in l. contumacia. versu. vij. fallit & c. ff. de re iudi. & not. gl. in c. confuluit. de offi. dele. in quibus locis dicitur, q. ista monitio iudicis, est maioris efficaciae, quam citatio nuntij: quia ista sola monitio habet vim peremptoriae & trine monitionis: & hoc est, quod saepius notarij actorum scribunt penes acta, q. talis fuit iudicialiter monitus & c. na ista monitio plus quam citatio operatur: & potest expediri actus in contumaciam moniti non contentis.

49. * VENIO* ad quartum dubium, scilicet qualiter fit facienda citatio, super quo dic, quod citationum plures reperiunt species. Quaedam enim est citatio realis, seu personalis: quae fit per capturam personae. Secunda, est citatio verbalis, quae fit solo verbo. Tertia est citatio, quae fit per literas. Quarta, est citatio per edictum. Quinta, est citatio per proclama. Sexta, est citatio per campanam, seu per tubam. * Praemitto tamen, quod in omni citatione cuiuslibet sit generis, tria extrema considerantur. Vnum scilicet, ex parte iudicis: prout est commissio de citado: & duo ex parte nuntij: scilicet, ipsa citatio seu executio commissionis: & relatio citationis factae. Et haec tria requiruntur in omni citatione: alias non valet. vt no. Bal. in l. si. C. de fer. & Fely. in c. grati. col. iij. de offi. deleg. De primo scilicet, quod requiritur commissio iudicis, tenet Bar. & Bal. in l. neminem. C. de exhi. reis. & tradit plenè Fely. in c. j. col. vj. de iud. & Ioan. And. in c. quoniam contra

tra

tra. de prob. & Bal. in l. cū clericis. C. de epif. & cle. & Iaso. in §. quadruplici. colum. iij. & iij. in f. de actio. & Bart. in l. j. §. cura. ff. de offic. pr. vr. & Alexand. in l. sciendum. co. fi. ff. de verb. obl. & Alex. in addit. ad Bar. in l. qui

52 nomine. ff. de fal. * Verū, de consuetudine toleratur in quā pluribus locis, vt quando sunt nuntij publici & generales, creditur eorum relatiōibus, quōd citauerunt de commissioe iudicis: licet aliter commissio ex actis non appareat: imō plus, possunt ad instantiam partis citare isti nuntij publici in causis ciuilibus, etiā sine commissioe iudicis: & hoc toleratur ex generali cōsuetudine in ciuilibus: vt testatur Bal. in d. l. neminem. & Iaso. in d. §. quadruplici. & ibi etiam Ioā. Fab. & Bal. in l. si quādo. in xij. q. C. de test. & Pe. Phil. Cor. in consi. xv. col. ij. in fin. in iij. vo. et ita cōmuniter seruatur in hoc regno ex generali &

53 antiqua cōsuetudine. * De secūdo extremo, scilicet, q̄ fiat executio citationis, hoc patet ad sensum: quia ad hūc effectū cōmittitur citatio, vt cum effectu quis citetur: quo casu an credatur nuntio dicenti se citasse, est trita q. in pluribus locis vtilitata, maximē per Baro. in d. §. cura. & per Abba. in d. c. cūm parati. & Iaso. in d. §. quadruplici. col. iij. & iij. in quibus locis cōmuniter tenetur, quōd nuntio publico creditur, & eius rela-

tioni statur. quo ad citationem. Verū, si citatus esset persona circūpecta & fide digna, & iuraret se nūquam citatum fuisse, crederetur sibi potius, quā nuntio: vt dicit Abba. in dicto c. cum parati. col. iij. in princip. & ibi per alios Modern. Et hanc quæstio. tangit plenē Specul. in tit. de cita. §. sequitur. versic. sed nunquid. & ibi plenus Io. And. in addi. vbi notabiliter loquitur: & cōcludit modo prædicto, licet multa verba inserat: & ad ibi dicta me remitto. & habetur per Saly. in l. tres. C. quo. & quādo iud. & Fely. in c. inquisitiōis. §. si. col. ix. de accu. & Philipp. in d. c. cūm parati. co. vj. in fi. & vij. de app. * De tertio extremo, scilicet de relatiōe nūtij, quōd requiratur & debeat apparere, ex quo est actus substancialis: tenet Bald. in l. in. C. de ser. & ibi etiā Saly. dicit, q̄ debet relatio scribi in actis: quia est de processu. * Instantum, quōd non potest fieri relatio in die feriato ad honorē Dei: & ipsum in hoc refert & sequitur Alexā. in l. j. §. nūtiatio. co. vij. ff. de ope. no. nū. & tradit Bar. in l. si finita. §. Iulianus. col. iij. ff. de dam. infect. & est glo. in l. pen. ff. ad Trebel. & Bald. in l. iudices. in vlti. not. C. de fide instru. Instantum, quōd si nō reperitur descripta relatio nūtij in actis, nihil valet citatio nec sententia: nec potest aliquis cōtumax reputari. ita tenet Pau. de Cast. in cōsi. lxxxj. col. iij. in secun-

secundo volum. & Bar. in l. hæc autem. §. primo. per illū tex. ff. ex quib. cau. in poss. ea. vbi dicitur, q̄ debet liquere iudici de contumacia citati: & non potest aliter liquere nisi appareat relatio scripta in actis. * & propterea si iudex primō pronūtiat contra contumacē, & postea incipit relatiōem nūtij, sententia & processus est nullus: secundum eum: & est notabile verbum, & mēti tenendum: quia vidi plures iudices errasse in hoc: idē tenet Bar. in l. multū. in fi. ff. de condi. & demon. & Alexā. in l. 58 sed si de sura. ff. de acquir. hered.

57 * Pōt autē ista relatio per nūtiū fieri soli notario actorum absque præsentia iudicis. secundum Bartolum, in dicta l. si finita. §. Iulianus. col. iij. versic. iuxta prædicta quero, & c. ff. de dā. infect. & ibi Imol. & Alexā. idem tenet Salice. in l. eos. §. super. C. de appell. & in authen. quæ supplicatio. C. de preci. impera. offe. (Hoc etiam de relatiōe nūtij, est hodie prouisum in regno per regiam pragmat. ij. quæ incipit, quilibet. vbi cauetur de omnibus his tribus extremis: videlicet, de commissioe iudicis præcedere: & de ipsa citatione effectuali: & de relatiōe, quæ debet consistere ex actis. Et nota quia illa pragmat. loquitur de commissioe præcedente per ablatium absolutum, quā importat conditionem. l. à testatore. ff. de condi. & demonst. per quæ ver-

ba habemus in regno casum decifum, quōd nō valet citatio nūtij, nisi commissio iudicis præcedat. Posslemus tamen dicere, quōd per cōsuetudinem sit derogatum illi pragmat. quantum ad hoc, vt supra dixi. Vel posslemus illā restringere, quando citatio fit per literas, prout loqui videtur dist. prag. & nō verbis. non nego quia semper de iure requiratur commissio, vt supra dixi: sed solum dico respectu cōsuetudinis: quæ seruata est, vbi viget: iuxta l. de quibus. ff. de leg. * His præmissis, venio ad citationem realem: quæ importat capturam persone: secundum gl. Bar. & Alex. & doct. in l. ij. ff. de iurisd. om. iud. & in l. consentaneum. C. quomodo & quādo iud. super qua est sciendū, quōd in ciuilibus causis regulariter non fit ista citatio realis. Fallit primō, quādo reus esset cōtumax: vt d. l. consentaneū. & ibi Bar. in ij. colum. & probatur in §. si. verō etiam. in authē. de exhi. reis. Item, quādo fuit per sententiam condemnatus: quia potest pro executione sententię capi de persona. l. j. & ibi not. C. qui bo. ced. poss. & not. Bal. in l. per diuersas. in xv. q. in fi. C. manda. Quod tamen intellige, seruato ordine. l. à diu. Pio. §. in venditione. ff. de re iudica. prout ibi nota. Alexand. in iij. & iij. col. i. scilicet, vt primō fiat exculsio in bonis: & postea si bona nō reperiuntur, tūc vltimo

timo loco capiatur persona. alius nō potest incipi à captura persona: secundum gl. & Bar. in l. iij. §. tutor. ff. de suspe. tuto. & Abb. in c. quo ad consultationē. col. vij. in fin. & seq. de re iudi. & Bal. in c. tue. vt lite non contest. & Bal. in d. l. consentaneum. co. 59 iij. in fin. ¶ Fallit etiam, quando debitor esset suspectus de fuga. quia pōt fieri ista citatio realis. laic. prætor. §. si debitorē. & ibi Barro. ff. quæ in frau. re. & declarat plenē Alex. & Iac. in d. l. ff. de iur. omn. iud. & Fely. in c. j. col. vij. de iud. & Iac. in l. iij. ab arbitro. ff. qui sat. cog. & in l. vinum. col. quarta & quinta. ff. si cer. pot. & idem Iac. in tit. de actio. in princip. col. xj. & xij. in quibus locis plenē cumulantur requisita ad capiendum debitorē suspectū de fuga: quæ breuitatis causa hic obmittit. ¶ Hinc dicitur ad propositum Bald. in l. g. euitandi. in fi. C. de cōdi. ob. tur. causam. quod iudex non debet aliquem capere ante summariā fidem & suspiciōē. de recessu. & hoc in ciuilibus. At in criminalibus potest semper iudex regulariter citare regulariter. capiēdo personam. secundū Bald. in l. si quis curialis. C. de episco. & cleri. & per dōct. in l. pleriq. ff. de in ius. voc. Pro hoc est text. in l. j. & per totum tit. ff. C. de custo. reo. & not. Bal. in d. l. consentaneū. col. iij. princ. ¶ Scias tamen. q. ista citatio realis nullo modo pōt fieri, nisi præcedē-

te cōmissiōe iudicis: vt est text. & ibi per omnes scribentes in l. neminem. C. de exhi. reis. & not. Bal. in l. si quādo. in xij. quæst. C. de testibus. nisi cōtra suspectū de fuga. qui potest capi propria autoritate. sine alia cōmissiōe. etiā per priuatiū d. §. si debitorē. & habetur plenē in locis præallegatis. ¶ Secūda citatio. est verbalis: quādo iudex viua voce committit nūcio. vt aliquem citet sine literis: vt probatur in c. cum dilecti. ibi. viua voce & c. ibi Anto. de But. & Abba. de dolo & contuma. & est etiam consti. regni. quæ incipit. edictorum. ibi. etiā sine scriptis & c. & ista citatio verbalis & aliz sequentes citationes. de quibus infra dicā. debent continere lex requisita ad hoc. vt valent. Primum. scilicet. nomen iudicis citantis: secundum. nomen eius. qui citatur: tertium. nomē eius. ad cuius instantiam fit citatio: quartū. est causa. ob quā citatur. quintum. est locus. in quo debet comparere. sextum. est tēpus infra quod debet cōparere. Additur etiam septimū requisitū. quādo citatio fit in scriptis: scilicet. vt contineat verbum. perēptorie. hæc omnia probantur in d. consti. edictorum. & ponit alii quæ Spe. in tit. de cita. §. iij. de citatione. post princip. aliaz citatio esset obscura. & incerta. & non valerēt: vt dicitur in d. consti. edictorum. & tenet Bal. in l. hac cōsultissima. col. iij. C. qui test. fac. poss.

poss. & in l. eū. quæ temerē. per illum tex. ff. de iud. & ibi est gl. idem not. Bald. in l. j. circa si. ff. de lib. & posth. & Card. in cle. ij. in quinto notabili. vt lite pēd. ¶ Inquāto autē dixi. quod citatio debet continere locum. procedit sine dubio in delegato citante: focus est in ordinario: qui habet certum & deputatum tribunal: quia potest citare sine expressiōe loci: & intelligitur de loco solite residentiæ. tex. est in c. cum parati. & ibi per doct. de appel. & not. Bar. & Ange. in l. iij. vt proponis. la. ij. C. quomodo & quando iud. & Ange. in l. j. §. hoc stipulatio. ff. si plūquam per l. fal. & Bald. in l. vt perfectus col. ij. versic. quarto. & c. de 65 anna. excep. §. Item. in quāto dixi. quod citatio debet continere certum diem seu tēpus cōparendi. aliās non valet: hoc tenet Barto. in l. liber homo. §. de cem. ff. de verb. oblig. & Bald. in l. si col. j. per illum tex. C. de iure domi. imp. Contrarium tamen tenet Spec. in tit. de cita. §. sequitur. versic. quid si non praferis. & Bal. in d. l. vt perfectus. col. ij. versic. ij. & c. & Abb. in d. c. cū parati. col. j. per illū text. & est text. in c. eos. in fin. de sen. ten. ex cō. lib. vj. & Bal. in c. j. col. iij. de mili. val. qui conti. est. Et concludunt præfati doct. quod non valet citatio: & debet comparere quā primum potest: quādo nō est appositus dies in citatione. hæc quæstio. plenē attingit

Phil. in d. c. cum parati. col. v. & vj. & ibi cōcordat opi. per bonā distinctionē videlicet. aut queris. vtrū valeat citatio sine die: ad effectum. vt si citatus nō cōparet. quā primum potest. pōt fit multatū tanquā inobediens: & dicendum est. quod sic: & ita procedat vna opin. Aut queris. an valeat citatio. vt si citatus nō cōparet. pōsit procedi ad sententiā. vel ad alios actus in cōtumaciā: & dicendum est. quod non valet. nec procedi potest. & ita loquatur cōtraria opi. & ista concordia fuit Ang. in d. l. liber homo. §. decem. & idem tenet Ang. in l. per interuallum. ff. de 66 iud. & ita pertrāctō. ¶ An autē sit necesse apponere horā? Dic. quod non: sed debet comparere hora solita causerum: secundū Bald. in l. i. vt proponis. la. ij. C. quomodo & quando iud. & Innocē. in c. cum nobis olim. de elec. & Barba. in addi. ad Abba. in d. c. cum parati. & ibi etiā Phil. in vj. col. i. & Fely. in c. consuluit. col. iij. de offic. deleg. itē debet cōparere tali hora. in qua pōt ille actus expediri ante noctis tenebras: secundum Abba. in d. c. consuluit. col. ij. & in c. cū super. col. ij. de testi. cogen. si tamen apponeretur hora. & postea non fieret actus in illa hora. sed in alia. non valeret: secundum Barto. in l. aut qui aliter. §. si. ff. quod vi. aut clam. & Fely. in d. c. consuluit. col. iij. ¶ Sed circa hoc de tempore comparitionis. com. mu

cōmunis practica in hoc regno est: quod si quidem citatus habitat in eadē ciuitate, vbi iudiciū agitatur: citatur vna die pro alia immediate hora: & in alia die sequenti loca causarum accufatur sibi prima contumacia, si nō comparet: & deinde expectatur per tres alios dies continuos: in quibus currunt etiam dies feriati, & postea in quarto die sequenti iuridico accufatur sibi vltima cōtumacia, si nō cōparet: & illud est vltimū perētorium: & tunc bannitur & cōdemnatur ad tertiam partē mobilium: & sic in effectu citatus, à die citationis habet quinque dies ad comparandum. & de hoc est ritus magnæ curiæ in nume. ccxxiiij. qui incipit. item seruat ipsa curia in primis, &c. & regia pragm. tertia, quæ incipit, relatione: & ista expectatio tridui non habet locum, nisi in primis citationibus. in alijs verò proceditur ad actum in contumaciam in die immediate sequenti, nullo triduo expectato. Si verò citatus habitat in alia ciuitate: si quidem est intra regnum, debet inseri tantum tempus in citatione, infra quod possit cōmodè comparere attenda distantia loci: & in illo vltimo die cōpartitionis accufatur prima contumacia: & postea expectatur per triduum: & deinde accufatur vltima: vt suprā dixi. & ita seruat in eursijs Neapolitanis in citationibus, quas mittūt

per diuersa loca huius regni. & hoc colligitur ex verbis dictæ prag. Relatione. Si verò citatus degit extra regnum, debet in citatione apponi termin⁹ sexaginta dierum ad cōparendum: prout de hoc est text. in d. constituit. edictorum. circa fin. & ibi And. de Yser. & idem And. in c. j. de consti. inter vas. & alium de bene. vbi dicit, quod iudex non potest hoc tēpus coarctare. vn-de tunc in sexagesimo die accufatur prima contumacia: & deinde triduo expectatur: vt suprā dixi. Et quod in vltimo perētorio condemnatur ad tertiam partem mobilium, tam in ciuili, quàm in criminali, est ritus magnæ curiæ in numero ccij. qui incipit: item seruat dicta curia in citatione &c. & ille est pulcher ritus, qui ponit sub breuibis verbis totam practictam, quam suprā dixi. & est constit. quæ incipit, penam nouem &c. adde, quæ dicam infra in versicu. contumacia. in iij. q. 68 ¶ * Est etiam sciendum, quod contumacia prima debet accufari in die iuridico: etiam si illo die cura non regitur, dummodo nō sit dies feriatus. & potest acculari in presentia actorum magistrī, etiam absente iudice. de hoc est alius ritus num. ccij. qui incipit, item, seruat ipsa curia, vt si die &c. & alius ritus in num. ccxiiij. incipit, item nota quod in omni &c. ceteris, si ille dies, in quo erat accufanda prima

prima cōtumacia esset feriatus, debet accufari in die sequenti: & debet fieri mētio in actis de die precedenti feriato, vt sciatur, quē nō poruit illo die accufari. Idem si plures dies continui essent feriati, quia elapsis feriis primo die iuridico accufatur: vt est alius ritus numero 104. incipit, item, nota quod vbiunque, &c. & si non accufatur prima contumacia in tali die, vt suprā dixi, citatio expirat & circūducitur nec excufatur actor dicēs, quod non accufauit, quia curia nō regebatur, quia poterat accufare, dummodo nō fuisset dies feriatus, vt suprā de hoc est alius ritus in numero 305. incipit, item, nota q. tales, &c. ¶ Ex predictis ergo vides quomodo est correctum ius commune in regno: nam de iure communi non poterat veniri ad peremptoriū: nisi præcedētibus tribus citationibus, cum interuallo triginta dierum. l. ad peremptoriū. cum duabus legibus sequent. ff. de iudicijs. & l. tres denuntiationes, & authen. qui semel. C. quomodo. & quando iud. hodie autem in regno sufficit vna, cum illa expectatione tridui post diem cōpartitionis: vt suprā dixi. ¶ * Item inquitum dixi, quod citatio debet continere causam seu articulum, ad quem quis citatur: vide Bald. in l. consentaneum. in quarto notabil. C. quomodo & quando iud. vbi hoc tenet. dicit tamē quod in ordinario citante,

semper præsumitur causa, dummodo fiat citatio ad instantiam, & sic valerit citatio sine causa. Sed Andr. de Yser. in dicta constit. edictorum. in princip. dicit, quod debet exprimi causa in citatione, nisi citatus seiat causam. Sed Barto. in extrauagan. ad reprimendum. in versicu. supet dicto crimine. &c. tenet, quod valerit citatio sine causa, tam in ciuili quam in criminali. & ita etiam dicitur in decisio. ccxciiij. consil. Neapolit. Abb. verò in cap. præterit, colum. iij. in fi. de dilatione vnam distinctionē videlicet, aut quis citatur de lōginquo. & debet citari cum causa, vt veniat instructus. Aut citatur de proximo, & non est opus ponere causam, nec certum crimen, vbi citatio est criminalis: & videtur satis egra distinctio. Quicquid dicant isti doct. ego puto indubitanter, quod in hoc regno debet exprimi causa in citatione: alia non valet, & mouer per duo iura municipalia, quæ hoc expressè dicunt: videlicet, per text. in dicta constit. edictorum. & per regiam pragmat. iij. quæ incipit, quilibet. ibi, continentes ipsius citationis causam, &c. & postea subdit, citatio aliter facta, non valet, &c. ¶ * Quid autē si cum iudex vellet ferre sententiam citauit aliquem, vt veniat ad audiendum intentionem curiæ seu iudicis, an dicatur sufficiens causa in citatione & an valet talis citatio? Dic, quod non, sed debet

exprimi ad sententiam profertur seu audiendam ita tenet Felyn. in c. consuluit. col. vj. de offic. deleg. & Ioan. de Ana. in cap. inquisitionis. §. ad petitionem. col. penult. in prin. de accusat. & ibi etiam Felyn. in vij. col. per text. in c. ij. & ibi Gemin. de dolo & contuma. lib. vj. ¶ Quod si aliquis citatur ad respondendum petitioni porrigenda. & in ultimo die peremptorij non comparer, sed actor comparer. & accusat sibi contumaciam, non tamen porrigit illo die petitionem. sed die sequenti. an possit super illa petitione procedi in contumaciam, & an ille citatus possit multari, vt contumax. Dic quod non, quia ex quo fuit citatus ad illum actum, est necesse, quod ille actus correctione petitionis fiat illo die peremptorij: alia nihil valet, quod agitur, ita eleganter tenet Petr. Philipp. Cornael. in consil. lviij. col. iij. in litera h. in tertio volu. Si tamen reus comparer, iudex dar terminu actori ad producendum libellum, & reo ad respondendum, vt est ritus magne curie in numero, cxxxvij. incipiens, item, seruat ipsa curia, quod si actor, &c. Et nota, quod quando fit ista citatio eo modo, scilicet ad petitionem porrigendam, non inducitur litis pendency ad impediendum praeventione, ante, quam porrigatur petitio: prout de hoc est decisio. cxciiij. consil. Neapol. & ideo ista practica citandi non est bona: sed melius

est, quod porrigatur primo petitione & postea super ea porrecta emanet citatio & ita practicatur in curijs. ¶ Item inquantu dixi, quod in citatione debet apponi verbum, peremptorie, hoc tenet Andr. de Yser. in consil. in ciuilibus. & est glo. in cle. sepe. §. sententiam. in vers. non peremptorie. de verb. signifi. & Bald. in l. si quando. col. ij. C. de testibus nisi quando fieret monito pro iudicem pro tribunali sedentem, vel nuntius citare coram iudice: quia illa citatio habet vim peremptorij, secundum Bald. in l. cessante. colum. i. C. quomodo & quando iud. & dixi supra in tertio dubio. in fin. Hodie tamen in regno, ex quo omnes causae ciuiles sunt summariae, vt pluries fuit dictum, non requiritur peremptorium in citationibus, & sic valeret citatio in ciuilibus sine verbo, peremptorie. ita tenet Angel in dicta l. ad peremptorium. ff. de iudicij. per text. in dicto §. sententiam. & hoc tenet Marth. in constitutione. inconfutibile. colum. na penultima. ¶ Tertia citatio est, quae fit per literas, vt quando iudex facit citationem in scriptis: & illam committit nuntio, vt aliquae citet. super hoc est data forma per regiam pragmat. in regno: videlicet, per pragmat. secundam, quae incipit, quilibet. qua cauetur, quod quando nuntius citat per literas, debet habere commissionem iudicis, & citatio debet continere causam, & debet fieri

fieri citatio coram duobus testibus, qui se subscribant in calcationis, quado fit in loco. vbi potest haberi copia literarum: alia sufficit, quod nuntius in relatione dicat se citasse coram tali & tali testibus: & citatio aliter facta non valet: vt ibi dicitur, & tenet Andr. de Yser. in consil. citationis. col. j. & ijsi tamen esset facta citatio invalida, & citatus compareret, inualidat citatio & copartio: vt dicitur in d. oragm. ij. & tenet Bal. in l. vt perfectus. 74 col. ij. C. de anna. exten. ¶ Est tamen sciendum, quod citatio de necessitate non requirit scripturam regulariter, quia est in arbitrio iudicis citare viua voce, vel in scriptis. debet tamen in actis describi, vt appareat ex actis. Hoc probatur ex dicta constit. edictorum, quae dicit, in scriptis, vel sine scriptis. & in ca. cum delecto. ibi, viua voce, &c. de dolo & contu. in aliquibus tamen casibus requirit de necessitate scripturam: alia non valet. & primus casus est, in iudice delegato, qui debet citare cum inserto tenore suae commissionis, qui tenor non potest apparere, nisi in scriptis. cap. praeterea. & ibi Abb. & doct. de dila. & Bart. in auren. qui, semel. C. quomodo & quado iud. & Bar. Alex. & Ias. in l. ij. ff. si quis in ius voc. non ie. Quod limita, 76 vt ibi per Ias. ¶ Secundus casus est, quado citaretur aliqua persona illustis vel clarissima, quia debet citari in scriptis. ita tenet

Ias. in §. quadrup. col. iij. in prin. in sit. de acti. & est tex. & ibi Bar. in l. quoties. C. de dignit. lib. xij. ¶ Tertius casus est, quado designatur aliquis nuntius fide executor ad capiendam bona fisco delata: nam non creditur eis sine literis l. prohibitum. in fi. C. de iure fisci. lib. x. similiter, quado aliquis mittitur ad exigendas pecunias fiscales. l. palatinos. C. de colla. fun. fisci. lib. xj. ¶ Quartus casus est, quado aliquis nuntius vellet citare realiter: puta faciendo capturam in bonis vel in persona: tunc enim debet ostendere commissionem in scriptis, secundum Bart. in d. palatinos. & Philip. in c. cum parati. col. viij. vers. sed limita. &c. de app. ¶ Quintus casus est, in omni nuntio specialiter electo, qui non est nuntius consuetus: nam sibi non creditur, nec valet eius citatio, sine literis: vt dixi supra in tertio dubio. vers. plus dico, &c. & ibi dixi, quod hodie in regno est prouisum per ritum magne curie ibi allegatos, quod istae citationes in scriptis non committuntur, nisi habenti publicum officium. vnde apparet, quod priuate persone non committerentur. ¶ Sextus casus est, quado citatio fieret extra prouinciam, quia non valet, si non fiat in scriptis, secundum Bart. in extrauag. ad reprimendam. vers. per nuntij. per text. 81 in §. eos. in auth. de colla. ¶ Septimus casus est, quando citatio fit in domo, & non personaliter.

nam non valet ad effectum reddendi citatum cōtumacem: nisi fiat cum literis, secundum Bal. & Ang. in l. vt perfectus. col. ij. C. de anna. except. & Alex. in addi. ad Bartol. in d.l. palatinos. C. de colla. fun. fiska. & Andr. de Yfer.

83 in constit. citationis. ¶ Quarta citatio, est illa que fit per edictū. & est sciendum, quod ista citatio per edictum non fit, nisi in casu necessitatis, scilicet quando alio modo quis citari nō potest: propter eius absentiam vel latitacionem, vel quando citantur persone incerte, si sua putauerint interesse. vt inferius dicam. nam si iudex habet modū citandi aliquem voce vel per literas, non debet incipere a citatione per edictum, quia grauaret citatum: & iudex appellatione posset hoc grauamen reparare, secundum Bart. in extra vag. ad rep. in d. iud. in vers. per edictū. post princ. vbi plus dicit Bartol. in princip. quod hæc citatio nō fit, nisi per ordinarium vel delegatum principis, non autem per inferiorem. de hoc dixi supra, in secundo dubio. Istam materiam citationis per edictum, tractat plenē Felin. in capitulo quoniam frequenter. §. porro. vt lite non contestata. & Bartol. in dict. vers. per edictum. & can. in Clemen. prima. de iudic. Ego autem sub breuitate reasumam aliquos casus, in quibus fieri potest, & est necessaria huiusmodi citatio: de reliquis verō remitto me ad di-

cta per doctorem. in locis præallegatis. ¶ Primus igitur est casus, quando citandus non reperitur personaliter, nec habet certam domum: puta, quia est vagabundus; tunc debet scribi eius citatio ad modum edicti, & debet affigi in palatio curiæ vel in platea publica, quando est laicus, vel in foribus ecclesie, quando esset clericus. ita quod verisimiliter talis citatio veniat in notitiam omnium per modum notarij, que citatio continere debet illa septem requisita. de quibus supra dixi. ita tenet Bald. in l. si accusator. columna fina. in princip. de accusator. vbi plus dicit, qd in tali casu potest fieri etiam citatio per proclama: vt infra dicam. Idem tenet Bald. in l. constataneum. in secundo not. C. quomodo & quando iudex. & Bart. in dicto versiculo, per edictum. & debet poni istud edictū in illa ciuitate, & loco, vbi solitus est conuersari ille vagabundus, secundum Bald. in l. vt perfectus. columna prima. circa fi. & columna secunda. C. de ann. except. vbi plus dicit, qd si vagabundus habet domū, debet affigi edictum citatorium in porta sua domus, & debet hoc fieri in presentia duorum vel trium testium, vel notarij: vt est text. in costit. citationis. pro hoc est text. in l. iij. §. toties. ff. de dam. infec.

84 ¶ Secundus casus est, quando aliquis procurat vel latitat dolose, vel impedit, ne citatio verb

verbalis vel per literas possit ad eum peruenire. nam tunc potest citari per edictū. text. est in cle. j. de iudic. Verum in hoc est aduertendum, quod illa cle. disponit, quod istud edictū potest affigi in ciuitate Romana in papali palatio contra vnūquemque habitantem in partibus quantumcunque remotis, & propterea, quia talis citatio est multū præiudicialis, nō potest fieri per iudices inferiores sed per iudices superiores: sed per iudices inferiores potest fieri in dicto casu, apponendo tamen edictum in loco, vbi solitus est habitare & conuersari citandus, & nō alibi: vt dixi supra in casu precedenti. fact. text. in clemen. causam. §. verum. de elect. & hoc in regno est expeditum, per dictam constit. citationis. vbi in casu prædicto potest quis citari per edictum affixū in ianua domus coram duobus testibus, cū termino dierū triginta vel quadraginta. & not. And. de Yfer. in capitulo primo. columna secunda. de milit. vas. qui contum. est. & de intellectu illius clement. j. de iudic. vide Felin. in d. c. quoniam frequenter. §. porro. vt lite non contest. & Rotam in decis. cccxii. incipiente si committatur, & c. in nouis. & ad prædicta adde Alexan. in l. j. præfides. in addit. ad Bart. ff. de requir. reis.

85 ¶ Tertius casus est, quando locus, vbi degit citandus, non est securus, propter aliquas guerras

fortē vel inimicitias, vel alio modo nam tunc potest fieri citatio per edictum, eo modo, quo in precedenti casu dixi per text. in di. clem. j. de iudi. pro hoc etiā est text. in cle. prima. de hoc. com. pet. & not. Bart. in d. vers. per edictū. ¶ Quartus casus est, quando aliquis stat clausus in domo sua, & non patitur se videri, ad hoc nec citari possit: nam potest tunc affigi edictum citatorium in ianua domus sue, & perinde habebit, ac si personaliter citatus esset, vt tenet Alex. in l. plerique. col. ij. ff. de in ius voc. pro hoc est text. in d. constit. citationis.

87 ¶ Quintus casus est, quando actor porrexit libellum, & non vult lite persequi, & se abstat: nam reo instante, citari potest per edictū, secundum formā authent. qui semel. C. quomodo & quando iud. vide Bal. in l. mandatum. col. fin. C. mandata. qui dicit, quod ista edicta debent poni in frequentiori loco ciuitatis.

88 ¶ Sextus casus est, quando aliqua persona ecclesiastica spoliat aliquem laicum possessione aliqui rei: nam potest laicus adire iudicem secularē, & per viam defensionis extraiudicialis recuperare possit restitutionem sue amisse possessionis: & tunc quia iudex secularis non potest specialiter citare clericū, potest exponere vnā citatione generalem per edictū, vt quicquid sua putauerit interesse, cōpareat ad allegandū, quare ille laicus restituat.

fitui nõ debeat. de hoc est quædam specialis prouisio in regno per tria capitula regni: quorum vnum incipit, ad regale saluagiu. aliud, omnis prædatio, &c. & aliud, finis præcepti charitas, &c. de quorum capitulorum intellectu, traditur plenè in decif. ij. & 89 decif. xxiij. consil. Neap. ¶ Secundus casus est generalis, quæ contradictores sunt incerti tempore in actu faciendi, potest fieri citatio per edictum: vt nor. Abb. in c. cum in tua. col. ij. in princip. extra. qui matri. accus. pos. & Fel. in d. cap. quoniam frequenter. §. porro. colum. ij. versic. considera in primis, & c. vt lite non cõfesta per ea, quæ habentur in l. si eo tempore. C. de remis. pigno. & in authen. si omnes. C. si minor se ab heredi. abf. ti. & Gemi. in cap. fin. in fin. de elec. lib. vj. Alias autem, vbi certus est aduersarius, nunquam valet citatio per edictum, secundum Felin. in cap. cognoscentes. col. vij. de constitut.

90 ¶ Octauus casus est, quando aliquis propofuit in iustorem, qui forte malè administrat, & vult ipsum reuocare: nam debet proponi facere edictum publicè ante illius apothecam, vt nemo cũ illo contrahat, iuxta text. in l. si pupillus. §. prescribere. ff. de institorib. & ibi Bald. dicit, quod ista edicta debent exponi in loco publico & patet: vt ab omnibus legi & videri possint, & nõ in loco occulto, & ibi etiam videtur de Paul. de Cast. ¶ Nonus casus

est in clerico beneficiato absente, qui non facit residentia: nam debet citari per tria edicta, quæ debent affigi in valuis, ecclesia sue, & postea expectatur per sex menses: & si nõ venit ad residendum, priuatur beneficio. text. est & ibi Abb. & doct. in cap. ex tug. de elec. non resid. ¶ Decimus casus est, quando episcopus vel alius prælatus vult confirmare electum ad aliquam dignitatem, vel beneficium: nam ante, quàm confirmet, debet exponere generalem citationem per edictum in ecclesia, vocando omnes, qui sua interese putauerint, alias confirmationi fieri non possit. textus est & ibi per cano. in cap. si de elec. lib. vj. Et hoc extenditur etiam, quando aliquis præsentatur in iure patronatus: quia debet fieri similis citatio per edictum. vt nor. glo. j. & fin. in d. cap. si ita quotidie videmus practicari in huiusmodi præsentationib. ¶ Vnde decimus casus est, quando aliquis tenens prædium tributarium, se absente, vel ipsum deserit: nam potest citari per edictum: & si non comparet infra sex menses, priuatur prædio, & alij locari potest. text. est & ibi Luc. de penna in l. locorum. C. de omni agro deser. lib. xj. ¶ Duodecimus casus est, in citanda vniuersitate: nam potest citari per edictum in loco affixum, vbi consuevit congregari, & si ciues clauderet portas ciuitatis, potest affigi edictum in porta ciuitatis, quando

nuntius prohibetur ingredi: & si non esset tutus accessus ad portam ciuitatis potest edictum affigi in ciuitate conuicina in ecclesia ipsius ciuitatis vicinæ. Ita hæc omnia declarat Bald. in l. etiam. colum. iij. C. de ex. rei iudi. pro hoc est gloss. in l. non potest dolo. ff. de regu. iuris & vide Bald. in authen. sed cum testator. colum. ij. C. ad l. Bald. vbi dicit, quod non sufficit citari præfidentes in eorum domibus, sed debent citari in loco, vbi consueuerunt congregari publicè: adde Ange. in consilio excej. potest etiam citari vniuersitates per proclama factum in locis publicis ciuitatis, legendo citationem publicè, secundum Barto. in extrauag. ad reprimendam. in versic. citatum, & Lucam de pena in l. prouincialium. C. de erog. mili. anno. lib. xj. & gloss. in c. si capitulo in versic. factum de cõfess. ¶ Præben. lib. vj. ¶ Decimustertius casus est, iudicio meo, in omnibus casibus in quibus lex permittit fieri citationem per proclama, in illis etiam potest fieri per edictum à fortiori. & mouet per rationem athen. qui semel. C. quomo. & quando iud. quia vox præconis, paucis innotescit. Sed per edictum res efficitur magis notoria: vt nor. Alexan. in addi. ad Barto. in l. prima. §. presides. ff. de requi. reis. si enim lex permittit citationem per proclama, vt est illa quæ fit per præconem: multo fortius per edictum.

96 ¶ Sed iuxta hoc quæro, quæto tempore debet stare affixum edictum in loco publico, vel in ianua ciuitatis, quando fit citatio per edictum? Dic quod non reperitur à iure statutus aliquis terminus vnde statuit arbitrio iudicis: & sufficit, quod nõ nuntius referat, quod edictum stetit affixum in loco: licet non declaret, per quantum spatium. Ita tenet Bar. in extrauag. ad reprimendam. in versic. publicè. vbi plus dicit, quod ante, quàm affigatur, debet publicè legi, & postea affigi.

97 ¶ Quinta citatio est illa, quæ fit per proclama. dicitur autem proclama, quando præconis publicus citat per plateam publicam alta & intelligibili voce aliquè absentes, vel incertos contradictores si in interesse putauerint, & est permissa ista citatio in casibus infra scriptis, vide licet.

98 ¶ Primus casus est, quando heredes vult confiscare inuentarium secundum formam l. fin. C. de iure deli. nam si creditores sunt certi, debet illos citare in specie Si verò sunt incerti, possunt citari per publicum proclama in locis publicis: secundum Bald. in d. l. si. §. cum igitur colum. iij. & in authen. sed cum testator. C. ad l. falc. & Barr. in d. §. cum igitur. col. ij. & ibi communiter Mod.

99 ¶ Secundus casus est, quando litigator post litem contestatam se absente, & est necesse eum citari ad videndum iuramenta testium vel ad alium actum litis

& non habet domum, vel neminem reliquit in domo: nam tunc potest citari per publicum proclama in locis publicis, secundum Bald. in l. si quando, in xj. q. C. de testi. & Soci. in consi. l. vj. col. ij. in fin. in iij. volu. ¶ Et nota, quod tunc quando proclama fit contra certam personam, debet fieri in illa vicinia ciuitatis, vbi conseruauerat citatus conuersari, secundum Bald. in c. j. col. iij. in fi. de mili. val. qui contu. est. & post. not. doct. in l. iij. §. prator. ff. de dam. infec. ¶ Tertius casus est generaliter quando est mouenda aliqua lis contra aliquem absentem qui nullibi reperitur, ne habet certam domum, potest ipsum iudex citare per proclama, secundum Bald. in li. accusatoribus. col. fin. in princip. C. de accusa. & ibi etiam Cyn. idem tenet Bald. in l. inter minores. in fi. in j. lect. ff. de integ. restitu. & Alexan. in l. iij. §. prator. colum. ij. versu. item, in quantum Bart. & c. ff. de dam. infec. vbi æquiparat hanc citationem illi que fit in domo dummodo non sit de mobili. & nota illud verbum Alex. quia forte iste casus non procederet in prima citatione, vt fiat per proclama in principio litis, quando esset questio de re mobili, sed lite incæpta sic. & ita loquitur casus præcedens.

102 ¶ Quartus casus est, quando est contrahendum aliquod matrimonium debeat citari omnes, qui nouerint aliquod impedi-

mentum subesse, per publicum proclama in ecclesia, cum certo termino: quo elapso non auditur contradicens, nisi iustum casum alleget: & si ista solemnitas non fuerit, diceretur matrimonium clandestinum. text. est. & ibi per canon. in c. cum inhibito. de clande. del. p. & in ca. cum tua

103 quæst. qui mat. acc. pos. ¶ Quintus casus est quando minor adiuit hereditatem, & postea per in integrum restitutionem, vult se abstinere, & illam repudiare: nam in tali restitutione in integrum, sunt citandi omnes creditores incerti per proclama, cum terminum trium mensium text. est. & ibi Bald. in prima colum. versi. tertio quæro, & c. in authent. si omnes. C. si. mi. se ab her. abs. ¶ Sextus casus est, quando creditor posterior vult vendere rem sibi hypothecatam: nam potest creditores incertos anteriores citari facere per publicum proclama: vt veniant ad contradicendum infra certum tempus: quo tempore elapso non audiuntur vterius. text. est. & ibi Bald. & doct. in l. si eo tempore. C. de remis. pign. & ibi est gl. quod in isto casu potest etiam fieri citatio per edictum, & poteris hunc casum addere ad citationem præcedentem per edictum. ¶ Octauus casus est, quando episcopus vult procedere contra eos, qui expulerunt ipsum de sede sua. nam potest accedere ad alienam diocesim conuinciam, & ibi citare dictos

dictos expulsores per publicum proclama in ecclesiis illius diocesis diebus festiuis, quando populus in ecclesiis congregatur, & hoc quando non potest illos citare personaliter, propter accessum non tutum text. est in cle. 106 j. de foro compe. ¶ Nonus casus est, quando est facienda missio in possessionem contra pupulum indefensum ex primo decreto non debent citari eius sanguinei, amici, & affines per publicum proclama: vt veniant ad ipsum defendendum. text. est. & ibi Bart. & doct. in l. hæc autem §. non defendi. ff. ex. quib. cau. 107 in pos. ea. ¶ Decimus casus est, quando est facienda missio in possessionem contra aliquem absentem, qui non defenditur: nam debent requiri eius consanguinei & amici, per proclama. l. item ait prætor. & l. ergo & ibi Bart. & Bald. & doct. ff. ex quib. 108 cau. maio. ¶ Undecimus casus est, quando hæres deliberat, an velit adire hereditatem: nam potest facere fieri citationem per proclama contra omnes creditores, vt veniant ad edendum instrumenta debiti hereditatem: nam potest facere hoc vt possit deliberare realitatis creditores sibi præiudicant, secundum Bart. in l. Aristot. ff. de iure delibe. pro hoc est text. in l. j. §. cum dicitur. ff. si cui plus 109 quam per leg. falcid. ¶ Duodecimus casus est, quando est publicandum testamentum priuatum secundum formam l. publicati.

C. de testa. nam debet fieri proclama generale contra prætendentes interesse, vt compareant quando sunt incerti, secundum Bald. in d. l. publicatio. in vj. quæst. ¶ Decimustertius casus in agnoscenda bonorum possessione carboniana, vel ventris non mine: quia si aduersarij sunt incerti, debet citari per proclama, secundum Bald. in l. certu. col. iij. versu. viso, & c. vnde legi. & generaliter dicitur, quod in omni casu in quo aduersarij sunt incerti, potest fieri citatio ista per proclama, vel per edictum, secundum Bar. in extrauaganti, ad reprimendam. in ver. per edictum. longè post medium. ibi. sic etiam admittitur, & c. & probatur per omnes doctrinas supra alleg.

§ EXT A Et vltima citatio est, quæ fit per campanam seu tubam. ista citatio fit, quado est congreganda vniuersitas, causa faciendi consilium vel reformationem. text. est cum glossa. & ibi Bart. in l. ij. C. de decur. lib. x. Et similiter fit congregatio capituli & canonicorum ad sonum campanæ: vt not. gloss. in ver. factam. in ca. si capitulo. de concess. præben. lib. vj. & glossa. & Card. in cle. ij. in iij. opp. de sent. exco. Ad hoc etiam est text. & ibi Abb. in ij. col. in. c. in causis. de elect. vbi optime Abb. declarat hanc materiam, scilicet, quod in negotiis minoribus, & que possunt expediri per presentes, sufficit vocari collegium vel vniuersitatem per fo-

num campanæ. Secus, ubi vocandi essent absentes: quia requiritur citatio per nuntium, vel per literas, secundum eum. ¶ An autem in die veneris sancti possit vniuersitas citari ad sonum tabellæ, ex quo non pulsantur campanæ: vide Bart. in l. si. C. de prædiis curia. li. x. & Alex. in addi. ad 113 reg. iur. ¶ Fit etiam citatio per campanam, quando est eundem ad bellum: vt not. Io. And. & Abb. in c. j. de offic. custo. ubi ponunt omnia signa, quæ importat sonum campanæ. ¶ Primum signum campanæ est conuocatio nis capituli seu vniuersitatis: vt supra dixi. Secundum, est signum exeundi ad bellum. Tertium, est signum horarum. Quartum, est signum gaudij & gratiarum actio nis. vt quæ post victoriam pulsantur campanæ. Quintum, est signum salutationis virginis: vt quando pulsatur cæpana de sero, ad dicendum, Ave maria, &c. Ali quando, est signum excommunicacionis. Aliquando, est signum alicuius defuncti. Aliquando, est signum eleuationis corporis Christi. Aliquando est signum processionis. Et sic de aliis signis: vt per Ioan. And. & Abb. in d. c. j. & Bald. in rub. C. de dedit. libe. col. 115 ¶ Vltimo, pro complemento huius quarti dubij, scias quod citatio non debet fieri proprio motu iudicis, sed ad instantiam partis, quando agitur inter duos litigantes, & maxime citatio ad sen-

tentiam. ita tenet Spec. in tit. de cita. §. sequitur. vers. illud autem nota. & c. & Fely. in c. j. col. j. & ij. de iudi. & Soc. in c. j. col. j. & ij. v. vers. secundo, &c. in primo vol. 116 ¶ Quod limita, nisi iudex videret perire instantiam: quia tunc ex officio potest citare ad sententiam secundum Bartol. in l. Bart. in l. Seius & Augerius. ff. ad l. falci. & Fel. in d. c. j. col. ij. & Phil. in c. ex ratione. col. xx. vers. quo ad secundum dic, & c. de app. ¶ Quod autem si aliquis citatur vt compareat die lunæ, martis, & mercurij: an sint plures citationes? Dic quod est vna: & debet comparere in vltimo die, secundum Andr. de yser. in constit. edictorum. col. j. ¶ An autem possit fieri citatio generalis ad totam causam vt aliquis compareat singulis diebus & horis ad omnes actus, vsque ad sententiam: Communis conclusio est, quod quando citatur aliquis existens in remotis & longinquis partibus, valet talis citatio: alia secus: quia in omnibus actibus requiritur specialis citatio, quando quis est vicinus & prope locum iudicij. ita tenet Abb. in capit. fin. in ij. colum. de dil. ubi plenè attingit istum articulum. & Innoc. & doct. in c. consuluit. de offic. delega. & in cap. auditis de procur. & Alexand. & omnes scribentes in l. qui ante calendas. ff. de verbo. obliga. & l. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. colum. ix. vers. cum. decimo limita, & c. ff. de officio

officio procon. & Andr. de yser. in c. j. col. ij. & ij. de contro. inter val. & alium de benefi. quod tamen intellige & declara. secundum Bald. in consil. iij. in v. volu. scilicet, in casibus, in quibus potest procedi ad sententiam lite non contestata, tunc valet hæc citatio ab initio facta, etiam quoad sententiam. sed vbi non potest procedi ad sententiam lite non contestata, non possent fieri quoad sententiam, nisi post litum contestatum. Item intellige, quando citatus fuit semper contumax, & nunquam comparuit: quia verum est tunc, quod potest procedi ad alios actus sine noua citatione. Secus est, si semel ad aliquem actum comparuit: quia tunc est de nouo citandus ad alios actus, secundum Alexand. & doct. in d. l. qui ante calendas. & Soci. in consil. excv. col. penul. vers. quinimo, & c. in ij. volu. & Ant. de But. & Imo, in d. cap. consuluit. & de hoc vide bonam declarationem Abb. in d. cap. fin. col. iij. in fin. & sequen. de dil. & Paul. de Cast. in consil. lxxxj. col. iij. in ij. volum. ubi plus dicit Paul. quod quando proceditur ad alios actus, vigore talis citationis generalis, debent fieri singulæ citationes per edictum, & ibi vide per eum. dicit tamen Bald. in consil. cclxvij. in primo volu. quod nec de iure canonico, nec ciuili talis citatio valere debet, cum sit incerta & captiofa. nam inducit quandam speciè

seruitutis: vt quis debeat in loco iudicij morari singulis diebus & horis. tamen est communis obseruantia, & ex generali vsu, & stylo curiarum toleratur, propter distantiam loci: quia valde laboriosum est geminare citationes in partibus remotis, vnde teneamus communem obseruantiam. quicquid dicat Bal. in dicto consil.

VANI O ad quantum dubij principalis, scilicet, quando *debeat fieri citatio. Communis conclusio est, quod debet fieri in die iudicij: nã si fieret in die feriati, non valeret per tex. cum ibi not. in lex quatuncq. ff. si quis in ius vo. non. ie. & de die feriata ad honorem Dei, est expeditio, quod non valeat citatio, nec commissio iudicis, nec citatio nuntij, per l. fin. C. de fer. ibi, sileat vox, & c. ita tenet Bart. in repe. d. l. ex quacitio. col. fin. etiam si dicta citatio fieret pro die non feriata, puta si nuntius citat die dominico: vt compareat die lunæ: non valet citatio, secundum not. in c. conuictus, & ibi Abb. in vj. colum. de fer. & Pau. de Cast. in consil. cclxx. in primo vol. & ita de hoc extaritus magnæ curie in n. m. 183. incipiens, item feruat dicta curia, quod citatus, & c. & ponunt plenè docto. in l. j. §. nuntiatio. ff. de ope. no. nun. ¶ Sed quid si terminus datus alicui ad comparandum, cadat in diem feriatum: an valeat citatio, & an teneatur comparet? Bar. in d. rep. l. ex quacitio. col. j. penul. distinguit. Aut

error est expressus in citatione, vt quia iudex dicit, cōpareas coram me in die dominico: & non valet citatio. Aut non est expressus error, vt quia iudex dicit, cōpareas hinc ad decē dies: & vltima dies est feriata, & valet citatio, & debet comparere die sequenti. sed postea Bart. refert ibi Richar. de Senis, qui tenebat per etiam in isto secūdo casu nō valet citatio. arg. §. loca. Institutū de verb. obl. Ergo autē in hoc articulo cōcludo, prout aliās tenui legendo publicē illā. l. ex quacūq; in almo gymnasio Salernitano: videlicet, q̄ si iudex dicit, do tibi terminū decem dierū ad comparandum: tunc valet citatio: & debet comparere die sequenti: secundū Bal. in d. l. ex quacūq; col. si. fi. verō iudex dicit, cōpareas in decima die præsentis mensis, & illa dies est feriata, non valet citatio. & ita procedat opt. Richar. de Senis. quā ad hoc tenet Abb. in d. c. conuētus. col. pe. in fin. tunc enim videtur error expressus, saltē per relationē ad ipsam diem. l. certum. ff. si cert. pe. sed si iudex diceret, compareas hinc vsq; ad decem dies: tunc valet citatio, quia iste appellatur terminus ad quem, & debet cōparere die præcedenti, quando vltima est feriata, secundum Bar. in d. l. ex quacūq; col. pen. per l. ij. §. illud. C. de tēp. app. & in c. cum di

121 lecti. de dolo & cōtū. §. Limitata prædicta, nisi citatio fieret pro tali causa, quæ potest die feriata

expediri: quia tunc valet citatio facta in die feriata: quæ causæ plures sunt, quæ numerantur in l. ij. & iij. ff. de fer. & tūc cogitur citatus comparere, vt no. glo. in d. l. ex quacūq; in glo. si. & ibi etiam Bar. in repe. col. pen. dum allegat l. miles. l. sexaginta. ff. de adult. §. Secundū limitata, non procedere in principio: qui potest citare in die feriata ad honorem Dei, secundum Bar. in d. l. ex quacūq; in repe. col. si. & Lanfranc. in c. quoniam cōtra. in versē. citationes. in si. de proba. 123 per c. veniens. de acc. §. Hodie autem in regno est expeditum, quod semper quando citatio cadit in diem feriata, valet & debet citatus comparere in die sequenti. ita tenet And. de Yser. in libro constit. in rub. de in ius vocan. post quam rub. sequitur constit. si quem nostrorum, &c. & de hoc sunt duo ritus magnæ curiæ. Vnus, in numero 17. & alius 157. & ambo incipiunt, item, quod tam in criminalibus, &c.

VENIO ad sextum & vltimū dubiū principale: scilicet, * vbi debeat fieri citatio. Ista q. potest habere duo mēbra. Vnum scilicet, vbi, id est in quo loco debet fieri citari per nuntium. Secundum, vbi, id est, in quo loco debet citatus comparere, & sic expedita ista duo mēbra per duas q. principales. §. Primò igitur queritur, in quo loco debet nūtiū aliquid citare. die quod cōmūnis conclusio est, q̄ quilibet citari debet

debet personaliter, si reperiri potest, aliās debet citari in domo suæ solitæ habitationis. ita plenè tradit Bart. & ibi cōmuniter doctor. in l. iij. §. prætor. ff. de dam. infect. & quādo est absens, debet citari in illa domo, vbi reliquit familiā: quādo fortè haberet plures domos, aliās citatio nō valet, secundū And. de Yser. in constit. citationis. col. iij. vbi plus dicit, quod debet recipi iuramentum ab illis de familia de denuntiantio citationem citato quam primū possūt: & hoc dicitur etiā in tex. illius cōstit. & debet tunc fieri corā duobus testibus, vel tabellione, vt habetur in constit. citationis. & ibi And. in j. & ij. colū. aliās citatus in domo sine ista solēnitatē, non dicitur contumax, secundum eum. & tenet Bal. in d. l. vlt. perfectus. C. de anna. except. item debet citari in illa domo, in qua habitat tempore citationis: licet antea fuisset solitus habitare alibi. ita tenet Pet. Philipp. Corn. in cōsil. l. ij. in iij. volu. & cōsil. l. vij. colū. iij. in litera h. in fi. in iij. volu. Potest etiam fieri citatio in domo, vbi nulla erat familia: quādo quis recedit nemine in domino derelicto, secundum And. in d. constit. citationis. col. j. Verū tūc debet affigi chedula citatoria in ostio domus vt plenè dixi supra in quarto dubio principali. * An autem possit fieri citatio in apotheca, vel in portico, vel in stabulo, vide plenissimè

per Bart. Alexan. & docto. in d. l. iij. §. prætor. ff. de dam. infect. 126 §. Ex prædictis verificatur illa cōmūnis practica citandi aliquē, quia cōmuniter solent cōmittere iudices nuntio, vt citet aliquem personaliter, aliās si personaliter reperiri non potest, citet eū in domo solitæ habitationis. Et nota singulariter, quia cōmūner non solent in hoc errare nuntij, & faciunt inualidas citationes: nam hæc forma citandi istud importat, videlicet, q̄ nuntius faciat primò omnem suam diligentiam inquirendo citandum per ciuitatem, vt possit eū citare personaliter, & vltimo loco, quando ipsum reperire non poterit, tunc citet eum in domo, aliās si ita ex abrupto citaret in domo, nō facta prius illa perquisitio, non valet citatio: quia excedit formam commissiois. ita in terminis tenet Bartol. in d. §. prætor. col. ij. & Alexan. plenè in cōsil. ij. col. j. & ij. in iij. volu. & hanc opin. dicit Alexan. esse cōmūnem. in d. §. prætor. col. j. idem tenet Lud. Rom. in cōsil. 454. col. ij. & Pet. Philipp. Corn. in cōsil. l. iij. col. ij. in iij. volu. & Abb. in c. causam. col. iij. prima in fi. & seq. de dolo & contu. vbi plenè examinat hanc materiā. & hoc est hodie confirmatū in regno per cōstit. citationis. in princ. ibi, si eius copia haberi potest, &c. Quæ verba inueniunt, q̄ debet fieri prius diligentia citandi personaliter, & eo non inuenito,

vt quia est absens, vel latitat, sic in subsidium fiat citatio domi. Sed an debeat esse absens a ciuitate, vel solum a iudicio, vt possit citari domi, vide Barr. in d. §. prator. & Abb. in d. cap. causam. vbi plenissime distinguit. dicit tamen Bald. in d. l. consuetaneti. col. pen. in fin. C. quo. & quando iud. quod sufficit, quod nuntius de directo vadat ad domum citandi, & interroget familiarē, vtrū sit ibi: & si responderet sibi quod non sit ibi, potest dimittere ibi literas citatorias, & nō est necessē perquirere per totā ciuitatē. Et istud dictum Baldi ego video communiter seruari in practica in toto hoc regno. nam nunquā isti nuntij citantes, faciunt diligentiam in perquirendo personam, sed directō vadunt ad domum: & ita referūt se citasse domi, sine alia perquisitione. & ita seruat ex generali consuetudine. Sed prima opinio est verior de iure: sed opinio Baldi, est confirmata hodie in regno per regiam prag. ij. quæ incipit, quilibet: quæ loquitur alternatiue, scilicet, q̄ quis citetur personaliter, vel ad habitatiōis domū. quo casu quod lex noua vel statutum loquitur eo modo alternatiue, sufficit vnū adimpleri, secundum Bartol. in d. §. prator. & Abb. in d. cap. causam. col. ij. in fi. & sic indistinctē valet hodie in regno citatio facta domi, absq; illa perquisitiōe. & ex illa prag. inoleuit illa citandi cōsuetudo,

quam dixi. ¶ In quantum tamen de iure communi debet præcedere dicta perquisitiō, intelligit & limita illud procedere in primis citationibus tantum: secus in aliis citationibus emergentibus, postquā comparuit citatus in iudicio: quia tunc potest indistinctē citari in domo, sine alia perquisitione, secundum Bart. in d. §. prator. col. j. & Lud. Rom. in d. §. confil. 454. col. ii. circa princip.

127 ¶ Et similiter de iure communi relatio nuntij debet esse clara, scilicet vt dicat, quod perquisit per ciuitatē, & non inuenit, vnde citauit in domo domi: aliās non valet relatio, secundū Alexan. in d. confil. ij. in iij. volu. vbi plus dicit in secunda col. quod debet addere nuntius, quod citauit in domo solite habitatiōis. Verū, prout colligitur ex dictis Alexan. in d. confil. ij. istud potest procedere, quando iudex simpliciter commisit, quod citaret personaliter vel in domo: quia tunc debet facere illam clarā relationem. Secus, quando dixit, citetur personaliter: & si personaliter reperiri nō potest, cites in domo: prout est de cōmuni stylo literarum citatoriarum: nam tunc sufficet, si nuntius referret simpliciter se citasse modō & forma sibi cōmissa: & ita est de cōmuni stylo notariorū scribentium relationes nuntiorū: tunc enim intelligitur, seruatā formā cōmissā, ita tenet Bal. in l. properandū. §. & siquidem. col. ij. C. de iudi. vbi plus

plus dicit, quod tunc præsumitur citasse in domo, & non personaliter, accipiendo suam relationē in mitiore parte: vt non dicatur verus cōtormax, sed potius fictus. quod dictum est menti tenendum, quia quotidie isti nuntij faciunt istas relationes generales. quo casu si citatus nō comparer, non possit multari, nec pari illas pœnas, quas patiuntur veri contumaces: vt dicam infra in sequenti membro, de contumacia. Confiliū tamen est, vt nuntius semper declarat suam relationem, secundum Bar. in l. si taverū. in fin. ff. de legat. ij. ¶

128 ¶ Verū in regno communiter seruatur, quod etiam citatus in domo, multatur, si non comparer. Et hoc puto procedere ex dicta prag. ij. quæ non facit differentiationem inter citationem personalem, & in domo. cum loquatur alternatiue, vt supra dixi. ¶ An autem in ecclesia possit fieri citatio? Communis conclusio est, quod in citatione verbalis potest fieri, secundum Bar. in l. plerique ff. de ius. vo. & Alex. & doct. in l. i. eo. tit. & Barr. in l. presenti. C. de his, qui ad ecclē. confugiunt. in citatione verō reali, est secus. quia non potest regulariter fieri in ecclesia, secundum Bar. in d. l. plerique in fin. per d. l. presenti. & not. plenē Abb. in c. inter alia. 330 de immu. ecclē. ¶ Quid autem, si citandus nō habeat aliquā domum certā, & nescitur vbi sit, in quo loco erit tunc citandus? dic,

quod debet tunc citari in illa ciuitate, in qua conuersari solebat, per publicum proclamā. vel per edictum, secundum Bald. in l. si quādo. in xj. q. c. de testi. & Bal. in l. si accusatoribus. col. fi. C. de accus. & Soc. in confi. l. vj. col. ij. in fi. in iij. volu. & vide quæ dixi supra de citatione per edictum, & per proclama. ¶ Secundō principaliter querō, ad quem locum possit & debeat quis citari, & sic vbi tenetur comparere. Dic, quod in hac materia loci ad quem, plura sunt consideranda. Primō, q̄ sit locus iurisdictionis ipsius citantis, aliās si citaret ad locū nō suæ iurisdictionis, non tenetur citatus comparere, secundū And. de Yser. in constit. priuilegia. Pro hoc est iur. cum ibi. not. in l. fin. ff. de iur. omniu. iud. vnde si vnus iudex habeat vniuersalem iurisdictionē in provincia seu in diecesi, potest subditos in quolibet loco suæ provincie vel diecesis citare, & iustitiam ministrare. tex. est in c. cum episcopus de offic. ord. lib. vj. & vide Cald. in confi. l. in titu. de offic. ordin. Secundō, quod locus sit officio citato. aliās si quis citatur ad locum non tutum, non tenetur comparere: secundum Andr. de yser. in d. constit. priuilegia. Pro hoc est tex. in d. e. j. de foro compe. & not. plenē Oldr. in confi. xxxij. & de app. & ibi per doct. in c. ex parte. de app. & Barr. per illum text. in l. recursare. §. final. cum l. sequen. & l. de ztate. ff. ad Treb

Trebel. & Cardin. in clej. in xij. not. de iudi. vbi limitat, nisi quis procuraret, quod locus ille non fit sibi tutus; quia tunc remanet contumax, si non comparet, & gl. & Barto. in l. metus. ff. ex qui. caus. maior. & intelligitur locus non tuitus, si sit propter inimicitias, siue propter defect. vel bella. secundum Abb. & Philip. in d. c. ex parte. & hot. doctor. in locis praeallegatis. & est dec. xxix. con. fil. Neapolit. Tertio, quod locus ad quem citatur, sit honestus, vt not. Andr. de Yser. in d. constitut. priuilegia pro hoc est text. in l. si cum dies. §. si arbor. ff. de arbi. & ibi Barr. Idem tenet Spec. in titu. de citat. §. versicu. item, quod sit ad locum, & c. & gloss. in c. si episcopus. ij. q. iij. facit text. in c. statutum. §. cum verò de rescript. lib. vj. Quartò quod locus ad quem quis citatur, non distet à loco ipsius citati, vel à finibus diocesis vltra duas dietas; quia si distet vltra non tenetur comparere ita declarat Spec. in titu. de cita. §. in prin. per text. & ea, que ibi tradunt doct. in c. nonnulli. & c. ex parte de rescrip. & dic vt ibi plene per Fely. Hodie autem hoc est redactum ad vnam dietam de iure nouo. per text. in c. statutum. §. cum verò. & §. cum autem de rescript. lib. vj. & hoc tenet Fely. in d. c. nonnulli. col. j. in prin. & istud habet locum solum in delegato; quia non potest trahere litigantem vltra dietam. Secus est in ordinario existente in-

tra fines suæ prouincie vel diocesis, quia potest trahere vltra dietam, per generalitatem. d. c. cum episcopus de off. ord. lib. vj. non tamen potest committere causam extra suam diocesim; nisi in loco suffraganei, quando esset causæ appellationis, scilicet, vbi fuit appellatum. c. vltimigates. de offic. ord. lib. vj. verum vbi causa esset modica, & ordinarius staret in loco multum remoto à domicilio litigantium, tenetur causam delegare in loco propinquo aliàs possit appellare, si non delegaret, dato qd esset intra fines diocesis. ita tenet Fely. in d. c. nonnulli col. j. & ij. Quintò qd locus ad quem citatur delegatus à sede apostolica vel à legato sit locus insignis, tunc civitas insignis; in qua sit copia peritorum; & quod delegatus citans quando est delegatus papæ. sit persona in dignitate constituta text. est in d. c. statutum. in princ. de rescrip. lib. vj. Maranta. V. l. D.

De contumacia secundo membro iudicij.

- 1 *Contumax, vt quis dici possit, que requirantur. Et quid sentetur in regno.*
- 2 *Contumax reputari non potest aduersa valetudine impediens*
- 3 *Infirmis suorum consanguineorum, excusatur à contumacia.*
- 4 *Citatus ad maius tribunal excusatur in curia minori.*
- 5 *Pauper excusatur à contumacia.*
- 6 *Inops & male vestitus, equiparatur carcerato.*

Contum

- 7 *Contumax vnde dicitur.*
- 8 *Contumacia quoinplex fit.*
- 9 *Contumax quas penas patiatur.*
- 10 *Contumax patitur missionem in possessionem ex primo decreto.*
- 11 *Reo perseverante in contumacia, contra ipsum proceditur ad missionem in possessionem ex secundo decreto: & ille parat plenum praedictum.*
- 12 *Decretum primum & secundum, quid sit, & quod ius tribuantur ambo. Quòd interponantur, & infra quod tempus, & in quibus causis.*
- 13 *Contra contumacem huiusquam proceditur altera parte non instante.*
- 14 *Contumax non auditur, nisi reffellit expensis.*
- 15 *Contumaci à iudice denegatur audiètia, non solum in causa illa, in qua est contumax, sed etiam in alia.*
- 16 *Contumax potest personaliter capiri & carcerari.*
- 17 *Contumax verus non appellat.*
- 18 *Contumax non respondendo positionibus, vel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confessio.*
- 19 *Contumax potest excommunicari.*
- 20 *Contumax petens reuocari primum decretum, tenetur iusulare, etiam si immobilia possideat.*
- 21 *Contumax in non parèdo iudici, perdit beneficium iuratorie cautionis.*
- 22 *Vasallus contumax verus, qui citatus dixit nolo venire, statim perdit feudum.*
- 23 *Contumax in causa criminali, qua pena afficitur.*
- 24 *Contumax non allegat litis pendentiam.*
- 25 *Contumax qui recuperat tenentam concessam ex primo decreto, non po-*

test vltèrius declinare forum: dato quòd alia haberet declinatoriam exceptionem.

26 *Iudex manulare potest colonis & inquilinis contumacem, quòd ei non respondeam de pensionibus, & madare potest, quòd nullus vadat ad colendū eius agros.*

27 *Contumax ad torturā & poni potest, & quomodo, & quòdo, & ad quid.*

28 *Contumax habetur pro presente in sui praedictum.*

29 *Iudex propter contumaciam sequèstrare potest fructus rei petitæ.*

30 *Contumax nolens respondere coram iudice habetur pro negante, vel confitente, secundum quod est ei maius praedictum.*

31 *Iudex contra contumacem potest procedere ad capiendā pignora.*

32 *Contumax quando habetur pro confessio, efficitur etiam infamis, & testificari non potest.*

33 *Excommunicatus perseverans in contumacia per annum, efficitur suspensus de heresi.*

34 *Contumax pro tali delicto, pro quo non potest foriudicari, quam penam patiatur.*

35 *Contumacia actoris, qualiter puniatur.*

36 *Contumax is demum punitur à qua petitur aliquid dari vel fieri. Secus, si citetur, si sua putauerit interesse.*

V Ersc. contumacia. Expedi-
to primo membro iudicij, scilicet de citatione: venio ad secundum, videlicet ad tractatum contumacie. Nam plerun-
que citati solent contemnerè iudicem, & non comparere: & sic

B red

redduntur contumaces: ideo de his aliqua dispiciamus. & hanc materiam breuiter expediā per tres quæstio. principales. Prima videlicet erit, quæ requirantur ad hoc, vt aliquis possit dici contumax. Secunda, quotuplex est contumacia. Tertia, quas pœnas patitur contumax. ¶ **V**enio ad primam: & quæro, quæ requirantur, vt possit quis dici cōtumax. Dic breuiter, quod est necesse, quod sic legitime citatus, scilicet tribus edictis, vel vno peremptorio pro omnibus. rex. est in l. cōtumacia ff. de re iudic. & hoc de iure communi, sed hodie in regno per ritus magnæ curiæ & regias prag. seruatur aliter, scilicet quia citatur vna die pro a. h. a. & in die sequenti accusatur prima contumacia, & postea triduo expectatur: & in quarta die post triduum accusatur vltima contumacia, & ex tunc reputatur contumax, prout hęc materiam plenè declarauit supra de citatione, in iiii. d. ubi princip. verific. sed circa hoc de tempore & c. Item debet in illo vltimo peremptorio accusari contumacia per actorem: aliàs non diceretur reus cōtumax. ita tenet And. in constit. in pecuniariis. col. iij. & Bart. in l. consentaneum. in fi. C. quo. & quando iud. & est text. in l. properandum. §. & si quidem. & ibi Bal. in j. col. C. de iudi. Aliàs autem, si actor non comparuit in vltimo peremptorio, in iudicio, esset circumducta cita-

rio, etiam reo non comparente, & deberet de nouo citari. textus est in l. & post edictum. §. j. ff. de iudic. & nor. Bart. in l. ex quacun. que. in prima lectu. col. m. ff. si quis in ius voc. non ier. & Bar. & Alexā. in l. fin. §. sed si stipulator. ff. de eo que per fac. erit & c. ¶ **S**imiliter, qui in illo vltimo peremptorio curia non regetur propter absentiam iudicis: quia minime dicitur contumax reus non compar. glo. est in d. l. ex quacun. que. in gl. fin. per l. arbitri calendaris. ff. de arbit. debet tamen comparere die sequenti, reuero iudice sine alia citatione, secundum And. de Yser. in c. j. col. pe. de contro. inter val. & alium de inuict. Et sic habemus hucque duos casus, in quibus excusatur quis à contumacia. ¶ **T**ertius casus est, quādo aliquis fuit aduersa valetudine impeditus. nā excusatur, vt non possit contumax reputari. text. est in d. l. contumacia. & in l. quæstum. ff. de re iudic. vbi text. limitat non procedere in leui febricula: seu in veteri quartana. & an tunc teneatur mittere procuratorē, vide Bart. Alexā. & doctor. in d. l. quæstum. & prædictis adde Alexā. in l. ij. ff. si quis cau. in regno autem debeat mittere excusatorem, cum fide vnius medici vel obstetricis, si est mulier grauida, vt est ritus magnæ curiæ, in nu. 176. inci. pi. item si aliquis & c. ¶ **Q**uartus casus est, quando habebat consanguineum infirmum: quia etiam

etiam infirmitas suorum excusat à contumacia, secundum Alex. in d. l. quæstum. col. fi. ¶ **Q**uintus casus est, quando fuisse citatus ad aliud tribunal maius: quia excusatur à contumacia in minori curia, l. contra pupillam. §. j. ff. de re iud. & Alex. in l. ij. §. j. ff. si quis cau. ¶ **S**extus casus est propter paupertatem, vt si forte aliquis esset ita inops & malè ve vestitus, vt non posset absque ve recundis comparere. nam excusatur à contumacia, secundum Alex. in l. ij. §. si quis in iudicio. col. j. ff. si quis cau. nā ille æquiparatur carcerato, vt est text. singularis. & ibi glossin. l. in eadem. §. fio. ff. ex quib. caus. maior. & glo. in c. si quis testium. de testi. & vide quod tenet Abb. in c. cum dilecti. col. v. circa fin. de dolo & contu. ¶ **P**otes etiam addere omnes casus, quos posuit supra de citatione. col. fi. & omnes casus generaliter, in quibus citatio non valet, vel citatus non tenetur comparere, per ea que dixi in prin. huius tract. de contumacia. ¶ **V**nde autem dicatur contumax, dic quod dicitur à con, & tumeo, tumes, propter eā quia inflatur, & superbus efficitur in nolendo obedire: & sic dicitur contumescere in seipso, & efficitur iudici iniuriolosus, ita declarat Card. in cle. j. col. viij. de dol. & contu. ¶ **S**ecundō principaliter quæro, quōduplex est contumacia. Dic, quod duplex, scilicet vera & ficta. Contumax ve-

rus dicitur ille, qui fuit citatus personaliter vel ad domum. & citatio peruenit ad eius notitiam: & non vult cōparere. Verūm quādoq; dicitur verus contumax exi stenter & apparetur, quandoq; apparetur tantūm, & quandoq; existenter tantūm, de qua materia remitto me ad ea que plenè tractat Bar. in l. si. ff. de in te. restit. & Alex. in l. properandum. §. fin. autem reus. C. de iud. & Ioan. de Imo. in l. lex consensu. §. cum qui. ff. de appell. vbi plenissimè tractatur hęc materia & per Ang. in cons. clxxxvj. cōtumax fictus est ille, qui fuit citatus in domo: & dubium est, an citatio peruenit ad eius notitiam, secundum Barro. in d. l. fin. colum. pen. ff. de in integ. restit. & Angel. in cons. clxxxvj. & prædictis adde Card. in clemen. j. in ix. quæst. de dolo & contum. vbi plenè. ¶ **T**ertio principaliter quæro, quas pœnas patitur quis ob suam contumacia. Dic quod multas pœnas iura introducunt contra contumacem. Er prima est, quia contumax propter eūs inobediētiā potest multari, vt habetur plenè per doctor. in l. j. per totam l. ff. si quis ius di. non obtem. & est text. in l. ij. ff. si quis in ius voc. nō tenet, quoniam in hoc est sciendum, quod multa non irrogatur, nisi ob veram contumaciam: nam fictus contumax multari non potest: secundum Alex. & communiter doct. in d. l. j. §. fin. ff. si quis ius di. non obtempe. & Angel. in

confi. vij. col. pen. & Bald. in l. & in multis. C. de appe. & Ale. in l. iij. §. prator. col. ij. in fin. ff. de dam. insec. Idem concludit Andre. de Yfer. in constit. citationis. col. ij. in fi. & in constit. rei vindicatione. vbi est etiam glo. Ex hoc inferitur, quod multa quæ irrogatur in regno hodie contumacia est, quia condemnatur ad tertiam partem mobilium, vt dicit constit. pœnam nouem vnciarum. & ibi And. de Yfer. & d. constit. rei vindicatione. & est ritus magnæ curiæ in num. 219. incipiens, item seruat ipsa curia ab eo tempore &c. alius ritus 222. incipiens, item seruat dicta curia in citatione &c. sequitur ergo, quod ista cōdemnatio nō fiet contra factum cōtumacem per prædicta. Et hoc videtur esse de mente gloss. & Andr. in d. constit. rei vindicatione. licet malè seruent iudices: secundum eum ibi. De comuni stylo tamen curiarum in aliquibus locis est redacta ista pœna tertie partis mobilium in ciuilibus ad vnum tarenum: & in aliquibus curiis soluitur vnus augustalis vnde seruandæ essent consuetudines curiarum, vbi viget.

10 ¶ Secunda pœna, quam patitur contumax, est, quia patitur missionem in possessionem ex primo decreto. l. Fulcinius. §. j. ff. ex quib. caus. in pos. ea. & l. si finita. §. Iulianus. & ibi Bart. & doct. ff. de damn. insec. & per totum tit. ff. & C. de bon. auth. iud. pos. &

hodie est decretum in regno per regiam pragmat. que incipit relatione. vbi dicitur, quod est intellectio actoris accusata vltima contumacia, an velit petere terminum ad probandum, vel petere se mitti in possessionem ex primo decreto, & ita seruat hodie, & sic potest in causis ciuilibus procedi ad diffinitiuam, lite non contestata: & in hoc est correctum ius commune, prout aliàs dixi in superioribus. ¶ Ter

11 tia pœna est, quia si reus perseuerat in contumacia, proceditur contra ipsum ad missionem in possessionem ex secundo decreto, & illud parat plenum preiudicium, vt habetur in d. §. Iulianus. & per Bar. in l. cum proponas. C. de bon. auth. iud. pos. & est regis pragmat. que incipit

12 Reo &c. ¶ Sed iuxta hoc per introductionem iuuenum ad practicum, quero quid significans isti duo termini, scilicet primū decretum & secundum decretum: id quod primum decretum, est prima missio, quæ fit per iudicem in bonis contumacis, eo ipso quod incipit esse contumax, & fit pro mensura debiti tantum, quando agitur actione personali, vt d. l. cum proponas. & ibi Bart. & doct. & in d. l. si finita §. Iulianus. ff. de damn. insec. Sed quædo agitur actione reali, mittitur, quis in possessione totius rei petitæ. l. si quis emptio nis. §. sed si quis. C. de præscr. triginta ann. & habetur in c. prout & cap

& cap. cōtingit de dol. & cont. & est cōst. regni, que incip. rei vèd. & etiam efficitur verus possessor per primū decretū, vt in iuribus præallegatis. & habetur per doc. in l. iij. §. fin. ff. de acquir. pos. sed in actione personali non efficitur possessor, sed solam detentationem acquirit causa custodia, vt d. l. iij. §. fi. & est tex. in l. is cui. in princ. ff. vt in pos. lega. & in l. cum legati. ff. ex qui. caus. in pos. ea. & in l. si quis ante. ff. de acqu. pos. & per Bar. in d. l. cum proponas. Et ad hoc, vt concedatur primū decretum, non requiritur quod plene constet de debito, sed sufficit, quod summatim vel per iuramentum actoris, ex quo modicum parat preiudicium: secundum Bart. in d. l. cum proponas. ¶ Secundum decretū, est secunda missio, quæ fit per iudicem contra eundem reum perseuerantem in contumacia, vt dicit doc. in locis præalleg. & hoc est maioris preiudicij, quia transfert veram possessionem, vt d. l. iij. §. fin. iuncta glo. in vers. nobis. ff. de acquir. pos. Item, transfert dominium, si reus erat dominus: aliàs vscupendi conditione, vt not. glo. & Bar. in l. pratoris. in princ. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de damn. insec. & gl. in l. ij. in fi. ff. si ex noxa. causa aga. Verum non interponitur nisi plene constet de debito per testes vel instrumenta, secundum Barro. in d. l. cum proponas. & in l. fin. §. fin. autem. C. de bo. auth. iudi. pos. &

Bart. in l. Fulcinius. §. cum hoc. ff. ex quib. caus. in pos. eatur. Sed per quantum tempus debet reus perseuerare in contumacia, vt perueniat ad secundum decretum? Communis conclusio est, de iure cōmuni, quod sit in arbitrio iudicis, secundum Bart. in d. l. cum proponas. tamen de æquitate non debet iudex procedere ad secundum decretum, nisi sit lapsus totus annus à die primi decreti: ita dicit Fel. in c. consultationibus. col. ij. de offic. deleg. vbi dicit hanc esse communem opi. nisi alia iusta causa suaderet, sed hodie in regno est statutum tempus per duas regias pragmat. quarum vna incipit, relatione. & alia sequens quæ incipit, reo quibus cauetur, quod elapsis tribus mensibus, à die primi decreti, potest peti missio ex secundo: & concessio secūdo decreto, habet reus alium mensem, infra quæ potest recuperare tenutam, dummodò soluat totum debitum, vnà cum expensis: aliàs elapsio dicto mense post secundum decretum, creditor efficitur verus dominus & irretocatur illi: cui debet res ad iudicari appropriata pro mensura debiti, sed ante secundum decretum, potest reus quandoque; infra tres menses recuperare tenutam, soluendo expensas, & dando satisfactionem: & hoc etiam est probisum de iure cōmuni, per auctoritatem eius qui iurat. C. de bon. auth. iud. pos. ¶ In quibus autem causis in-

terponatur secundum decretum. glo. in l. i. ubere. cauer. ff. de iur. omn. iudi. tenet. quod solum in causa damni infecti: & non in aliis, sed veritas est in contrarium, quod imò in omnibus causis locum habet. Verum in hoc est differentia: quia in causa damni infecti fit adiudicatio totius rei, etiam ultra mensuram debiti, sed in aliis solum pro mensura debiti, vt supra dixi, secundum Bar. in d. §. Iulianus. col. antepen. vbi in specie reprobatur illam glossam in d. l. i. ubere. col. iiii. & est text. in d. authen. ei qui iurat & in d. l. Fuleinius. §. j. & ij. & ibi Bar. item in causa damni infecti fit indistincte adiudicatio, sed in aliis non: sed venditur res, & illud decretum de vendendo, habet vim secundi decreti, secundum Bar. in d. l. i. ubere. Verum emptore non reperto tunc vltimo loco adiudicatur in solum creditor. l. à diuo Pio. §. si pignor. ff. de re iudi. Et scias, quod etiam in actione reali interponitur secundum decretum, secundum Alex. in l. iij. §. si. ff. de acquir. 13 poss. ¶ Scias tamen, quod nunquam proceditur contra contumacem ad aliquem actum nisi altera parte instante secundum Bar. in auth. ei qui appellat. in fin. C. de 14 temp. app. ¶ Quarta poena, est contra contumacem quia non auditur nisi resectis expensis, per text. & ibi Bal. in l. facimus. C. de iudi. & debet etiam satisfidare de iudicio

sisti, quando vult recuperare tenentur per auth. ei qui iurat. C. de bon. aucto. iud. poss. & vide infra in x. poena. ¶ Quinta poena est, quia contumaci potest iudex denegare audientiam non solum in illa causa, in qua fuit contumax verum etiam in omni alia. Text. est & ibi gl. singularis in l. sed si per pretorem. §. sed & si dū. ff. ex quib. caus. maio. & ibi Arg. idē tenet plenē. In l. i. iusturādū & ad pecunias §. ait pretor. in ij. not. ff. de iureiur. vbi plus dicit Ias. de mēte Bal. quod tūc ille iudex potest mādare aliis iudicibus, quod illum nō audiat in aliqua causa. & vide etiam de predictis Ias. in l. j. §. si. col. iiii. §. si quis ius di. nō obtemp. ¶ Sexta poena est, quia contumax potest capi de persona, & carcerari. text. est cū gl. & Bar. in l. contentaneum. C. quo. & quādo iud. & in §. si verò etiam quōdā. in auth. de exhib. reis. & not. Andr. de Yser. in constitur. si quis post litem. in princ. ¶ Septima poena est, quia verus contumax perdit beneficiū appellandi. l. ex cōsensu. §. fin. & ibi gl. Bart. & Imol. ff. de app. & l. j. C. quo app. nō recip. & Alex. in l. propterandum. §. sin autem reus. C. de iud. vbi plus dicit, quod etiam si fit cōtumax ad solā sententiam, nō appellat. idē tenet Alex. in l. i. §. p. col. xxiii. ff. de re. iur. Amplia hoc procedere, etiam in illa sententia, quae nōquam transit in re iudicata: quia verus cōtumax non appellat. ita tenet Ant. de But. & Imo.

Imo. in c. tenor. de re iud. & Ias. in l. j. si procurator. col. v. ff. si quis ius dicen. non obtemp. & predictis adde text. in l. & post editum. §. fin. ff. de iud. ¶ Octava poena est, quia contumax in non respondendo positionibus, vel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confesso. cap. si post praestitum. & ibi per doct. de conf. lib. vj. & l. ij. §. q. si dicit. & ibi Bar. & doct. C. de iura. calū. idem in nolente subire iuramentum iudiciale, nec referre. l. manifeste. & ibi per doct. ff. de iureiurā. & Luc. de penna. in l. loeortū. col. ij. C. de omni agro defer. lib. xj. Et de positionibus habetur in regia prag. quae incipit, quinta die. & c. Et communis obseruantia in regno est, quod quis citatur tribus vicibus, vt veniat respondurus, ad se examinandum super articulis: & in vltima citatio ne debet inseri totus tenor articuloꝝ: & postea interponitur decretum, quod habeatur pro confesso. ita de hoc est ritus magno curie in numero ccl. incipiens, item seruat ipsa curia, quod si quis & vbi etiam dicitur, quod à tali decreto non appellatur. quod limita, nisi citatus sit abens, quia non potest haberi pro confesso: vt not. Ias. in l. j. §. fin. col. iiii. ff. si quis ius di. non obtemp. ¶ Nonna poena est, quia contumax potest excommunicari. glo. est in c. j. de dol. & cont. lib. vj. & glo. in c. constitutus. de sententia excomm. lib. vj. & Bal. in l. iij. in versic.

nota. C. de procura. & Felin. in c. j. col. v. vers. vtrum excommunicatio & c. de iudi. vbi plus dicit, quod antequam excommunicetur quis ob contumaciam, debet citari. vide cap. cum cōtumacia. de habe. re. lib. vj. ¶ Decima poena est, quia contumax petens reuocari tenentur seu primum decretum, tenetur satisfidare, etiam si possidet immobilia: & sic perdit priuilegium. l. sciendum. ff. qui satisfid. cog. gl. est singularis in §. si verò etiam in fin. in ver. fideius. forem. in authent. de exhib. reis. quem glo. sequitur Bart. in l. hanc autem. §. fina. ex quibus causis in pos. ear. & Ias. in d. l. sciendum. col. ij. vbi plures allegat. & ibi etiam Alexā. & adde, quae dixi supra in 11 iij. poena. ¶ Vndecima poena est, quia contumax in non parendo iudici, perdit beneficiū iuratorio cautionis. glo. est & ibi Bal. in anth. ei, qui iurat. C. de bon. auth. iudi. pos. & glo. & Abb. in c. qua fronte. de app. & Ias. in l. j. col. p. e. versic. iiii. fallit & c. ff. qui satisfid. cog. ¶ Duodecima poena est, quia vasallus contumax verus, qui citatus dixit, nolo venire, perdit statim feudum. ita tenet Andr. de Yser. in c. j. col. ij. in fin. de mil. vasal. qui contumax est. ¶ Tertiadecima poena est, quia contumax in causa criminali, prius nō condemnatur ad tertiam partem mobilium: & reliqua eius bona adnotantur: & si perseverat in contumacia per annum, foriudicatur, scilicet, quia habetur

pro conuicto & confesso, & pro rebell, & ab omnibus potest impunè occidi, & omnia eius bona confiscantur elapso anno. De hoc est cõstit. regni, quæ incipit, pœnam reorant. & ibi plenè per Andr. de Ysera. vbi hanc pœna de foriudicatione ponit: & ibi declarat, q̄ habet loci solum in delictis irrogãtibz pœnam mortis naturalis vel ciuiliſ, vel membri abscissionis. & de hoc est capitulum regni, in numero clij. quod incipit. siue quis & c. idem declarat And. de Yser. in c. j. §. si verò violator. colum. de pace tenen. & in c. j. in princ. ij. col. in tit. hic finitur lex, & c. & 24. vide infra, in xxiiij. pœna. ¶ De cima quarta pœna est, quia contumax perdit beneficiũ legis. l. vbi ceceptum. ff. de iud. quia conuentus coram vno iudice, nõ potest allegare litis pendẽciam coram alio iudice, coram quo fuit contumax. ita tenet Bartol. in d. l. vbi ceceptũ. & Alexand. in l. quãuis. ff. de in ius vocã. & Bart. in l. sepulchri. ff. de sepul. viõ. & Ale. in l. ij. col. ij. ff. de re iud. Et sic remanet conclusio, quod contumax non potest opponere exceptionem litis pendẽtie. ¶ Decima quinta pœna est, quia contumax qui recuperat tenurã cõcessã ex primo decreto, nõ potest vlteriũ declinare forum, dato quod aliã haberet exceptionem declinatoriam. ita tenet Angel. & Imo. in l. si finita. §. item videamus. ff. de dam. infec.

& Ange. in l. eum, qui. ff. de pri. ui. credi. & Alexand. in l. quidam consulebat. ff. de re iud. in fin. col. 26. ¶ Decima sexta pœna est, quia iudex potest mandare colonis & inquilinis contumacis, quod nõ respondeant ei de pensionibus: & potest mandare, quod nullus vadat ad colendum eius agros. & ista est noua pœna & pulchra, & parum cognata iudicibus ita tenet Abb. per illum tex. in c. grauem. de sen. excomm. ¶ Decima septima pœna est, quia contumax in nolendo respondere libello coram iudice, potest exponi tormentis ad eruendam responsionẽ affirmatiuam vel negatiuam: non tamè torquetur præcisè, vt cõstitatur: sed solum vt respondeat. & iste est casus, in quo irrogatur tortura sine iudicis, quia datur ad alium finem. ita singulariter tenet Bald. in l. accusationẽ. col. iij. C. qui accus. non poss. & Paris in tract. synd. in versic. tortura. in c. sequitur quæstio. & c. colum. fin. 28. ¶ Decima octaua pœna est, quia contumax habetur pro præsentente in sui præiudicium text. est in authent. qua in prouincia. in fi. & ibi Bal. C. vbi de cri. agi. opor. & glo. in l. de vnoquoque. ff. de re iud. & Bald. in l. cum fratrem columna si. C. de his, qui. vt indig. ¶ Decima nona pœna est, quia iudex propter cõtumaciam potest sequẽtrare fructus rei petite, secundum Abb. in cap. olim ex literis. & ibi etiam Felin. de refeript.

30 refeript. ¶ Vicesima pœna est, quia contumax qui non vult respondere coram iudice, habetur pro negante vel conficente, secundũ quod est ei magis præiudicium. text. est in l. docto. in l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de in. 31 terrog. actio. ¶ Vicesima prima pœna est, quia iudex potest procedere contra contumacem ad capiendam pignora. l. j. §. quid erubis. ff. de ven. inspi. ¶ Vicesima secunda pœna est, quia vbiunque contumax habetur pro confesso, puta vigore statuti: tunc etiam efficitur infamis, & non potest testificari. ita tenet Felin. in c. super eo. el primo. in fin. de 33 testib. ¶ Vicima tertia pœna est, quia si quis fuit excommunicatus ob contumaciam, vt dixi supra, in viij. pœna, & perseuerat per annum in contumacia, elapso anno redditur suspectus de hæresi. Verũ si fuit citatus pro crimine hæresis, & fuit excommunicatus, vt contumax: elapso anno habetur pro conuicto: & potest puniri vt hereticus. text. est in c. excommunicamus. §. qui autẽ de hæret. & in c. cum contumacia. de hæret. lib. vj. sed si fuit citatus ob aliud crimen, non habetur pro heretico. sed solum redditur suspectus de hæresi, & potest iudici sibi purgatio. ita declarat Abb. in c. graue, de pœnis. & Andr. de Yser. in c. j. versic. post. nõ de sta. & consite. contra lib. eccl. Verũ semper habetur pro conuicto de il-

illo crimine, pro quo fuit citatus, vt not. gl. in d. eum contumacia. in gloss. fi. & Specu. in tit. de accus. §. sequitur. colum. prima. versic. porro. de hoc habemus in regno vnum capitulum in numero 99. quod incipit, ite statuiamus, quod si cõtingat, & c. quod cauetur, quod si quis perfecteretur per annum in excommunicatione, debet per prælatum denunciari curiæ seculari, & legitima pœna puniri per iudicem secularẽ. ¶ Vicima quarta pœna est, quia si quis fuit contumax pro minori delicto, pro quo scilicet non potest foriudicari, puta quia non irrogat pœnam mortis vel membri abscissionis, vt dixi supra in xiiij. pœna, iste banatur & condemnatur ad tertiam partem mobilium, & eius bona adnorantur, prout ibi dixi. Verũ elapso anno non foriudicatur: sed omnia eius bona publicantur, reseruatõ iure liberorum, secundum consuetud. regni. Et si voluerit reuerti ad defendendum se, debet dicere causam in vinculis, & si venit absoluedus in causa principali, adhuc debet stare tanto tempore in carcere, quanto tempore durauit in contumacia. ita hæc omnia decidit per capitulum regni, in numero 152. quod incipit, siue qs & c. ¶ Prædicta omnia procedunt, vbi agitur de contumacia rei. Quid autem de contumacia actoris: qualiter punitur actor conu-

max: Dic, quod in causa civili, si reus comparuit in ultimo peremptorio, actor vero non comparet, euaneſcit citatio, & edictum circumdatur, text. in l. & cum post edictum §. ff. de iudic. sed actor non punitur ad aliam potnam, nisi quia absolutur reus ab obseruatione iudicij, & actor condemnatur in expensis: quas tenetur reficere, ante quam iterum agat, secundum Andream de Yser. in constit. sponte volentibus. sed in causa criminali accusator non comparens, ultra condemnationem expensarum punitur ad sextam partem molum, vt est constit. quae incipit, accusatorum temeritas. & ibi And. de Yser. item in civili proceditur contra actorem contumacem, secundum formam authen. qui semel. C. quomodo & quando iud. ¶ Vltimo adde hic, quod si demum punitur, vt eorum max, à quo petitur aliquid dari vel fieri, reus, si citetur, si sua putauerit interesse, quia talis citatio non arctat ipsum ad comparendum: & si non comparet, non potest dici contumax, nec puniri: quia ista dicitur citatio voluntaria, secundum Bald. in c. j. colum. v. versic. & not. & c. de milit. vatal. qui contu. est. & Paul. de Cast. & Alex. in testamenta omnia. C. de testam. & habetur in decis. ij. & decis. xxiii. consil. Neapol. Rob. Maranta V. I. D.

sequitur tertium membrum iudicij.

De libelli oblatione, tertio membro iudicij.

- 1 Libellus iudici & partis offerri debet.
- 2 Libellus in clarus esse debet, vt possit reus deliberare, an velit cedere vel conuadere.
- 3 Copia libelli datur reo, sumptibus a claris, in regio.
- 4 Libellus vt procedat, quid continere debeat. & num.
- 6 Libellus in criminalibus, vt valeat, quid continere debeat.
- 7 Dies commissis criminis, si apponitur in libello, & non probatur, reus absoluitur.
- 8 Accusator ad instantiam rei tenetur declarare diem commissis criminis in libello.
- 9 Clausula, peto mihi ius & iustitiam ministrari, quid operetur in libello.
- 10 Clausula, omni meliori modo, &c. quid in libello operetur.
- 11 Clausula, non se adstringens, quid operatur.
- 12 Clausula, & protestatur de expensis, quid importet in libello.
- 13 Libellus non potest presentari die feriato ad honorem Dei.
- 14 Libelli porrectio non est de processu iudicij.
- 15 Libellus presentari potest etiam die feriato ad honorem Dei, quando periculum est in mora, vel res est tempore peritura.
- 16 Libellus quantumcumque generalis & obscurus, admittitur in causis summaris: nisi tanta sit obscuritas, ex qua res non possit deliberare.
- 17 Citationem deest libelli oblatio praecedere.

Tertium

- 1 Tertium * membrum iudicij, est libelli oblatio. Nam is, qui vult recte ordiri telam iudicij, primo facit partem citari vt veniat ad respondendum petitioni in iudicio, & parte citata, comparente, offert libellum iudici & parti: iuxta authen. offeratur. C. deliti contest. * & debet libellus esse ita clarus, vt reus possit ex eo deliberare, an velit cedere vel conuadere. l. j. in prim. ff. de eden. & d. authen. offeratur. & not. Bart. in l. si in ff. rei ven. ¶ Debet autem dari copia libelli reo, expensis actoris vt est gloss. in cle. ij. in ver. oblatos. de app. & est decisum in regio per regia prag. quae incipit, compa. rete & c. ¶ Et quoniam ista materia libelli est valde trita & in quampluribus locis ventilata, maxime per Spec. in tit. de libel. concep. & per Can. in tit. de libel. obla. & per Bart. & doct. in l. edita. C. de ede. & in §. omniū instituit. de actio. & in variis locis, propterea non multum me extendo, solum pro introductio ne iuuenium, artingam ea, quae sunt necessaria in libello. vnde est sciendum, quod libellus ad hoc, vt procedat, debet continere quinque conditiones: videlicet quis, quid, coram quo, quo iure petatur, & à quo. ¶ Primo debet continere, quis, id est nomen actoris, vel accusatoris: puta Titius agit vel accusat. Secundo, quid, id est rem peritam in libello, quam debet actori designare

per duos confines, seu per duas demonstrationes. alius posset dici libellus obscurus secundum Bartolum in d. l. si in rem. ff. de rei vend. & in l. forma. ff. de cesti. Tertio, coram quo, id est, nome iudicis ordinarij, vel delegati: coram quo porrigitur libellus. non tamē est necesse exprimere nomen proprium: licet possit libellator, si vult. sed sufficit ipsum mentionare per nomen sui officij, ita vt sit certum de persona. Quattō, quo iure petatur, id est, debet continere causam concludentem, puta, peto centum: quia mutauit &c. vel peto puniri: quia tale delictum commisit &c. Nam si concludens causa non ponitur, non procedit libellus, vt si dico: peto centum, quia Rex est in Francia: vt not. glossa, in l. secunda. §. circa. ff. de doli except. & Bartolus in dicta. l. edita. colum. ij. non tamē est necesse exprimi nomen actionis in libello: sed sufficit, quod taliter narretur factū, quod ex narratione facti possit elici, quae actio intenteretur. text. est & ibi Abb. & Fely. in cap. dilecti. de iud. debet tamen esse cautus aduocatus inquirendo, quae actio sibi competat, ad hoc vt secundum naturam illius actionis sciat adaptare verba libelli: non tamen habet necesse illa exprimere vt d. c. dilecti. Quinto debet continere à quo, id est, nomen rei conuenti. Istis ergo quinque conditionibus concurrentibus. erit

recte

rectè formatus libellus, vt declarat Spec. in tit. de libel. concep. §. iij. ¶ Et prædicta procedunt in ciuilibus: sed in libello criminali accusatorio requiruntur alia solemnitates, quæ traduntur in l. libellorum. ff. de accus. & per glo. in l. in causis. C. de accus. videlicet locus commissi criminis, annus, mensis, indictio, & regnatio imperatoris. Quæ regnatio licet non requiratur de iure, vt dicit Bart. in d. l. libellorū in prima col. tamen de communi consuetudine ponitur in locum consulis quem hodie non habemus. Dies autem commissi criminis, non debet apponi: secundum Bar. ibi. * imò cauet libellator, ne apponat diem: quia si non probaret delictū esse commissum illo die, succumberet: quia sic non probaret, ita per plura tenet las. in l. j. in princ. col. fin. ff. de eden. * Si autem ex aduerso reus peteret ab accusatore, vt declarare debeat diē, posset hoc petere, si vult probare contra in contrarium negatiuam: vt quæ tota illa die fuit alibi, & tūc tenetur accusator ad instantiam reus declarare diem commissi criminis ita plene declarat laso. in l. j. §. si quis Ephesi. ff. de eo, quod cer. Jo. Bart. in l. i. si qui reus. col. v. in fi. ff. de pub. iud. Sed contrarium & melius tenet Imo. in d. l. is, qui reus. col. xxij. in fi. quem ibi sequitur Alex. in add. ad Bar. de quo articulo, vide omnino Francisc. de Aret. in c. qualiter &

quando. §. debet. col. vij. de ac. cur. ¶ Et prædicta solemnitates requiruntur etiam, quando agitur ciuilitur ex delicto: dummodo sitialis actio, quæ infamet; alia sit fecalis: secundum Bart. in l. prætor edixit. in prin. ff. de iniur. & Bar. in l. j. §. ff. de iuste tuto. & in l. item exigitur. ff. de dolo. ¶ Solent in calce libelli apponi nonnulla clausulæ per aduocatos: quarū quatuor tantum ego puto esse valde vtilēs: & in omnilibello apponi debent pro vilitate libellantis. Et prima est illa, Super quibus omnibus, & eorū in singulis peto mihi ius & iustitia ministrari. quæ clausula saluat libellum ab omni ineptitudine: secundum Abb. in c. j. cum dicitur. §. co. xvij. de ordin. cogn. & Alex. in consil. cxxj. colum. pe. in l. vol. & las. in §. omnium. col. xx. & xj. de actio. & Pet. Philip. Cor. in consil. cccv. & consil. cccx. in ij. volu. ¶ Secunda clausula vtilis est illa, Omni meliori modo & c. quæ operatur, vt in casu dubio libellus interpretetur eo modo quo fauorabilis est actori libellanti: secundum Alex. in consil. vij. colum. iij. verū hoc etiam, & c. in ij. vol. & Ant. de Bar. in c. litere. de dilat. & in c. examinata. de iud. de cuius clausula virtute vide plura per Fel. in eum super. col. pen. & fin. de offici. deleg. ¶ Tertia clausula vtilis est illa, Nō adstringens se & c. quæ operatur, vt actor non teneatur probare qualitatem deductam

ductam in libello: secundū Bar. & doct. in l. diuus. ff. de re iud. & Alex. in consil. vij. col. ij. & iij. ver. iij. respondo & c. & verū. nec est necesse, & c. in ij. volu. alia sine illa clausula succuberet nō probando qualitates: dato quod probaret factum principale: secundum Bart. in cō. cxvij. incip. aculatio & c. & Abb. in c. licet. col. xij. de prob. & in c. examinata. col. ij. de iud. & Paul. de Cast. in consil. cccv. colum. j. in ij. volu. ¶ Quarta clausula vtilis est illa, Et protestatur de expensis & c. per quam censetur interpellatus iudex, vt condemnet victum victori ad expensas ad quas nō tenetur iudex condemnare, si non petatur: licet possit condemnare, si velle: sed quando protestata, tenetur omnino iudex declarare super expensis, & condemnare condemnandum: alias faceret litem suam, ita dicit Barto. in l. proferendum. §. in autem alterutra. colum. h. C. de iud. & ibi etiam Bald. idem tenent communiter doct. in l. iij. §. hoc autem iudicium. ff. de damn. infect. ¶ An autem sit necesse dari libellum in scriptis: & quod feruatur hodie in regno: dixi plene supra in quarta parte huius tractat. in nota distinct. & ad ibi dicta me remitto. ¶ Vltimo super hac materia quero vtrum libellus possit presentari in die feriat. Dic quod in die feriat ad honorem hominum non est dubium, quod potest presentari iudici: per

l. milites. §. sexaginta. ff. de adult. et sed dubium est de die feriat ad honorem Dei. Barto. in Lex quacunque. §. si in repe. ff. si quis in ius voc. non. ite. tenet similiter, quod potest presentari: per glo. in c. placita. xv. q. quarta. Verū idem Barto. in l. nec quicquam. §. de plano. ff. de offi. proco. tenet contrarium: & hanc contrariam partem, scilicet, quod non possit presentari, tenet Abb. in c. significauerunt. & ibi etiam Pel. col. iij. de iudic. & Alex. in l. j. ff. de fer. vbi tenet pro firmo, quod dispositio d. §. sexaginta. non habet locum inferri ad honorem Dei. Idem tenet Barto. in extra. uag. ad reprime. dam in versic. de plano. & hæc videtur magis communis opin. sed Lanfranc. in clem. sape. versic. de plano. de verb. sign. tenet primam partem: pro qua facit, quod libelli iudicij non est de processu iudicij: secundum Baldum in d. l. ex quacunque. colum. fin. & Bald. in rubr. C. de in ius voc. & Bald. & Alexandr. in l. prima. ff. de in ius voc. & Fely. in c. j. col. j. de libel. obla. Sicut ergo alij actus extrajudiciales possunt expediri die feriat ad honorem Dei, vt habetur in l. fin. C. de fer. ita & ista presentatio libelli. Sed in iudicando non esset recedendum à communi opin. contraria: quæ rectè videtur comprobari, per d. l. i. quæ prohibet omnes actus qui coram iudice expediuntur. ¶ Quam opin. communem limita

mita non procedere quando periculum esset in mora, vel res esset tempore peritura: quia tunc potest presentari, etiam in die feriato ad honorem Dei: secundum Abb. in c. fin. col. vj. & ibi etiam Fely in iij. column. de iudi. & Federic. de Senis, in consil. cxxxix. Secundum limita non procedere, in libello appellatorio: quia indistincte presentari potest in die feriato ad honorem Dei: secundum Fely in d. c. fi. col. v. & Bal. in l. j. per illum tex. C. de fer. & gl. in c. appellatio. vers. lecta. de app. lib. vj. ¶ Vnum tamē scias, quod hodie in regno cause sunt summarie: vt pluries dixi. Vnde admitteretur libellus quantumcunque generalis & obsecutus: vt not. Bart. in extrauag. ad reprimendam. in versic. & figura circa medium. Verum hoc intelligitur, nisi sit tanta obsecritas, ex qua reus non posset liberare, quia tunc parte opposita non procedit libellus: quia 1 tolleret defenso reo. ita pulchre tenet Alex. in consil. xxxij. col. iij. in quarto volu. ¶ Item non obstante, q̄ præpositi citationem in ordine: tamen in practica ordo est, vt primò presentetur libellus iudici: & postea 3 super eo expediatur citatio. quia debet iudex primò videre libellum: vt possit deliberare, an sit iustus, vt super eo procedatur. ita declarat Fely. in c. j. col. j. de libel. obla. Robertus Maranta I. V. D.

De reconuentione, quarto membro iudicii.

1 Reconuentione quando & quomodo fiat: & alia de reconuentione commissiue.

1 **Q**uartum membrum iudicii est reconuentione: nam porrecto libello, & oblato parti foret reus reconuenire actorē ante litem contestatam, si aliquid est recipere petiturus ab eo: & hęc est tractanda materia reconuentionis: videlicet, in quibus causis habet locum: & que sit eius natura: & coram quibus iudicibus proponi potest. Verum quia ista materia satis copiose tractauimus supra in quarta parte huius tractatus in sexta distinctiōe principali, ideo ad ibi dicta me remitto: que habeantur hic pro repetitis. Sequitur quintum membrum iudicii.

De laudatione quinto membro iudicii.

1 Author laudatus, quo dicitur, & ad quem esset sibi sibi denuntiatur

1 Euctio per hypothecariam opponatur, vt emptor agat ad interesse, etiam sine denuntiatione.

3 Author quando & quo tempore litis laudari debet.

4 Durante termino dato reo ad denuntiandum auctori, an debeat super se dori in causa.

4 Author per auctorem suum possit quis laudare, & an teneatur sibi de euctiōe sine cessione.

4 Author laudatus non potest ex sua perso

sona declinare forum.

7 Auctori laudato, qualiter fiat de denuntiatione.

8 Author laudatus an teneatur subministrare expensas pendente iudicio ante rem euctam.

1 **Q**intum membrum iudicii successiuū, est laudatio.

1 * Dicitur autem auctor, à quo quis habet causam. l. Pöponius. §. cum quis ff. de acquir. pos. & l. an vitium, ff. de diuer. & tempo. præscrip. & l. auctore. C. de euct. Nam si aliquis conuenitur aliqua actione reali, ad aliquam rem, debet conuentus laudare suum auctorem, & sibi litem denuntiare ad effectum, vt possit contra eum habere recursum de euctiōe. l. emptor, C. de euct. de qua materia vide plenē And. de Yser. in c. j. si pro feu. vas. ab aliquo interp. sue. & Alex. in l. non solum. §. morte. col. ii. antepen. & pen. de operis no. n. ff. & in l. ij. §. voluntate. col. iij. in fi. & seq. ff. solu. matr. in quibus locis cumulat multos casus, in quibus abfcurus de euctiōe habetur recursum de euctiōe contra auctorem. ¶ * Quibus adde alium casum, scilicet, vbi res esset eucta

2 per hypothecariam: nam potest emptor agere ad interesse contra venditorē ex illo capite, quia res non fuit sibi tradita libera: & agit tunc etiam sine denuntiatione. ita tenet Iac. Bu. in l. sit tibi. C. de euct. & Alex. in consilio lxxij. in iij. volu. & Ange. in l. j. §. si hæres. ff. ad Trebel. & habetur

per doctōr. in l. ex prædis. C. de euct. ¶ * Quando autem debeat aliquis laudari in auctore: vtrū autem litem contestatam, vel etiā post? Dic. q̄ in quacunq; parte iudicii laudari potest, & sibi litem denuntiare: dummodo fiat ante publicationem processus. Text. est & ibi gl. & Bal. in l. si res, quā. §. fin. ff. de euct. intellige tamen: quando conuentus habeat causam onerosam: scilicet, si lucratiuam: quia tunc debet denuntiare ante litem contestatam: secundum Bart. in l. qui concubinam.

4 §. si hæres. ff. de legat. iij. ¶ * An autē debeat super se dori in causa durante termino dato reo ad denuntiandum auctori? Dic. quod hodie in regno est prouisum per per regiam prag. que incipit, dubitationem & c. per quam distinguitur, quod si quidē auctor laudatus, est præsens in loco iudicii, non retardatur causa, sed proceditur: si verò est absens, super se dori durante termino ad denuntiationem, & per eandem prag. fuit prouisum, quod lata sententia contra possessorem: mandatur executioni contra auctorem laudatum ex eodem processu.

¶ * Quid autem, si conuentus vult laudare auctorem auctoris sui, an debeat audiri: & an possit agere contra ipsum de euctiōe? Dic. quod non: nisi actio cedatur sibi per auctorem suum contra illum. tex. est in l. res. ff. de euct. per quem ita tenet Bal. in l. j. col. ij. C. comu. de legat. & dictam

dictam cessione cogitur author
facere: quia sibi non nocet. l. in
creditor. ff. de euct. ¶ * Quid
autē, si author laudatur, sit per-
sona priuilegiata in illo foro,
an possit declinare forum: puta
si venditor est clericus: & em-
ptor conuentus sit laicus: Dic q
non. sed tenetur defendere em-
ptorem in foro ipsius emptoris.
Tex. est in l. venditor. ff. de iud.
& l. j. C. vbi in rem act & hoc est
propter connexitatem iudicij.
Hinc dicimus in simili, quod li-
cet delegatus non possit exten-
dere suam iurisdictionē ad per-
sonas non comprehensas in re-
scripto. capitul. P. & G. de offi. de-
leg. tamen potest citare autho-
rem laudatum: licet non cōpræ-
hensum in rescripto: & hoc pro-
pter connexitatem causę, ita ha-
betur in decis. cccxvii. cōs. Neap.
Item si author laudatus, est
minor vel mulier, potest petere
restitutionem in integrum, etiā
post conclusum in causa: vt ha-
betur in decis. xv. cōs. Neap.
¶ * Qualiter autem debeat fieri
denuntiatio auctori laudato: Dic
quod ista non est denuntiatio sim-
plex: sed appellatur citatoria:
scilicet, vt veniat ad aliquod fac-
tendum: quo casu non sufficit,
quod simpliciter denuntientur
venditori hęc verba: Scias, quod
mihi est motus super tali re,
& c. Sed debet eum certiorare
ostendendo sibi copiam libelli,
vel instrumenti: & requirere q
veniat ad defendendum, & licet

suscipiendū, & c. aliās denuntia-
tio non arctare, ita pulchrē de-
clarat Bart. in l. nō solum. §. mor-
te. col. viij. in fin. ver. circa primū
& c. ff. de oper. no. nunt. & Bar. in
l. qui absentē. ff. de procu. & in l.
denuntiā. ff. de adul. ¶ * An autē
author laudatus teneatur sub-
ministrare expēsas litis, pendēte
iudicio ante re euctā: & an pos-
sit ad illas contineri per empto-
rē: Dic q si sunt promissę in in-
strumento venditionis, prout
cōmuniter solēt notari jappone-
re, non est dubiū: sed si non sunt
promissę, tunc est sciendū, quod
vendidit ex iuris dispositione te-
netur ad duo copulatiuē ex na-
tura contractus: videlicet, de eui-
ctione ad interestē. l. nō dubita-
tur. C. de euct. & l. venditor hō-
minis. ff. eodē titu. Item tenetur
licet defendere. vt est text. in l.
si plus. §. mota. ff. de euct. in qua
defensione includitur, quod ex-
pensas subministrat, vnde licet
ex cap. primo euctionis nō pos-
sit agi ad expensas, nisi solum re
euctā, quando succubuit em-
ptor. l. venditores. ff. de verb. obl.
tamē potest agi ex secundo cap.
scilicet, quia rē defendere tene-
tur, & sic emptor etiā lite pedē-
te, & re nōdū euctā, pōt cōpelli
facere vditōrē, vt reficiat & sub-
ministrare expēsas litis. Ita decla-
rat Bart. in d. l. qui absentē. ff. de
procu. Rober. Maran. l. v. D.

*De nomine auctoris sexto
membro iudicij.*

Nomi-

1 *Nominatio domini in iudicio, quan-
do debeat fieri, & quid operetur, &
in quo differat à laudatione auctoris.
Et an locum habeat in possessorio.
& num 3.*

2 *Domino an præiudicet reus, qui il-
lum non nominauit: sed voluit litem
defendere, & succubuit, vel contumax
fuit.*

1 *Extum membrū iudicij, est
nominatio auctoris. * Et in
hoc differt à præcedenti: scilicet
à laudatione auctoris, quia au-
thor laudatur ab eo, qui conuen-
tus possidet nomine proprio, &
sic pro domino, sed nominatio
fit ab eo, qui possidet nomine
alieno: vt quando conuenitur is,
qui tenet rem cōductam vel pre-
cariam: nam iste conuentus ita-
tim in principio litis debet no-
minare dominum in iudicio: &
dicere se possidere nomine alie-
no vnde dirigit iudicium con-
tra dominum, in ipse defendere
debeat causam suam: & hoc ipse
absoluit reus ab instantia iudi-
cij & trānsfunditur contra do-
minum nominatū: nec est neces-
se probare, quod cōuentus pos-
sidet nomine alieho: sed per so-
lam nominationem absoluitur.
Verum, si actor vult potest in se
adsumere onus probandi, quod
reus possidet nomine proprio:
quo casu si probat potest ad se
aduocare possessionem: iuxta
formam. l. h. ff. de rei vend. & sic
reus efficeretur petitor. ita hęc
omnia declarat Bartol. in l. j. C.*

vbi in rem. ac. & de ista materia
nominations, vide plenē Abba.
in c. quoniam frequēter. colum.
penult. & si vt lite non contestat.
Et quod ista nominatio debeat
fieri ante litem contestatam, est
decis. 129. cōs. Neapolit. abas
reus, qui non opposuit ante. con-
demnatur tanquā liti se offe-
rens: citra tamen præiudicium
domini: vt ibi habetur, per l. is,
qui se obtulit ff. de rei vcd. & no.
Bar. in d. l. j. ¶ * An autem si reus
non nominatū dominum, sed
voluit litē defendere & succubuit,
vel fuit contumax, præiudicet do-
mino, vide Socin. in cōs. xvij.
colum. xij. in primo volu. vbi te-
net quod non. & per Alexand.
& doct. in l. peregrē. §. quibus. ff. de
acquir. possess. & Bart. in d. l. j.
De reliquis autem pertinentibus
ad hanc materiā, dic vt per Bart.
& Bald. in dicta l. j. & per Abba
in dicto cap. quoniam frequēter
col. penult. & fin. & Innoc.
in cap. quā sit. de elect. & Bart.
in l. officium. ff. de rei vcd. & per
Spec. plenē in titulo de primo
decreto. §. restat. col. v. & vj. &
vij. * An autem in possessorio
recuperandā, habeat locum no-
minationem domini in iudicio: vide
decis. cccxvi. cōs. Neapol. vbi di-
stinguitur inter modos agendi.

*De interrogazione septimo
membro iudicij.*

*Interrogationes an & quando, &
qualiter fiant in iudicijs. & nu-
mero 2. & 3.*

C

2 Pistor

2. *Victor quandoque patitur expensa.* 1. *Interrogatus de impertinentibus ad causam, non tenetur respondere.*
3. *Interrogationes fiunt in iudicijs, tam ante quam post litis contestationem.* 16. *Testis interrogari non potest, an quis bonus vel mala fide possideat.*
4. *Interrogatori respondere non tenetur is, qui per aliquam exceptionem potest iudicium evitare.* 17. *Positio iuris non est respondendum.*
5. *Reus interrogatus, de iuribus suis respondere non tenetur nec etiam si interrogatur de negotio principali.* 18. *Interrogatoria fiunt testibus ad deusum de iurisdictione, & dicuntur effendi de actibus.*
6. *Interrogans non fitetur, sed ponens sit.* 19. *Testes non interrogati super interrogatorijs, debent iterum repeti, & interrogari, etiam post publicationem.*
7. *Positio criminosa seu continentis turpitudinem, an & quando sit respondendum.* 20. *Interrogatorum copia, parti dari non debet.*
8. *Interrogatus de crimine, propter quod remouetur a beneficio, tenetur respondere.*
9. *Periurus non dicitur, qui negat cum iuramento se commississe delictum: licet mendacium dicat.*
10. *Interrogatus super eo quod alijs fuit iuramento decisum, respondere non tenetur.*
11. *Positio de facto alieno in criminalibus non debet responderi.*
12. *Interrogari non possunt creditores & legatarij, ad heredes instantiam: an hereditas sit soluenda, sed sic: ex iudicis officio.*
13. *Interrogationi, an agens rei vendicatione sit dominus, non tenetur consentire respondere.*
14. *Interrogatus de proposito suo in mente retento, respondere non debet.*

- herede potest ipsum interrogari facere in principio litis, an sit haeres, & ex quo a parte sit haeres ad hoc vt iudicij possit contra eum fundari: vt l. de etate. §. i. & ij. ff. de inter. ac. Item, volens agere petitione hereditatis potest interrogari facere reū possessorem, quo titulo possideat: l. cogi. & ibi Bal. & Bar. & communiter docto. C. de petit. here. & l. qui interrogatus. ff. de petit. heredit. & ratio est, quia possidens tum titulo non conuenit petitione hereditatis. l. regulariter. Feod. tit. v. propterea ad validationem iudicij, debet hoc defuncti in principio. * Quo casu, si reus non vult dicere titulum, & fuit processum ad vltiora, & postea in fine causę vult opponere titulum ad excludendum actorem, potest hoc facere. verum ipse actor obtinebit in expensis, quia reus opponens, dato qd obtineat sup principali oppositione, propter titulum, cum hac sit exceptio peremptoria: tamen condemnationi ad expensas, ex eo, quia dosse protelauit causam: & sic iste est casus notabilis, in quo victor condemnatur ad expensas: ita tenet Bald. in d. l. cogi. col. penulti.
3. * In istis ergo interrogationibus preparatorijs pono regulam, quod iudex vbi queq; aequitas suggerit potest regulariter partem interrogare ad instantiam alterius partis. l. vbi queq;. & per totum titulum ff. de inter. act. & ista interrogatio si nõ fuit facta ante litę contest. potest fieri etiã post quandoque, secundum Bart. in l. qui petitorio. ff. de rei vendicat. & ibi glof. & si ille, qui fuit interrogatus, an sit haeres, dicat, quod non, potest interrogari denuo, an sit possessor hereditatis, secundum Bartolm in l. con trouerfa. ff. de trasact. & semper istę interrogaciones fiunt officio iudicis, siue ante litę contest. siue post, secundum Barro. in l. j. ff. de interrog. act. & de hac materia interrogations, habemus in rego ritum magnę curię, in numero 241. incipi. item feruat ipsa curia hanc practiam, & c. qui decidit multos casus, & in re alios ponit circa materiam l. f. ff. de rei vendica. quod reus conueniatur rei vendicatione, potest interrogari, an possideat, & si negat, potest interrogari actor, an velit probare mendacium: vt transferat possessionem. & si dicit quod sic, datur sibi terminus ad producendum libellum mendacij: alijs proceditur ad vltiora: vt habetur in d. iudiciorum. Et in ista interrogacione potest iudex potest comminationem, quod si dicit mendacium, priuabit eum possessione, secundum Bartolm in d. l. f. ff. de rei vend. * Limita primõ istam regulam non procedere in casibus, in quibus aliquis non compellitur iudicium patitur: puta ratione priuilegij fori, vel alio modo, quia minima tunc compellitur respondere interrogations, & sic non potest in-

terrogari, nec compelli iurare. 7
 tex. est in l. sed si restituarur, §. ex
 quibus. & ibi Bald. ff. de iudiciis.
 ¶ * Secundo limita procedere,
 quando reus interrogatur de iuribus
 actoris. Secus, si interro-
 tur de iure ipsius rei, quia non
 cogitur respondere. Text. est in
 l. in speciali. ff. de rei vend. & tenet
 Bald. in l. cogi. in princip. C. de
 petitio. hered. Et solum speciale
 in petitione hereditatis: vt
 6 habetur in d. l. cogi. ¶ * Tertio
 limita, quando litigans interro-
 gatur super principali negotio,
 de quo lis vertitur: quia non tenetur
 respondere, si aduersarius
 format suam interrogationem,
 per modum interrogatorij, & non
 per modum positionis: quia ad
 hoc vt pars cogatur respondere
 super facto principali, est neces-
 se, quod aduersarius faciat posi-
 tionem, & non interrogationem:
 quia is, qui ponit, fatetur sua
 positionem, non autem is, qui inter-
 rogat. ita tenet Baldus in l. data
 opera. columna xj. circa fi. C. qui
 accusa non poss. & l. in l. iudic-
 es. columna fi. C. de iudic. & ibi
 etiam Paul. de Cast. Quod intel-
 lige, quando hoc euenit in iudi-
 cio post litem contestatam: quia
 tunc sunt interrogationes de fa-
 cto principali causa. vt dicunt
 præallegati doct. Et quod is, qui
 ponit fatetur, non is, qui interro-
 gat: tenet Bart. in l. ij. §. quod ob-
 seruari. colum. ij. circa fin. versic.
 iuxta prædicta & c. C. de iura. ca-
 lum. & Bald. in l. sicut. in fin. C. de

rep. heredit. ¶ * Quarto limita,
 quando fieret interrogatio de ali-
 quo, quod continet crimen, vel
 turpitudinem respondētis, quia
 non cogitur quis respondere. Text.
 tenet est & ibi Bartol. & doctor. in
 l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iure-
 iuran. licet contra hoc videatur
 tenere Bartol. in l. qui peritorio.
 ff. de rei vendic. vbi dicit, quod
 potest quis interrogari, an dolo
 deserit possidere. Tamē ista con-
 trarietas cōcordatur per Bartol.
 in l. Marcellus. ff. rerū amo. & in
 d. §. quod obseruari. col. fin. quia
 ad quis interrogatur super eo,
 super quo si non responderet, lo-
 cupletaretur cum aliena iactura,
 quia posset rem alienam inde-
 bite detinere. & tunc cogitur
 respondere sup positione vel in-
 terrogatione criminosa. ita pro-
 cedat dicta l. qui peritorio. & ibi
 Bar. * & similiter, quando quis in-
 terrogatur de tali crimine, pro-
 pter quod remouetur à benefi-
 cio, cogitur similiter respondere
 Ita procedat, quod habetur in c.
 dudum. l. ij. de elect. & in ca. in-
 quisitionis. ff. de accu. & tenet Bar.
 in d. l. Marcellus. ita etiam proce-
 dit, quod not. Bartol. in l. fin. ff. de
 his, quibus vt iudic. & in l. non in-
 telligitur. §. tacita. ff. de iure fisci.
 vbi dicit, quod tenetur quis re-
 spondere interrogationi, an ac-
 comodauerit tacitam fidem de-
 functo de restituendo fideicom-
 missum incapaci. Aut occultado
 illud crimen, non locupletatur
 quis cum aliena iactura: & tunc

non

non tenetur respondere, vt si in-
 terrogatur quis, an sit infamis
 vel excommunicatus, vel de alio
 simili, & de ista materia vide.
 Spec. in tit. de positio. §. septimo.
 versic. xix. & Bart. & Bal. & doct.
 in transactione. C. de transact. & in
 d. §. si pater. & Franc. de Are. in l. in
 fin. circa fin. C. de eden. & Felyn.
 9 c. cum dilectus de accusat. ¶ * Ex
 prædictis inferitur, quod si inquisi-
 tus de crimine, fuerit cum iura-
 mento interrogatus, an delictum
 commiserit, non dicitur per-
 iurari, si negat & mendacium dicat.
 ita pulchrè tenet Alex. in ad-
 dit. ad Barto. in l. ij. ff. de bonis eo-
 rum, qui ante sentent. sibi mort.
 10 cōsue. ¶ * Quinto limita, quā-
 do quis interrogatur super eo,
 quod aliis fuit decusum: quia non
 tenetur respondere & venire cō-
 tra proprium iuramentum aliis
 præstitum. ita tenet Barto. in d.
 l. Marcellus. ff. rerum amot. per
 l. qui iurasse. §. si pater. & quod
 ibi notatur. ff. de iureiur. & l. si a
 te. ff. de exceptio. rei iudi. & not.
 Bart. in d. l. ij. §. quod obseruari.
 circa fin. C. de iuramento calum.
 & Specul. in tit. de positio. §. vij.
 11 versic. x. ¶ * Sexto limita, quando
 quis in facto proprio interroga-
 tur de facto alieno, quia non tenetur
 respondere. text. est & ibi
 Bart. & doct. in l. Marcellus. §. iur-
 rare. ff. rerum amot. & hoc in di-
 stinctè procedit in criminali: sed
 in civili debet responderi per
 verbum, credit. Potest tamen respo-
 nsurus petere terminum ad deli-

berandum, secundum Bart. in d.
 §. quod obseruari. col. ij. versic. sed
 pro eius declaratione & c. & ibi
 etiam Bald. in iij. col. versic. iij.
 & c. de quo vide glo. & doct. in c.
 j. & iij. de confes. lib. vj. & Specul.
 in titulo de positio. §. v. versic. &
 not. & c. ¶ * Septimo limita, quan-
 do hæres, qui non confecti iuramentum,
 vult interrogari facere
 legatarios & creditores, an hæ-
 ritas sit soluendo vel non: quia
 non tenetur respondere ad instā-
 tiam hæredis: licet iudex ex officio
 possit interrogare. ita tenet
 Baldus in l. qui filium quem ha-
 bentem. col. penul. C. famil. erc. s.
 ¶ * Octavo limita, quando agens
 rei vindicatione contra posses-
 sorem vult ipsum interrogare,
 an ipse agens sit dominus: quia
 non tenetur respondere, etiam si
 sciat ipsum esse dominum, quia
 præiudicaret sibi in recurru
 contra auctorem laudati. ita tenet
 Bart. in lat. qui natura. §. cum me
 absente. ff. de neg. gest. facit text.
 cum ibi not. per doct. in l. specia-
 li. ff. de rei vendi. ¶ * Nono limi-
 ta, quando quis interrogatur de
 eo, quod consistit in mero animo
 suo factis non declarato, neq;
 verbis: puta de proposito in mē-
 te retento, quia non tenetur re-
 spondere, secundum Bal. & Paul.
 de Cast. in l. potuit. in ix. q. C. de
 iure deli. & Ang. in l. gerit. col. j.
 ff. de acquir. hered. ¶ * Decimo
 15 limita, quando quis interroga-
 tur de eo, quod est impertineas
 ad causam, quādo tenetur respo-

dere
C 3

dere. g. est & ibi per doct. in c. si post præstitum. de confes. lib. vj. & Bar. & Bal. in d. l. ij. §. quod obseruari. ¶ Vnde cōmō limita. quādo quis interrogatur, vtrum possideat bona. vel in mala fide. quia non tenetur respondere. nec etiam testis potest de hoc interrogari: secundum Baldum in l. mala fide. in fin. C. de condi. ex lege. ¶ Duo decimō limita. quādo quis interrogatur de aliquo. quod consistit in iure: quia non tenetur respondere. text. est & ibi Bart. in l. ornamento rū. ff. de a. & arg. leg. a. & glo. in d. c. si post præstitum. & Baldus in d. §. quod obseruari. & per Bart. & doct. in l. h. in c. pet. Et de multis aliis fallentibus remitto me ad Spec. in tit. de positio. §. vij. per totum. & per Bald. ibi in addit. ¶ Solent etiam fieri interrogaciones testibus per partem aduersam ad debedendam falsitatem: que vulgō appellantur interrogatoria. quæ qualiter fiant. & quando admitti debeant. remitto me ad ea. quæ plene tradit Specular. in titu. de teste. §. tam de interrogatoriis. & per cauo. in c. presentium. de testi. lib. vj. & ista interrogatoria postquam sunt admissa. dicuntur esse de actis. sicut alia acta iudicij secundum Bald. in l. generaliter. §. sed iuramento. C. de reb. cred.

¶ Sciatis tamen. quod si testes non fuerūt interrogati super interrogatoriis. possūt iterum repeti & interrogari etiam post publicationem: secundum Alex. in consi.

clxxxij. col. pen. in ij. vol. & cōf. xly. col. fin. in fin. in iij. vol. sicut etiā super articulo obmissō possunt examinari post publicationem: notat Speculator in titu. de teste. §. nunc videndum. in fin. ¶ An autem debeat dari verborum copia interrogatoriū patris. Vera conclusio est. quod non nec infrauantur testes ad fallum. ita testis Abb. & Fely. in c. per tuas. de testi. & Alex. & doct. in l. is. apud quem. C. de eden. & Baldus in margarita. in versiculo interrogatoria. versiculo primo.

Robertus Maranta I. V. D.

De satisfatione. octavo membro iudicij.

Satisfationum multe sunt species. & cum fideiussore intelliguntur.

Satisfatio de iudicio facta. præstat a reo contento. sive in civili. sive in criminali. & ad quem effectum sit inuenta.

Possidens immobilia. non tenetur satisficere: quia cessat præsumptio fugæ. Satisfatio de presentando in iudicio. quando locum habeat.

Fideiussor de presentando statim. incidit in penam. cum reus fuerit requisitus absque requisitione ipsius fideiussoris.

Fideiussor de presentando. non tenetur nec ipse. nec principalis intrare in carceribus.

Duo ad minus fideiussores recipi debent de presentando. pro quolibet accusato. qui non sint clerici. neque filij familias se obligantes in solidum: quæ fideiussio omni die. & per solum actorum

actorū magistrū accipitur: sed si est dies feriata. qualiter accipitur: 2; Fideiussores in criminalibus. pro quantum pena in regno recipi debeat.

¶ Quis sit an & quando possint simul haberi: & quid sentur in regno. ¶ Carcerati an & quando si fideiussores vel carcerati.

¶ Fideiussorem de indicato soluendo. quis præstare tenetur.

¶ Fideiussor de indicato soluendo coram ordinario. tenetur soluere iudicium per eius delegatum.

¶ Satisfatio de non offendendo. in quibus casibus dari debeat.

¶ Fideiussor de non offendendo. non tenetur ad penam. ad quam fuit condemnatus principalis. qui ob eius contumaciam habitus fuit pro confesso.

¶ Satisfatio de rato. in quibus casibus præstari debeat.

¶ Satisfatio de expensis. quando & a quo debeat præstari.

¶ Fideiussor de expensis in casu succumbentia. non tenetur ad expensas. ad quas fuit actor condemnatus. perempta instantia.

¶ Satisfatio de re nõ baracianda. quando præstetur.

¶ Satisfatio indemnitatis. quæ sit. & quando locum habeat.

¶ Satisfatio de securo carcere quando præstatur.

¶ Satisfatio conuentionalis. quæ dicitur.

¶ Satisfatio præstari debet per debito rem in diem. & remgentem ad nosiam.

¶ Satisfatio debet præstari a debitoris impetrante moratorio.

¶ Heres satisficere tenetur de soluendo

legato in diem. vel sub conditione. Satisfationes multe in iure. reperuntur a quibus transmissæ.

¶ Fideiussor non obligatur. nisi primò obligetur principalis.

¶ Clausula membrum iudicij est satisfatio. ¶ Nam in iudicij maxia in eorum principio emergunt multe species satisfationum. quæ sunt pro accusatione iudicij. & partis quarum alique præstatur ab actore. & alique a reo. vnde hic opportunum est inuestigare. quot reperiantur satisfationum species. Et dic quod multe sunt. Et semper intelligitur satisfatio cum fideiussore. iuxta l. sancimus. C. de verborum significat.

¶ Prima igitur satisfatio. quæ præstat in iudicio. est illa. quæ appellatur de stando iuri seu de iudicio facta: & ista præstatur solum a reo conuento siue in civili siue in criminali: & fuit inuenta principaliter propter suspicionem fugæ. ad hoc. vt reus assecuraret iudicium: quia alias posset fugere. & iudicij eludere: cum reorū sit fugere: iuxta l. propter adum. §. fin. aut reus. C. de iudicia declarat. Bart. & cōmuniter docti in l. sciendum. in princ. ff. qui sat. cog. & propterea is. qui possidet immobilia. releuatur ab ista satisfatione: quia cessat illa suspicio fugæ: vt dicunt doct. in d. l. sciendum. & de ista satisfatione loquitur principaliter titulus ff. qui sat. cog. & authen. offeratur. C. de litis conte. & not. Bar. &

¶ Prima igitur satisfatio. quæ præstat in iudicio. est illa. quæ appellatur de stando iuri seu de iudicio facta: & ista præstatur solum a reo conuento siue in civili siue in criminali: & fuit inuenta principaliter propter suspicionem fugæ. ad hoc. vt reus assecuraret iudicium: quia alias posset fugere. & iudicij eludere: cum reorū sit fugere: iuxta l. propter adum. §. fin. aut reus. C. de iudicia declarat. Bart. & cōmuniter docti in l. sciendum. in princ. ff. qui sat. cog. & propterea is. qui possidet immobilia. releuatur ab ista satisfatione: quia cessat illa suspicio fugæ: vt dicunt doct. in d. l. sciendum. & de ista satisfatione loquitur principaliter titulus ff. qui sat. cog. & authen. offeratur. C. de litis conte. & not. Bar. &

¶ Prima igitur satisfatio. quæ præstat in iudicio. est illa. quæ appellatur de stando iuri seu de iudicio facta: & ista præstatur solum a reo conuento siue in civili siue in criminali: & fuit inuenta principaliter propter suspicionem fugæ. ad hoc. vt reus assecuraret iudicium: quia alias posset fugere. & iudicij eludere: cum reorū sit fugere: iuxta l. propter adum. §. fin. aut reus. C. de iudicia declarat. Bart. & cōmuniter docti in l. sciendum. in princ. ff. qui sat. cog. & propterea is. qui possidet immobilia. releuatur ab ista satisfatione: quia cessat illa suspicio fugæ: vt dicunt doct. in d. l. sciendum. & de ista satisfatione loquitur principaliter titulus ff. qui sat. cog. & authen. offeratur. C. de litis conte. & not. Bar. &

¶ Prima igitur satisfatio. quæ præstat in iudicio. est illa. quæ appellatur de stando iuri seu de iudicio facta: & ista præstatur solum a reo conuento siue in civili siue in criminali: & fuit inuenta principaliter propter suspicionem fugæ. ad hoc. vt reus assecuraret iudicium: quia alias posset fugere. & iudicij eludere: cum reorū sit fugere: iuxta l. propter adum. §. fin. aut reus. C. de iudicia declarat. Bart. & cōmuniter docti in l. sciendum. in princ. ff. qui sat. cog. & propterea is. qui possidet immobilia. releuatur ab ista satisfatione: quia cessat illa suspicio fugæ: vt dicunt doct. in d. l. sciendum. & de ista satisfatione loquitur principaliter titulus ff. qui sat. cog. & authen. offeratur. C. de litis conte. & not. Bar. &

¶ Prima igitur satisfatio. quæ præstat in iudicio. est illa. quæ appellatur de stando iuri seu de iudicio facta: & ista præstatur solum a reo conuento siue in civili siue in criminali: & fuit inuenta principaliter propter suspicionem fugæ. ad hoc. vt reus assecuraret iudicium: quia alias posset fugere. & iudicij eludere: cum reorū sit fugere: iuxta l. propter adum. §. fin. aut reus. C. de iudicia declarat. Bart. & cōmuniter docti in l. sciendum. in princ. ff. qui sat. cog. & propterea is. qui possidet immobilia. releuatur ab ista satisfatione: quia cessat illa suspicio fugæ: vt dicunt doct. in d. l. sciendum. & de ista satisfatione loquitur principaliter titulus ff. qui sat. cog. & authen. offeratur. C. de litis conte. & not. Bar. &

¶ Prima igitur satisfatio. quæ præstat in iudicio. est illa. quæ appellatur de stando iuri seu de iudicio facta: & ista præstatur solum a reo conuento siue in civili siue in criminali: & fuit inuenta principaliter propter suspicionem fugæ. ad hoc. vt reus assecuraret iudicium: quia alias posset fugere. & iudicij eludere: cum reorū sit fugere: iuxta l. propter adum. §. fin. aut reus. C. de iudicia declarat. Bart. & cōmuniter docti in l. sciendum. in princ. ff. qui sat. cog. & propterea is. qui possidet immobilia. releuatur ab ista satisfatione: quia cessat illa suspicio fugæ: vt dicunt doct. in d. l. sciendum. & de ista satisfatione loquitur principaliter titulus ff. qui sat. cog. & authen. offeratur. C. de litis conte. & not. Bar. &

¶ Prima igitur satisfatio. quæ præstat in iudicio. est illa. quæ appellatur de stando iuri seu de iudicio facta: & ista præstatur solum a reo conuento siue in civili siue in criminali: & fuit inuenta principaliter propter suspicionem fugæ. ad hoc. vt reus assecuraret iudicium: quia alias posset fugere. & iudicij eludere: cum reorū sit fugere: iuxta l. propter adum. §. fin. aut reus. C. de iudicia declarat. Bart. & cōmuniter docti in l. sciendum. in princ. ff. qui sat. cog. & propterea is. qui possidet immobilia. releuatur ab ista satisfatione: quia cessat illa suspicio fugæ: vt dicunt doct. in d. l. sciendum. & de ista satisfatione loquitur principaliter titulus ff. qui sat. cog. & authen. offeratur. C. de litis conte. & not. Bar. &

¶ Prima igitur satisfatio. quæ præstat in iudicio. est illa. quæ appellatur de stando iuri seu de iudicio facta: & ista præstatur solum a reo conuento siue in civili siue in criminali: & fuit inuenta principaliter propter suspicionem fugæ. ad hoc. vt reus assecuraret iudicium: quia alias posset fugere. & iudicij eludere: cum reorū sit fugere: iuxta l. propter adum. §. fin. aut reus. C. de iudicia declarat. Bart. & cōmuniter docti in l. sciendum. in princ. ff. qui sat. cog. & propterea is. qui possidet immobilia. releuatur ab ista satisfatione: quia cessat illa suspicio fugæ: vt dicunt doct. in d. l. sciendum. & de ista satisfatione loquitur principaliter titulus ff. qui sat. cog. & authen. offeratur. C. de litis conte. & not. Bar. &

doct. in l. j. ff. si quis in ius voc. nō
 4 ic. ¶ Secunda species fideiussio-
 nis iudicialis, est illa de venien-
 do seu de se presentando in iu-
 dicio: & ista est quotidie in usu
 in criminalibus. Nam quōdo al-
 quis capitur à iudice, vel familia-
 cum armis, vel inquiritur de ali-
 quo crimine, potest ad euitādos
 carceres offerre & prestare hāc
 satisfactionem de se presentando,
 & de veniendo in iudicium
 & sic liberatur à carcere. imò si
 iudex tunc non liberat eum, tenet
 actione iniuriarum. l. si ve-
 rō. §. ff. qui satisf. cog. & not.
 Iason in l. j. col. j. ff. si quis in ius
 voc. non ic. Et de ista fideiussio-
 ne loquitur text. in d. l. j. & totus
 tit. ff. in ius voc. vt eāt. & l. j. ibi
 Bart. ff. de custo. reo. & const. re-
 7 gni, quæ incipit, inhumanitate,
 super qua satisfactio est tradita
 in regno cōmuni forma periri-
 tum magnæ curiæ vicarij in nu.
 293. quæ incipit in primis &c. &
 alium in nume. 303. quæ incipit,
 item eodem sero &c. videlicet,
 5 quōd * fideiussores promittant
 presentare reum totiens, quoti-
 ens fuerit ipse reus requisitus:
 quo casu si reus requiritur, & nō
 comparet, statim incidunt fide-
 iussores in pœnā, sine alia requi-
 sitione fideiussorū. & possunt ad
 pœnam eodē modoari sine citatio-
 ne propter formā obligationis.
 ita deciditur in dicto ritu eccij.
 & est alius ritus in num. 177. inci-
 piens, Nota, quōd hęc dictio &c.
 & hęc dicitur in regno forma

consuetu, quando notarius stipu-
 latur hanc satisfactionem in for-
 ma consuetu, &c. vt dicitur in dic-
 to ritu 303. incip. itē eodem se-
 ro. &c. & aliis supra allegatis. Itē
 est de communi stylo curiarum,
 vt isti fideiussores renuntient be-
 neficio legis, sancimus. C. de fi-
 deius. quæ statuit tēpus lex men-
 sium fideiussoribus ad perquirē-
 dum & presentandum prin-
 cipalem reum. ¶ Fit etiā differen-
 tia per dictos ritus inter hanc fi-
 deiussionem, quæ recipitur in ci-
 uilibus, & quando in criminali-
 bus: quia in ciuilibus nō tenetur
 iurare, nec principalis, nec fide-
 iussorē in criminalibus vter-
 que iuratur: vt habetur in dicto ri-
 tu 293. & in dicto ritu 317. incip.
 Nota quōd hęc dictio, &c. ¶ Item
 debet recipi ad minus duo fi-
 deiussores pro quolibet accusa-
 to: qui non debent esse neque
 clericus neque filius familiaris. vt est
 alius ritus in num. 298. incipiens,
 item pro quolibet &c. Et dicti fi-
 deiussores obligant se & bona
 eorum in solidum: vt est alius
 ritus in numero 316. incipiens,
 item, quōd à bannitis &c. Itē po-
 test recipi hęc fideiussio per so-
 lum magistrum actorum sine tu-
 dice omni die & omni hora, etiā
 si curia non regatur, dummodō
 nō sit dies feriata: vt est alius ri-
 tus in numero 296. incipiens,
 item, quōd quolibet &c. verum
 debet notarius actorum stipula-
 ri nomine curiæ: vt ibi habetur.
 Sed si esset dies feriata adhibe-
 tur ista

tur ista cautela: videlicet, quōd
 iudex adsignat reum fideiussori-
 bus, per chlamydem, tāquam cap-
 tium: & ipsi promittunt illum
 presentare primo die iuridico:
 & tunc recipitur satisfactio: & de
 hac adsignatione conficitur pu-
 blicum instrumētum vt est alius
 ritus in numero 297. incipiens,
 8 ¶ An autē &c. ¶ Sub qua au-
 tem pœna recipiantur fideiussor-
 es: Dic quōd in regno est obser-
 uantia, quōd pro homicidio re-
 cipiantur pro vncijs centi. pro
 crimine falsitatis, vel priuati car-
 ceris, pro vncijs quinquaginta.
 pro aliis verō criminibus reci-
 piuntur pro vncijs viginti quin-
 que: vt est alius ritus magnæ cu-
 riæ in num. 294. incipiens, item
 nota, quōd in criminalibus &c.
 & alius ritus in numero 316. inci-
 piens, item, quōd à bannitis &c.
 9 ¶ Si autem esset magnus nume-
 rus inquisitorum, à quibus esse
 capienda fideiussio: tunc serua-
 tur, quōd curia recipit fideiussor-
 es pro medietate tantum modo
 prædicto: & pro alia medietate
 recipit fideiussionem vicariam,
 scilicet, quōd dicti inquisiti adin-
 vicem fideiubeant vnus pro alio:
 vt est alius ritus in num. 298. in-
 ciens, item, pro quolibet &c. in
 fin. & hoc etiam cautum est de
 iure cōmuni, scilicet quōd vnus
 inquisitus, in totum fideiubeat
 pro alio: vt dicit Bart. in l. Roma-
 nus. ff. de turo. & cur. dat. ab his.
 Sed per dictū ritū est facta limi-
 tatio ad medietatē. Verum hoc

limitatur quādo inquisiti essen-
 t pauperes vel aliter suspecti: quia
 tunc non admittitur dicta vicaria
 fideiussio: secundum Barr. in
 d. l. Romanus, & ibi etiam Alex.
 in add. cuius de Bald. in l. omnes,
 qui. C. de. epif. & cler. & Ias. in l. j.
 col. ij. ff. si quis in ius voc. non ic.
 ¶ An autē indistincte pro quolibet
 crimine carceratus debet relaxari
 sub fideiussoribus: Dic, quōd
 hodie in regno est cautū
 pro constituto humanitate, quōd
 in omnibus criminibus etiam
 capitalibus, excepto solo crimine
 lesē maiestatis, contra personam
 imperatoris & suorum collate-
 raliū liberatur carceratus sub
 fideiussoribus. Fallit tribus cas-
 10 bus. primus est, quando est con-
 fessus, secundus, quando est de-
 prehensus in flagranti crimine.
 tertius, quando facta inquisitione
 crimen est notorium: ita
 quōd verisimiliter reus nullam
 habeat defensionem: & hoc est
 confirmatum per capitulum reg-
 ni in num. 41. incipiens, item
 caueant &c. per quod imponit
 pœna officiali contrafacienti
 ad arbitrium principis: & quōd
 amittat medietatem suorum ga-
 giorū vnus anni. Similiter hoc
 est confirmatum per regiā prag-
 quæ incipit, inoleuit. qua cauetur,
 quōd antequam incipit con-
 stare de crimine, non detineatur
 volens satisfare idonee: & officialis
 contrafaciens punitur ad
 decem vncias: & tenetur in syn-
 dicatu ad iniuriam parti lesæ
 C 5 Item

Item, hoc est declaratum per ritum magnæ curiæ in numero 162. incip. item fit accusator aliquis &c. quo cauetur, quod tunc detinetur reus in criminalibus, quando constat per vnum testem de visu, de crimine. & persona fit suspecta per famam publicam. Quod restringit ad casus in quibus potest irrogari tortura: ergo non procederet in leuibus criminibus in quibus non irrogatur tortura: prout sunt crimina irrogantia pœnam infra relegationem: vt dicit capitulum regni, quod incipit, tormenta. ¶ Tertia species fideiussionis iudicialis est, quæ dicitur de iudicato soluendo: quam tenetur præstare in ciuilibus quilibet defendens litem alienam ex parte rei conuenti: aliâ, non est idoneus defensor. l. qui proprio, §. qui alium. ff. de procur. & l. exigendi. C. eod. titu. & ibi notatur. Non tamē tenetur ad eam conuentus nominæ proprio: vt in statu. de sancta. §. sed hodie & ab ista satisfactione non releuatur possessio immobilium l. minor, §. final. cum. l. sequent. ff. de procura. & de hac satisfactione loquuntur iura prædicta, & totus titu. ff. iud. sol. Et ex hoc mouit illa practica, qua quotidie vtuntur notarii in mandatis procuratorum: non ponunt in eis illam clausulam: videlicet, quod dominus releuat suum procuratorem ab omni onere satisfaciendi. nam per hæc verba domi-

nus fideiuber pro eo. & tunc defensor non tenetur aliter satisfacere: vt not. Bartol. in rubr. ff. iudi. fol. in j. col. quod tamen limitatur facit procedere, quando dominus esset soluendo, & possideret immobilia: alias illa clausula nihil releuat: ex quo tunc dominus non est idoneus fideiussor. vnde tenetur defensor satisfacere iterum. ita tenet Franc. de are. in consil. cxxiii. & Angel. & lastus in l. filiusfam. ff. qui sat. cog. & ibi comment. doct. Pro hoc est glo. in l. sciendum. §. possessor. ff. qui satis. cog. in rubr. lib. xij. hinc datur pulchra cautela, quæ posuit. Angel. in dicta. l. filiusfamilias. & illam sequitur Alexand. in l. sciendum. §. possessor. ff. qui satis. cog. videlicet, quod quando aliquis mittit vnum procuratorem de longinquis partibus. puta de Francia. poterit ibi opponi quod satisfacit de stando iuri, & de iudicato soluendo in causa reconuentionis. & tenetur illam præstare. non obstante quod dominus fideiussit in instrumento madati ex quo non possidet immobilia in loco propinquo. & ad hoc lolet allegari glo. in d. l. fin. & ista satisfactio de iudicato soluendo, cōtinet tria: videlicet dolum malum abesse, rem defendi, & solui id quod fuit per curiam iudicatum. l. iudicatum solui. ff. iud. sol. ¶ An autem promittens soluere iudicatum coram iudice ordinario, tenetur ad iudicatum per eius delegatum in

tum in eadem causa. vide Francis. de Are. tenentem quod sic. in consil. lxxvij. col. fin. ¶ Quarta species satisfactionis iudicialis, est illa de non offendendo: vt quando aliquis timet offendi ab aliquo, potest implorare officium iudicis, vt compellat illum ad dandum sibi fideiussorem de non offendendo. nec in persona, nec in rebus. & de hac loquitur plenè Barto. in l. lictoris. §. ne potentiores. ff. de offic. prauid. & Felyn. in rub. de treuga. & pace. & si quis tunc fuit similis offensus in persona, & in rebus. an teneatur offensus ad duas pœnas, vide Baldum optime declarantē in consil. cccxxvij. in quarto volum. Que autem requiruntur ad hoc, vt possit peti talis fideiussor: vide Felyn. in d. rubr. de treuga & pa. vbi inter alia dicit, quod debent probari minus: & quod quis sit solitus minus executioni mandare: & dic vt ibi. ¶ Quid autem iudex inquirat cōtra principalem, qui promittit non offendere, qui non comparer, iudex procedit in contumaciam, & habet eum pro confesso, fortè vigore statuti, & condemnat ipsum ad pœnam, tanquam contrauentientem. an possit exigere à fideiussoribus: Dic quod non, quia non apparet de vera contrauentione. illa autem ficta confessio, quæ resultat ex contumacia, non nocet fideiussoribus. ita eleganter tenet Petr. Philip. Corne. in consil. cxxj. in tertio volum.

quod est notandum per constitutionem regni, quæ incipit, pœnam eorū, quæ loquitur de foriudicatis, qui habentur pro confessis. nam talis foriudicatio non noceret fideiussoribus in casu predicto. reliqua autē ad hanc materiam, dic vt per Bart. & Felyn. vbi supra. ¶ Quinta species satisfactionis iudicialis, est de rato: quæ præstat ab eo, qui cōparet pro actorē ad agendum: & est dubiū de mandato. de qua loquitur text. in l. j. C. de procur. l. Pomponius. §. rati. ff. de procura. & totus titulus. ff. rem rat. habe. Similiter, quādo aliquis agit, vt cōiuncta persona debeat caue re de rato. l. maritus. C. de procura. & generaliter quilibet agens alieno nomine. l. non solum. §. qui alieno. ff. de procur. & lege. Pomponius. §. sed & is. eod. titu. ¶ Sexta species satisfactionis iudicialis est, de expensis in casu succumbentis, quam tenetur præstare actor in vario litis de qua loquitur authen. generaliter. C. de episco. & cleri. & §. ad excludendas. in authen. de litigio. & hanc satisfactionē præstat actor, etiam si possideat immobilia, secundum Abba. in capitulo quoniam frequenter. §. in aliis. col. ij. vt lite non contest. & Barto. & Alexand. in l. de die. §. qui mulierem. in fin. ff. qui satis. da. cog. ¶ Secunda hoc cadit pulcherrimum dubium. pone, quod actor dedit fideiussorem de soluendis expensis in casu, quo succubuerit, euenit

nit, quod reus fuit absolutus ab instantia iudicij, actor condemnatus ad expensas: quia instantia est perempta: an fideiussores teneantur? Dicitur quod non, ita tenet Baldus in consil. cvj. in secundum volumine. & mouetur, quia non dicitur actor succubuisse, ex quo potest iterum agere ad eam dem causam, secundum eum ibi.

¶ **Septima species satisfationis dicitur**, de re non baractanda: & præsatur a conuento super aliqua re mobili, qui est persona suspecta, quæ de facili potest rem interuere: nam tenetur ad instantiam actori dare fideiussores de re non baractanda, id est, de non confumendo nec occultando, nec aliis interuertendo illam rem. sed de exhibendo eam, si & quotiens opus fuerit, aliàs illa res questratur. & de hac loquitur text. in lege, si fideiussor. §. si satisfatum. & ibi glo. ff. qui satisfidare cogan. & legesentul. consulto. in fin. ff. de offi.

¶ **Octaua species satisfationis iudicialis, est fideiussio indemnitas.** & hæc potest præstari, etiam extra iudicij, vt quando aliquis permittit extrahere aliquem indemnem ab aliqua obligatione, vel permittit ipsum conseruare indemnem: quo casu semper requiritur excusio, antequam deueniatur ad fideiussorem, etiam si fideiussor renuntialet omnibus beneficiis de fideiussoribus, vt tenet Ludouic. Rom. in consilio ccxj. column. j.

& Bartolus in prima. C. de conu. fisci debi. lib. x. & Alexand. in l. fin. colum. iij. & ibi la. ff. si certum petat. & Felyn. in cap. ex re scripto, columna penultima in fin. de iureiuran. & ratio est, secundum doct. in locis præallegatis, quia hæc excusio in casu isto venit ex natura actus conditionaliter, & ex beneficio de fideiussoribus. idem tenet Alexan. in consil. xxxij. colum. j. in iij. vol. ¶ **Nonna species satisfationis iudicialis est, quæ dicitur de securo carceris:** vt quando aliquis carceratur in acri carcere, & carceratus penititue habitari & mitti in carcerem leniore, & dacti fideiussores de non recedendo ab illo carcere, ista fideiussio solet esse valde in vsu in hoc regno, & hoc facit iudex ex causa: attendit qualitate personæ & delicti. l. j. ff. de custoreo. & per ea, quæ tradit Paris in tract. synd. in ver. carcer. vbi plura dicit de hac materia. & maxime, quod nobili potest iudex assignare totum palatium, vel totam ciuitatem pro carcere, & tunc solet recipere fideiussionem de securo carcere, & non tenetur iudex, si fugit: vt tibi per eum.

¶ **Decima species satisfationis, est illa conuentionalis, quæ communiter præstatur in contractibus, & hæc potest præstari tam in iudicio, quam extrâ.** de qua loquitur totus titulus ff. C. de fideiussor. ¶ **Vndecima species satisfationis est, quando debitor mutat suam conditionem**

in deterius, quia vergit ad inopiam, & est debitor in diem: nam tenetur satisfidare de soluendo adueniente die. de qua loquitur textus. & ibi Angel. & doctor. in l. in omnibus. ff. de iudic. tradit Alexand. in l. si finita. §. elegerant. ff. de damno infecto. ¶ **Duodecima species satisfationis est, quæ præstatur ab eo, qui impetrat dilatoriam seu moratorium a principe.** nam tenetur interim dare fideiussores de soluendo, aliàs rescriptum non valet, nec sibi prodest. text. in l. vniuersa. C. de precibus. imper. offer. ¶ **Decimatertia satisfatio est, quando testator legat aliquid in diem vel sub conditione.** nam tenetur hæres præstare fideiussores de soluendo, adueniente tempore. de hac loquitur totus titulus. ff. de leg. non caue. & si non vult satisfidare, mittitur legatarius in possessionem rei legatæ. & de hac missione loquitur totus titulus. ff. vt in possessis.

¶ **Reperitur multæ alię satisfationes, prout est illa, de damno infecto.** & de ista loquitur totus titulus. ff. de damn. infecto. Item illa quam præstat vltimarius de vtendo, fruendo arbitrio boni viri. de qua loquitur titulus ff. vfruc. quemad caue. Item illa, de opere demoliendo: de qua loquitur titulus de oper. non nun. Itæ illa, de restituendo id, quod quis habuit vltra legem fiscaliam: de qua loquitur totus titulus. ff. si cui plus quam per leg. Falc. Item illa, quam præstat petas executio-

tionem, quando potest supplicari: de qua loquitur authenticæ supplicatio. C. de prec. impet. offe. & dicam infra in ver. appellatio. in vltima parte iudicij. versus supplicatio. Similiter multæ aliæ de quibus in toto titulo ff. de prætor. stipul. & per dueros ll. & titulos iuris ciuiliis, quas studiosus inuestigator inuenire poterit. ¶ **Scias tamen, quod in omnibus fideiussionibus prædictis, & aliis, debet in primis obligari principalis, & postea fideiussor, aliàs non valeret obligatio fideiussoris, quia cum sit accesorius, non potest stare sine principali.** ita dicit Bald. in consil. 261. colum. ij. in primo volumine. allegat glof. in l. sciendum. ff. de ver. obligat. & glof. in l. si hæres pecuniam. ff. ad Trebel.

Robertus Maranta V. I. D.

De Exceptione, I X. membro Iudicij

- 1 **Exceptiones dilatorie, tripliciter considerantur.**
- 2 **Exceptio respiciens personam litigantis, quæ dicitur.**
- 3 **Tunc ante omnia de solemnitatibus in iudicio docere debet. Et post datum terminum ad probandum, hæc exceptio opponi potest.**
- 4 **Exceptio excommunicationis, est anno mala, & in quacunque parte iudicij potest opponi.**
- 5 **Exceptio, malè agit, quia ante diem agit: opponi potest ante, & post litem contestatam, & quid importet.**
- 6 **Exceptio intensionis, & facti dilatoria**

toria dicitur, & ante litem contestatam opponi debet.

7 Exceptiones dilatoriae opponi debent ante litem contestatam.

8 Exceptio dilatoria opponi potest post litem contestatam, quando factio adversarij superuenit.

9 Exceptio dilatoria, quae reddit processum retro nullum opponi potest, etiam post litem contestatam.

10 Advocatus opponens exceptionem dilatoriam post litem contestatam, quae ante opponi debebat, ad unam librā auri puniatur.

11 Exceptiones peremptoriae quae, & quare ita dicantur.

12 Exceptiones litis finitae quandoque sunt declinatoriae, & quandoque peremptoriae.

13 Exceptiones peremptoriae quando requirunt altiore in indagine, reservantur ad merita. Et quid operetur ista reservatio, num. 14 & 15

16 Exceptiones peremptoriae usque ad quod tempus opponi possunt, & quid serventur in regno.

17 Exceptiones quae opponi possunt post sententiam.

18 Exceptio hostica quae dicatur, & quando locum habeat.

NOnum membrum huius primae partis iudicij, est exceptio. Nam solet reus conuentus ante litem contestatā opponere aliquas exceptiones contra actorem ad impediendā litem contestationē, nā exceptio nihil aliud est, nisi actionis exclusio. Et super hoc est sciendū, quod exceptio num aliquae dicuntur dilatoriae, & aliquae peremptoriae. Dilatoriae

dicuntur illae, quae differunt causam non tamen perimunt negotium principale. & istae possunt considerari tripliciter, nam quaedam respiciunt personā iudicis, quaedam personam litigantis; & quaedam respiciunt libellum seu ipsam causam. Exceptio respiciens personā iudicis, est exceptio declinatoria fori seu incōpetentiae; vel exceptio recusationis; & ista debet esse prima, quae opponitur ante omnes exceptiones. l. fi. C. de excep. & ratio est, quia si alia prius opponeretur, censetur opponens interpellare iudicem, vt super illa pronūtiat; & sic induceretur consensus in iudicē seu prorogatio; & nō possit ulterius declinari nec recuari, secundum Bart. & doct. in l. quidā con. folebat. ff. de reg. iur. & maximē Io. de Imo. & Alexan. ibi. & idem tenet Bar. in l. si conuenerit. ff. de iur. om. iud. pro hoc est textus in l. sed & si susceperit. ff. de iud. & habetur in ca. inter monasteriū, de re iud. & dicam infra in vltima parte iudicij, in versic. recusa tius in tract. appell. ¶ Exceptio respiciens personam litigantis, dicitur omnis exceptio legitimā tionis personae; vt si comparet pupillus sine tutore, vel minor sine curatore, vt C. qui legi. perso. ha. stan. in iud. vel filius. fa. sine consensu patris, iuxta l. fin. §. necessitate. C. de bon. que lib. & ibi Bart. & Bald. vel procurator sine mandato. l. iij. §. defendi. & ibi Bar. ff. ex qui. cau. in pos. ca. vel si

comp

cōparet aliquis substitutus à procuratore nō habente potestatem substituendi, maximē ante litem cōfess. iuxta tex. in c. j. de proc. li. vj. & habetur in l. q. quis. C. de procu. vel si cōparet procurator cū mandato dubio, quo casu reneatur satisfare. de rato. l. j. & ibi Bart. & doct. C. de procur. *

Eodē modō, si comparet aliquis, vt tutor potest sibi opponi, vt docet de solēnibus, de quibus habetur per l. legitimos. ff. de legi. tutor. & hoc est hodie in regno prouilum per ritum magnae curiae in nu. 23, qui incipit ite seruat ipsa curia, q. cum aliquis, & licet hoc exceptio de solēnibus possit opponi etiam post datum terminū ad probandū, & sic post litē cōte. vt habetur in dicto ritu. Et hoc generaliter potest extēdi ad omnes comparentes in iudicio, vt tales: quia ante omnia debet probare se esse tales parte opponente. l. nō ignorat. C. qui acc. nō poss. Et similiter quādo petitur aliqua, s. uti latio iudicialis de his, quae suo supra in praecedenti mēbro, dicitur exceptio dilatoria respiciens personā litigantis. Istā enim ante omnia discutiuntur in iudicij: quia etiam in summariis ante omnia discuti debet de legitimatōne personarum, & de ea debet plene cognosci, secundum Bal. in l. fin. col. xj. C. de edict. diu. A. dr. tol. & Alex. in cōs. li. j. col. ij. in ij. vo. & Iaf. in rub. C. qui admitt. col. 4 j. & ij. ¶ Potest etiam in hoc nu. po ni exceptio excommunicatio-

nis in qua hodie est prouilum in regno per ritum magnae curiae in nu. 20. incip. ite, q. in quibuscūq; & c. quo cauetur, q. is qui cā opponit, debet offerre se paratū illā probare incōtinētē legitime alias nō audiret, Verū ista exceptio dicitur a quo mala: nā potest opponi in quacūque parte iudicij: vt est tex. in c. j. de excep. li. vj. per quod statuitur terminus octo dierū ad illā probandā; & ita illud verbi, incōtinētē, positum in dicto ritu, omnis bonus iudex debet interpretari adh. rēdo iuri cōmuni, prout potest: vt nō statuitur minorē terminū octo dierū ad illā probandā. & hoc in foro ecclesiastico habet locū sine dubio, vbi nō seruatur ritus magnae curiae, Et quōd ista dicatur exceptio anomala, tenet Spec. in tit. de excep. §. j. vers. anomale. & de materia huius exceptionis ex cōmunicacionis, vide plene Fely. in c. exceptionem. col. v. & seq. de excep. ¶ Tertio, sunt quaedā exceptiones, quae respiciūt causam: vt exceptio libelli inepi, vel obsecrui: vel, malē agis, quia ante diē agis, & c. l. j. in ff. quādo dicitur infra. leg. cedit. Verū ista exceptio, malē agis, & potest opponi etiam post litē cōte. & in hoc est differentia: quia si opponitur ante litē cōfess. reus absoluitur ab obseruatione iudicij, & iudicia duplicantur: sed si post opponatur, reus absoluitur diffinitue, & iudicia similitur duplicantur, ita declarat Bal. in l. exceptionē.

col.

col.j. C. de prob. Potest etiam in hoc numero poni exceptio litis pendentiæ, quæ similiter est dilatoria, & debet opponi ante litē contestatam. Bal. in l. peremptorias. in fi. C. sentent. rescri. nō posse. & in l. senatus. C. qui accu. non possit. & Fely. in c. exceptionem de exceptio. De cuius materia, vide Soc. in cōs. xxxvii. in primo volu. ¶ Quid autem de exceptione intentionis & facti, ut quando aliquis sine actione experitur? Dic, quod habet vim dilatoria, & impedit litem contestari, & debet opponi ante litē contestatam. secundum Bar. in l. pater decedens. ff. de iust. test. & Bart. in l. Papin. §. si quis impubes. eo. tit. Verum, si non fuit opposita ista exceptio, iudex ex officio potest in quacunq; parte iudicij repellere agentē sine actione, vt est gl. & ibi cōmuniter doct. in l. vbi pacit. C. de transact. & glo. in l. i. §. quod si actor. in ver. rei. C. de iura calum. per quam ita tenet Paul. de cast. in consuecl. col. j. in ij. vol. & ad predictā est text. in l. si pupilli. §. videamus. & ibi Bart. & doct. ff. de neg. gest. ¶ Iste autem exceptiones omnes dilatorias debent regulariter opponi ante litem contestatam supra dixi vt no. gloss. & Bal. & doct. in l. exceptionē. C. de prob. & tex. in l. Pōponius. §. rati. ff. de procur. & lita demū & ibi per scribentes. ¶ C. de procur. ¶ Fallit primo hec regula, quando exceptio superuenit post litem contestatam, quia in

quacunq; parte iudicij superuenit exceptio, opponi potest. vt not. Alex. & doct. in l. si mulier. ff. solut. mar. & Paul. de cast. in l. fi. C. de except. & gl. & Bart. in l. ij. C. de consor. ciu. d. litis. quod tamen intellige quando ex facto aduersarij superuenit post litem contestatā, sicut, si ex facto ipsius opponentis sine facto aduersarij: quia opponitū non potest, secū dū Bar. in l. ij. §. numerū ff. de exc. tuto. & moder. in d. l. si mulier.

¶ Secundo limita, nisi esset exceptio dilatoria, quæ reddit processum retrō nullū: quia tunc opponi potest, etiā post litē contestatam. licet. & ibi Bart. & doct. C. de procur. & Saly. in l. quod quis. C. eo. tit. & Bal. in l. j. col. j. C. de iur. & fac.igno. & Fel. in c. exceptionē. col. ix. versic. fallit octauo. & c. de exce. Reliquas verō fallērias, p. quas exceptio dilatoria opponitur post litē cōte. vide plenissimē per Fel. in d. c. exceptionē. & per Alex. & moder. in d. l. ita demū. C. de procur. quas breuitatis causa hic non refero. ¶ Si autē exceptio dilatoria quæ debet ante litē contestatā opponi fuerit opposita post. puniatur aduocatus opponens, ad vnā librā auri. text. est in l. pen. C. de except. & tenet Paul. de cast. in cōs. celxxvj. col. j. in j. vol. ¶ Exceptiones verō peremptoriæ, dicuntur ille, quæ in totū perimūt ius agētis prout est exceptio solutionis, iurifuradī, pacti, transactionis, & rei iudicatæ, & sic de alijs similibus: & iste possit opponi

opponi quando cunque tam ante litem contestatam, quā post vsque ad conclusionem in causa l. peremptorias. & ibi Baldus C. sen. rescin. non pos. quarum exceptionum tres dicuntur esse litis finitæ, quæ impediūt litis ingressum, prout est exceptio iurifurandi, transactionis, & rei iudicatæ. & ideo appellatur litis finitæ: quia sunt inductæ in status finis, vt declarant doctores communiter in l. fratris. C. de transact. De exceptione iurifurandi, probatur in l. j. ff. de iure iuran. De exceptione transactionis, probatur in d. l. fratris. De exceptione rei iudicatæ, probatur in l. j. ff. de re iudicatā. Adde & quartam exceptionē litis finitæ, scilicet, prescriptionis, vt probatur in l. fin. & ibi Bart. ff. pro suo. & habetur in l. emptor. C. de prescrip. lon. temp. & tenet expressē Bar. in d. l. fratris. Poteris addere sex alias exceptiones: quas cumulat Bal. in l. postquā liti. col. ij. C. de pac. vbi vide. ¶ Iste autem exceptiones litis finitæ, habent duplicem opponendi modum, quia sunt declinatoriæ & peremptoriæ, & ideo quandoque opponitur in vim declinatoriæ, vt est, quando opponuntur ante litem contestatam, quo casu impediunt litis ingressum, & iudicij processum. & ideo declinatoriæ dicuntur: quia iudicij declinant. Quandoque verō opponuntur in vim peremptoriæ, prout est, quando opponuntur post litem conte-

statam. nā tunc censentur oppositæ ad merita causæ, vt perimūt ius agētis. & de hoc iudex cognoscit in diffinitiuā sententiā ita declarat Bal. in d. l. postquā liti. col. ij. & in d. l. exceptionē. in fi. C. de prob. & Bal. & Alex. & cōmuniter doct. in l. nā & postea. in princip. ff. de iure iurā. & in l. eleganter. §. si quis post transactionem. ff. de cond. inde. & predictis addē Bald. in l. diffamari. col. ij. versic. modō hūc quero vnū & c. C. de ing. & manu. & Bar. in d. l. fin. ff. pro suo. ¶ Verum istæ exceptiones peremptoriæ quandoque requirunt altiorē indaginem, quas declarat Bart. in l. iij. §. condemnatum. & ibi etiā Alex. in fin. col. ff. de re iudic. quo casu si opponantur ante litem contestatam, non impediunt processum, sed iudex debet eas referre ad merita causæ, & procedere ad vltiora. text. est & ibi Bart. in d. l. nam & postea. & ibi etiā Bal. & cōmuniter doct. & Bart. in l. si quis. C. de positi. & Bart. Alex. & doct. in l. ille a quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel. & cano. in c. cum contingat. de offi. delega. & Bar. in l. is a quo. ff. vt in pos. lega. & Bart. in d. l. fin. ff. pro suo. & habetur in decis. l. ij. conf. Neapo. quæ loquitur de exceptione prescriptionis, de qua etiā Bal. in l. per hanc. col. ij. C. de tempor. appel. ¶ Quid autem operatur ista reseruatō exceptionū ad merita dicit quod si in processu iudicij

apparet istas exceptiones esse veras, & militare, quicquid ante factum est, non valebit; & omnia acta habeantur pro non factis. ita dicit Bart. in d. Lille a quo. §. si de testamento. ff. ad Trebellia.

15 ¶ Dicitur autem frequere alio tempore indaginem, quando non sunt liquide, nec deficiat possit liquidari, secundum Baldum & moder. in d. l. nō. & postea. & per Bart. & Alexand. in d. l. iij. §. con demnatum. Vnde si opponens offert se paratum incontinenti probare exceptionem, vt quia habet instrumentum, vel alias probationes paratas: tunc impeditur litis contestat. & non reseruat, secundum Bar. in d. §. si de testamento. & Abb. in d. c. cum contingat. col. fin. de offic. deleg. & est decisum in decis. lxxij. in consil. Neapolit. hodie tamen in regno est facta prouiso circa istas exceptiones: vt si quis opponat eas ante litem contestatam, debeat illas liquidare, & probare infra quinque dies: alias cōsentur reseruatæ ad merita cause, vt est decisum per regiam prag. que incipit, comparante. & sic illud verbum incontinenti, quod est de iure communi, est hodie in regno declaratum per quinque dies. Est etiam & alia noua prouiso per alia pragmat. que incipit, quicquid. qua cauetur, quod opponens aliquam ex prædictis exceptionibus, si illam non probat salte semiplene, punitur pro qualibet vice ad decem tenoros.

16 ¶ Istud autem, quod dicitur, exceptiones peremptoriae possunt opponi vsque ad sententiam, est de iure communi, sed per regni constitutionem, quæ incipit, lite legitimè &c. debent opponi infra biduum post litem contestatam. & sic est correctæ in regno illa l. peremptorias. C. senescin. non pos. vt dicit glo. in d. conrit. Tamen communiter hodie de communi stylo curiarum non seruatur illa constitutio. quantum ad hoc, sed potius seruatur contrarium, scilicet illud, quod dicitur ius commune, quod est æquius: & sic istæ exceptiones peremptoriae opponuntur vsque ad conclusionem. & similiter instrumenta, iura, & alia cautelae productioni vsque ad conclusionem, secundum formam c. cum dilectus. de fide instr. & hoc potest colligi ex regia prag. quæ incipit, cursu dilationum. quæ concedit vltimo loco post repulsam, terminum ad producendum iura, cautelas & scripturas, & per dictam prag. tanquam nouissimā, videtur alterata dispositio dictæ constituti. & ita seruatur.

17 ¶ Sunt etiam quedam exceptiones, quæ possunt opponi etiam post sententiam: & sunt illæ quæ non in totum enervant sententiam, sed illam modificant: prout est exceptio, ne quis cōueniatur, & exigatur, nisi in quantum facere potest. Item, exceptio inuentarij facti in hereditate, vt not. Bar. in l. j. C. de iur. & fact. igno

igno. & Bar. Alex. & doct. in l. ex diuerso. §. ff. sol. mar. & Bal. in l. l. exceptionum col. pen. versicul. sunt quedam. & c. de proba. & Pau. de Cast. in cōsi. clxv. col. iij. versicul. sed si queritur. in ij. volu. Sunt etiam multi alij casus, in quibus peremptoria exceptio potest opponi etiam post sententiam quos numerat gl. & ibi etiam Bald. in l. j. C. de iur. & fact. igno. ¶ Vltimo in hac materia est sciendum, quod in regno habemus vnā exceptionem, quæ appellatur exceptio hostica. & habet locum, quando aliquis est submonitus ex parte regis, vt vdat in exercitū regis ad pugnam contra hostes: nam si contingat interim hunc ab aliquo conueniri vel citari, siue in causa ciuili, siue criminali, habet spatium quindecim dierū antè, quā vadat in exercitum: & quindecim post reuerfionem: & totum illud tēpus, quo stat in exercitu. & infra hoc tempus super sedetur in causa, & non proceditur contra eum: nec potest contumax reputari: sed si aliquis sponte accessit ad exercitū sine vocatione, habet solum illud tēpus, quo stat in exercitu: & non illos quindecim dies. Vnde si interim citatur, potest quilibet suus consanguineus comparere, & allegare qualiter citatus degit in exercitu regis pro expeditione militiæ: & opponere potest exceptionem hosticam: & probato hoc gaudebit iudiciis

prædictis, de hoc est constit. regni, quæ incipit, hostica. & ibi Andr. de Yler. & moder. Cetera in materia exceptionis. die vt per Spec. in tit. de excep. per totum. & per Aug. de Arc. in l. iij. de excep. per totum. & per Abb. & Fely. extrā de excep. per totum Hæc solum pauca vlti attingere pro colligendis aliquibus horticibus magis quotidianis in practica: præsertim ad introductio nem iuuenum. Sequitur decimū & vltimum mēbrum huius primæ partis scilicet litis contestatio. Rober. Maran. V. I. D.

De litis contestatione, X. membro iudicij.

1 *Litis contestatio dicitur lapsu augulari iudicij, & non potest obmitti de iure communi.*

2 *Litis contestatio non requiritur in causis ciuilibus in regno, sed actus, qui immediatè sequitur, habet vim litis contestationis.*

3 *Litis contestatio, quid sit.*

4 *Litis contestatio, qualiter, & per quæ verba fiat.*

5 *Litis contestatio nō inducitur per exceptionem peremptoriam oppositam.*

6 *Litis contestatio fit etiam per verbum ignoro.*

7 *Litis contestatio non potest fieri in iudicio absente actore.*

8 *Litem contestari quis potest precise compelli.*

9 *Litis contestationis qui sint effectus.*

10 *Protestatio, quod non animo contestandi litem quis respondet, an impediat litem contestari.*

Decimum & vltimum membrum huius primæ partis iudicij, est litis contestatio. Nā postquam est disputatum de istis præparatoriis iudiciorum, congruum est, quod iudex procedat ad vltiora, videlicet ad litis contestationem, super qua rã dicatur totum iudicium. Dicitur enim lapis angularis totius iudicij, secundum Bald. in c.j. col. j. de litis contest. & de iure communi. est vnum de substantialibus iudicij, ad eò quòd fit obmittatur vitiat totum processum, vt tenet gl. in c. dudum el. ij. de elect. & habetur per Bar. & doct. in l. prolatam. C. de sent. & Card. in clem. super. in princ. in iij. oppo. de verb. sign. sed in causis summarijs non requiritur, secundum Card. ibidem. * vnde hodie in regno cum omnes causæ civiles & mistæ, sint summarie ex forma regie pragmatice & c. detestantes. potest obmitti litis contestatio, & valet processus: quia omnia substantialia iudicij sunt sublata, & solum attenditur mera dispositio iurisdictionis & ad solas probationes respicitur quo casu ille primus actus qui solet immediate heri post litis contestationem in causis, in quibus litis contestatur, habet vim litis contestationis in causis, in quibus lis non contestatur, videlicet, eo ipso, quòd iudex incipit cognoscere de meritis causæ, ita tenet Ludo. Rom. in consi. clxiiij. col. ij. & Bar. &

Bald. in l. nulla. & in l. nihil. C. de procur. & Card. in cle. constitutionem. §. in fi. de electio. & Abb. in c. iofinuante. in fi. de offi. deleg. & Fel. in colim. de accu. & in c. exceptionem. col. v. vtertiò intelligit, & c. de excep. & Paris in tractat. synd. in vers. sententia col. iij. ¶ Super hæc tamen materia tangam breuiter quatuor q. Primò, quid sit litis contestatio. Secundò, per quæ verba fiat. Tertiò, an possit quis ad eã præcisè compelli. Quarto, quis sit eius effectus. ¶ **Quarò** igitur primò, quid sit litis contestatio, dic breuiter, quòd litis contestatio, est principalis negotij apud competentem iudicem facta narratio, & ad eam sequitur responsio. Ita colligitur ex c. j. de litis contest. & eodum. el. ij. de elect. & c. prout. de dol. & contu. & c. eum causam. de iura. calum. & not. Spec. in tit. de litis contest. §. j. ¶ **Secundò** quarò, per quæ verba fiat litis contestatio, & qualiter, dic quòd fit per negationem vel per confessionem, vel per verbum dubitatum, videlicet, ignoro. sit enim primò per negationem, quando reus in iudicio negat simpliciter narrata per actorem: secundum Bar. in l. j. C. de litis contest. & in l. i. dubitatur. §. ita demùs. ff. de fideiuss. & cõmunis practica contestandi litè est, vt reus dicat posita, prout ponuntur, & narrata prout narrantur vera non esse, saluis iuribus, & defen-

tion

tionibus suis, suo loco & tempore producentibus & c. & ista verba sunt magni effectus: quia reus ita respondens non potest incurtere penam negatiuè qua habetur in l. fin. ff. de rei vend. & l. contra negat. C. ad legem Aquil. & in alijs similibus legibus: sicut pateretur, quando simpliciter negaret, secundum Bar. in d. l. i. dubitatur. §. ita demùs. què sibi sequitur Io. de Imo. & Paul. de Cast. & idem Imol. & Pau. in l. sed hoc ita. ff. de rei iud. & Alex. in l. etiam. §. licet. col. fin. ff. sol. mat. & Iaf. in l. eum qui. col. iij. ff. de iureiur. vbi dicit hanc opin. esse vltiore, licet contrarium & malè tenet Fely. in c. ceterum. col. vij. de iud. ¶ **Inducitur** etiam litis contestatio non solum negando, sed etiam per verbum dubitatum credulitatis: puta si reus dicit, non credo narrata vera esse, secundum Bald. in l. i. debitor. ff. de pet. hære. Pro hoc est gloss. in c. cum ad sedem in vers. credens. de restit. spo. & Abb. in c. j. & ibi etiam Fely. in fin. col. de litis contest. & Bal. in l. iij. C. qui ad lib. procla. nō licet. Item, inducitur litis contestatio, etiam si reus dicat, tu mentiris per gulam, secundum Bald. in l. turpia. ff. de leg. j. sit etiam litis contestatio per confessionem, vt plene tradit Fely. in c. j. col. in fin. & seq. de litis contest. & dic vt ibi per eum. & And. de Yser. in consi. quæ incipit regie maiestatis. & in consi.

constitutionum. ¶ **An** autè per oppositionem exceptionis peremptoriæ inducatur litis contestatio, vide Per. Phil. Cor. tenentem, quòd non. in consi. cccxxij. in j. vol. & consi. cclxiiij. col. j. cirtica fin. in ij. vol. & Bald. in l. i. rem non nouam. C. de iud. de quo vide Bar. & Bal. & doct. in l. j. C. de litis contesta. ¶ **Fit** etiam litis contestatio, per verbum ignoro, & ita communiter seruatur, quòd fit litis contestatio per procuratores vel hæredes, & alios, qui iustam prætendunt ignorantiam in facto alieno. I. quanquã. ff. ad velleia. & Bar. in l. qui in alterius. ff. de reg. iur. & Bar. in l. si quis inficiatus. ff. de po. & vide plene de hac materia Spec. in tit. de litis contest. §. ij. ¶ **An** autem possit fieri litis contestatio in iudicio absente actore, & sic absente parte dic quòd nō: quia litis contestatio, dicitur quasi si nūllus testator, & id eò ambe partes debent esse presentes in iudicio, secundum Bald. in l. col. ij. C. de litis contesta. ¶ **Tertiò** quarò, an possit quis præcisè compelli ad litem contestandam, dic quòd communis conclusio est, quòd sic: quia cum sit actus iudicialis, & iudicium redditur in inuitum. I. inter stipulant. §. j. ff. de verbo. obli. potest reus inuitus compelli captis pignoribus, & etiam per detentionem personæ. ita tenet Bald. in d. l. j. io. v. q. C. de litis contest. & Alex. in l. si finita. §. Iulianus. col. x.

ff. de damno infect. & Franc. de Arc. in l. qui in aliena. §. fin. col. pe. ff. de acqui. here. ¶ * Quarto quare, quis sit huius contestationis effectus. Dic q̄ multi sunt, & inter alios sunt isti: videlicet primo, quia præcludit vias opponendi dilatorias. l. Pompouius. §. rati ff. de procur. & c. inter monasterium de re iudi. Secundum, quia perpetuat actionem, vt not. per Alex. & doct. in l. si eū. §. qui iniuriarū. ff. si quis cautio. pro hoc est text. in l. ordinata. in princ. ff. de libe. cau. Tertiū, quia constituit aduersarium in mala fide, quantum ad fructus. l. certum. & l. morā. C. de rei vendi. & Bar. in l. litigator. C. de fruct. & lic. expē. Quarto, quia constituit in mora, secundum Alex. in consil. xlvij. col. si in iij. volum. & maxime in his quæ debentur officio iudicis. l. cū postulasset. ff. de damn. infect. Quinto, quia operatur, vt possit procedi ad amittendum sententiā de iure communi: ad quam sine ea procedi non potest: vt in §. si verō etiam. authent. de exhib. reis. licet hodie in regno non requiratur in causis civilibus, vt pluries fuit dictū supra. Sexto operatur interruptio nem præscriptionis. vt d. l. mora. C. de rei vendi. & l. sicut. & ibi Bal. C. de præscri. xxx. ann. & not. plenē in l. naturaliter. ff. de vfu. cau. multos alios operatur effectus. de quibus remitto me ad dicta per Spec. in tit. de litis con. test. §. pe. & fi. ¶ * Vltimo moueo

hic vnum dubium, quod sæpius in facto euenit. Aliquis responder libello cum protestatione, non animo litem contestandi, & ean talis protestatio aliquod operetur scilicet, vt lis non habeatur pro contestata, si virtus talibus verbis, per quæ aliās induceretur litis contestatio: Communis conclusio est, q̄ lis non sit contestata, & q̄ talis protestatio releuet: nisi iudex prius iusserit litem contestari: nam tunc cum simus in casu necessario, protestatio nihil releuat. l. alimēta. C. de nego. gest. ita tenet Franc. de Arc. in l. qui in aliena. §. si. col. pe. ff. de acqui. h. red. & Alex. in consil. xlvj. col. ij. in fin. in iij. volu. & Abb. in c. j. col. vij. & ibi etiam Fely. in ij. col. de litis contest. & vide Bar. & Bal. in l. j. C. de lit. contesta. Et per hæc sit expedita ista prima pars iudicij. Veniamus ad secundam partem principalem Laus Deo Robert. Maran. Venul. l. v. D.

Ad secundam iudicij partem præfatio.

Expedita prima parte iudicij, quæ durat vsque ad litem contestationem inclusiue, consequens est sequendo ordinem propositum, vt adgrediamur secundam partem, quæ durat à litis contestatione vsq; ad conclusionem in causā inclusiue, vt dixi in principio huius sextæ partis. Et in ista secunda parte licet plures actus considerari possint, decla

declaratur tamen super ea sexdecim actus principales, qui solent in hac secunda parte in iudiciis ventilari: Et sunt istiusmodi videlicet, iuramentum calumnie, com promissum, dilatio, seu terminus ad probandum, positio rei articulus, confessio, testium productio, interrogatorium, iuramentorum productio, iuramentum, actorum editio, publicatio, accusatio incidens, repulsa, tortura, conclusio, allegatio seu disputatio: de quibus singulis dispiciamus.

De iuramento.

- 1 Iuratur de calumnia facta liti contestatione, tã per auctorem, quã per reum
- 2 Iuramentum calumnie potest tacite obmitti de consensu partium.
- 3 Iuramentum calumnie exigitur etiam post conclusionem in causā.
- 4 Iuramentum calumnie, an præstetur in causā criminali, remittitur.
- 5 In his, quæ emergunt ante litem contestatam, in qualibet exceptione, iuratur de calumnia.
- 6 Actor non iurans de calumnia, cadit ab actione: reus verò nolens iurare, habetur pro confesso.
- 7 Iuramentum calumnie inq; differtur à iuramento malitiæ & veritatis.
- 8 Procurator an iuret de calumnia, & qualiter.
- 9 Iuramentum calumnie præstatur in causā appellatiōis.
- 10 Iuramentum calumnie, quid cõprehendat.
- 11 Iuramentum calumnie hodie vno obolo non estimatur. & litigantes potius iurans de calumnia committent

de quã vitanda.

12 Iuramentum calumnie excusatur à iudice & præsumitur calumnia: non autem ab eudenti

13 Committitur calumnia, etiam in casu si civili potest criminaliter accusari, finita causā.

PRIMUS actus qui sequi solet in iudiciis, post litem contestationem, est iuramentum calumnie. Nam facta liti contestatione iuratur de calumnia, tã per actorem, quã per reum, calumnia causam in fide iura. cal. c. dudum. e. ij. de elect. & not. Spec. in tit. de iura. calum. §. j. in princ. ¶ quod iuramentum est adeo substantiale iudicij, quod non potest per partes expresse remitti. & si obmitteretur, processus esset ipso iure nullus. l. ij. §. sed quia ve remur & ibi Bartolus & Baldus, & doct. C. de iura. cal. si tacite autem obmitti potest, & valet processus, vt quia iuramentum non fuit exactum ab altera partium, & sic non fuit iuratum in toto processu: quo casu censetur tacite obmissum, quod fieri potest: vt est textus in c. j. de iuramē. calum. l. ij. & tenet And. de Yser. in consil. lite legitime. col. j. & in consil. vniuersos. ¶ * Istud autem iuramentum calumnie potest exigi per iudicē in quacunque parte iudicij etiam post conclusionem in causā, secundum Bald. in l. j. circa fi. verfic. sed nunquid. C. de iura. calum. per d. ca. j. extra cod. lib. vj. ¶ * & an præstetur in causā criminali, declarat Bald. in

5 d.l.j. ¶ Item in his, que emergunt ante litem contestatam in qualibet exceptione, iuratur de calumnia, secundum Bar. in auth. hoc sacramentum. C. de iur. cal.
 6 * & si actor non vult iurare, cadit ab actione sua. Reus vero non olens iurare, habetur pro confesso. l. ij. §. quod si actor. & ibi Bart. C. de iur. calum. & Spec. e. tit. in §. superest. in princ. ¶ Item in quo autem differat iuramentum calumnie a iuramento malitie, & iuramento veritatis. vide Spec. e. tit. §. col. ij. & iij. & est text. cum glo. in c. ij. de iura. calum. lib. vj.
 8 ¶ * An autem procurator iuret de calumnia & qualiter? dic quod tenetur iurare nomine proprio: & si habet speciale mandatum, iurabit etiam pro domino: alius sine speciali mandato non iuratur sed principalis iurare debet. Verum, quando procurator iurat proprio nomine, iurabit in animam suam: sed quod iurat pro domino, iurabit in animam constituentis. Ita hæc omnia declarat Bar. & communiter doctores in l. ij. §. fin. C. de iuram. calum. & habetur plenè per Spec. eod. tit. §. restat. vbi ponit omnes personas, que alieno nomine iurant. ¶ Sed quid in causa appellationis, an sit in ea iurandum de calumnia? Dic, quod sic: etiam si in principali causa iuratum fuerit. textus est in capitulo ij. in principio de iura. calum. lib. vj.
 10 ¶ * Quid autem comprehendat hoc iuramentum calumnie dic

quod multa. Primum enim, quod actor credit se iuste petere, & non calumiosè. Item, quod respondebit veritatem super omnibus, de quibus interrogabitur. Tertium, quod non vteur falsa probatione. Quarto, quod non corrumperit iudicem nec tabellionem. Quintum, quod calumiosam dilationem non petet. vt not. Specu. in tit. de iura. cal. §. nunc dicamus. in princ. & tangitur aliquid per Barto. & doct. in auth. principales. C. eod. titu. Et similitur potes extendere in reo. ¶ dicit tamen notabiliter Bald. in l. si potest. C. de euict. quod istud iuramentum calumnie hoc ite non æstimatur vnum obolum: quia facti sumus cõtempores Dei, & religionis eius: vnde ego puto, quod litigatores nostri temporis potius iurant de calumnia committenda quam vitanda; & ideo melius est, quod istud iuramentum ex toto tolleretur a iudicio, causa vitandior petiuria: non obstantibus, quod hoc iuramentum sit inuentum ob publicam vtilitatem, que veritas excultetur, vt d.l. ij. §. sed quia veremur. tamen istud parum curat iurantibus: argumento illius dicti per potestam Aquinatem: Quid enim saluti intamia numis &c. ¶ Operatur autem hoc iuramentum, vt quis excusetur a tacita & præsumpta calumnia, non autem ab euidenti & expressa, secundum Bar. in l. i. qui. §. stellationatus. ff. ad Turpil. & Bal. in l. i. tibi. C. de lib. causa. & Alex. in

ai

ait prætor. in princ. ff. de iure iur.
 13 * Hic est, quod committens calumnia etiam in causaciuii, potest criminaliter accusari finita causa, vt not. glo. in l. i. & in priuatis. ff. ad Turpil. & Bald. in d. l. si tibi. Vnde si calumnia est euidentis, non excusetur per iuramentum aliis sic, secundum Bal. ibi.
 Robertus Maranta V. I. D.

De Compromisso.

1 Compromittitur hodie in regno, inter conuinctos sanguine vel affinitate, vsq; ad quartum gradum, computandum secundum ius ciuile.
 2 Compromissum, quod fit inter affines ex forma status, habet locum etiam inter maritum & uxorem: & inter sponsum & sponsam. num. 3.
 4 Compromissum etiam si miles expirat, miles debet renouari, quando à statuto inducatur. Et quid seruiur in regno, & an vltra bis fiat.
 5 Compromissum, secundum pragmaticam an fiat inter consanguineos spirituos. & num. 20 & 21
 6 Compromissum durat etiam post tempus pragmaticæ quando expirant: quia pars petiit nimis longam dilationem.
 7 Compromissum fit secundum pragmaticam regiam, etiam quando auctor laudatus est conuinctus: licet principalis litigator conuinctus non sit.
 8 Procurator compromittere potest, secundum regiam pragmaticam: licet non habeat speciale mandatum.
 9 Compromissum secundum regiam pragmaticam potest fieri, etiam inter minores.

10 Filiusiam, etiam sine consensu patris potest se compromittere, ex forma regie pragmaticæ.
 11 Mulier potest compromittere sine iudiciali, secundum regiam pragmaticam.
 12 Compromissum fit per solum iudicem eligentem arbitros, discordantibus partibus.
 13 Compromissum secundum pragmaticam regiam fit altera parte illud petente: sed non aliter.

14 Compromissum prædictum fit solum in causis ciuilibus vel mixtis.
 15 Compromissum ex regie pragmaticæ forma, non fit, quando affinitas est dissoluta, pro mortem.
 16 Compromissum prædictum cessat inter priuigium & nouercam, mortuo patre.
 17 Compromissum fieri non potest, altera parte iniuncta, habente exceptionem liti finita seu impedientem liti ingressum.
 18 Statutum, quod fiat compromissum inter affines, non comprehendit habentem instrumentum, & sententiam, vel probationem liquidam.
 19 Habens scripturam iuratam, non tenetur ad compromissum, secundum pragmaticam.
 20 Spurius non dicitur conuinctus: & litigando cum consanguineo, non potest, secundum pragmaticam petere compromissum.
 21 Compromissum an fieri debeat, si spiritus petiit compromissum contra alium spiritum sibi conuinctum.
 22 Compromissum non fit in causa feudali, etiam inter conuinctos.
 23 Causa, in qua agitur de vita & mi-

D 5 lita

litia, æquiparatur feudalis. & pro
ea non compromittitur secundum pra-
gmaticam.

24 Compromissum, quod fieret cum ce-
dente coniuncto, non fit cum cessiona-
rio non coniuncto.

25 Compromissum secundum regiam pra-
gmaticam, non fit inter consanguini-
cos legitimos.

26 Compromissum non potest peti con-
tra clericum coniunctum: sed sic a cle-
rico contra laicum.

27 Clerici actiue gaudent statusu lai-
corum.

28 Clericus contra clericum coniunctum
non potest petere compromissum, se-
cundum pragmaticam regiam.

29 Compromissum secundum pragmati-
cam non fit de articulo iuri: nisi quò-
do esset probabiliter dubius.

30 Causa iutele compromitti non potest
etiam stante pragmatica, quòd cause
omnes compromittantur.

31 Compromissum non petitur in cau-
sa principali, non potest peti in causa
appellationis.

32 Cause mixte imperio, non comprehen-
duntur à pragmatica, quòd omnes
cause compromittantur.

33 Compromittitur secundum regiam pra-
gmaticam inter affines coniunctos per
legitimum matrimonium. Secus, si
per simplicem fornicationem.

34 Compromissum non fit secundum pra-
maticam, quando altera tantum ex
partibus laederetur.

Secundus actus, qui solet qua-
doque in iudiciis emergere
1 est * compromissum. & loquitur
præcisè propter regiam pragma-
ticam, quæ viget in hoc regno,

quæ incipit, odia, per quam est
cautum, quod si litigantes sunt con-
iuncti ad iniuicem per consanguini-
tatem vel affinitatem vsq; ad
quartum gradum computadum
secundum ius civile, debet iudex
altera parte petente compellere
ipsum litigantes ad compromissum
verum potest peti à principio li-
tis vsq; ad dationem termini pro-
batorij, & nõ ultra, vt dicitur in
dicta pragmat. Et hæc de causæ
posui hunc actum compromissi ante
dationem terminum non tamè ne-
go: quin etiam potuerit poni su-
pra in prima parte iudicij, & quo-
niam istam materiam compro-
missi & arbitratorum tractauit ali-
quatenus supra in iij. parte prin-
cipali huius trac. in xiiij. distin-
ctione, & aliqua dicam infra in
materia appellationis in iij. par-
te iudicij. in j. q. principali. in ver-
reductio. & in iij. quæst. princi-
pali. versu. viij. limita & c. ideo
hic solum refero tangere mat-
teriam compromissi prout emer-
git in iudicio, & sic materiam
dictæ regie pragmaticæ, & pri-
mo pono regulam, quæ sumitur
ex dicta prag. quam supra dixi.
¶ * Amplia primò dictam prag.
procedere etiam inter maritum
& uxorem: qui licet non sunt af-
fines, tamen principium & cau-
sa affinitatis sunt. ita tenet Bald.
in l. affinitatis. C. comm. de suc-
ces. ¶ * Secundò amplia dictam
prag. procedere etiam inter spon-
sum & sponfamitam tenet l. in l.
quod Seruius. col. ij. ff. de condi.

ob

4 ob causam. ¶ * Tertio amplia,
etiam si millies expiraret cõpro-
missum, millies deberet renouari,
& iterum cõpromitti: ex quo
dicta pragmat. semper loquitur. ita
per plura tenet Ias. in l. i. quis ex
argætaris. §. prætor ait. col. ij. ff.
de eden. vbi etiam dicit, quod hæc
prag. est fauorabilis: idem tenet
Alex. in cõs. lxx. col. iij. in j. vol.
& Bal. in cõs. cccclxxxvij. in iij.
vol. Verum reperio, quod Mattheus
de afflic. insignis doctor Nea-
opolitanus, in suis decisionibus
facti cõsiliij, in deci. xlvj. vult, quod
si bis factum fuit cõpromissum
iuxta formam dictæ prag. & fuit
bis expiratum, non debet vltè-
rius altera parte inuita compro-
mitti, & ita dicit fuisse pronun-
tatum in sacro consilio: ponde-
rando verba dictæ pragmatice. &
certè si dictæ decisiones habet
tur in regno pro authenticis, pos-
sumus dicere, quod in regno fit cor-
rectum ius commune in termi-
nis dictæ prag. quia sententia sa-
cri cõsiliij ferretur nomine regis.
vnde habet vim legis in hoc
regno. l. si. C. de legi. Alias Autè
haberet illa decisio vim authori-
tatis vnius doctoris, & essent
ponderandæ rationes, quibus
mouetur. ¶ * Quarto amplia
procedere etiam inter consanguineos
spurius: quando agitur
inter cõiunctos ex parte matris.
ita tenet Alex. in l. ex facto. §. i.
quis rogatus. col. xv. ff. ad Tre-
bellia. secus ex parte patris, vt
dicam infra in limitationibus.

6 ¶ * Quintò amplia, etiam si la-
psum esset tempus pragmaticæ,
scilicet trium mensum. ex causa,
quia altera pars petit in minus lon-
gam dilationem ad producendos
testes: nam potest tunc nihilomi-
nus causa decidi post tempus, &
sic post tres menses. ita tenet
Alex. in cõs. lxxij. col. j. in iij.
vol. ¶ * Sextò amplia non solum
quando principalis litigato-
r est cõiunctus: sed etiam quan-
do author est coniunctus: licet
principalis sit extraneus: quia
debet causa compromitti cum
authore laudato iudiciu susci-
pente. ita plenè hanc quæ exami-
nat Barr. in sua ij. disp. quæ inci-
pit, Pisanæ ciuitatis & c. vbi ita
concludit & idè Bar. l. procurator.
la. ij. ff. de rat. ha. ¶ * Septimò
amplia procedere, etiam in turo-
re, & procuratore. Nã licet aliàs
istæ personæ non possint compro-
mittere sine speciali mandato.
l. transactionis. & ibi per o-
mnes doct. C. de trans. tamen stante
dicta prag. possunt cõpromitte-
re, quando eorũ principales sunt
coniuncti: ex quo non faciunt hoc
voluntarie, sed ex necessitate sta-
tuti. ita cõcludunt Pau. de Ca. Bal.
& Alex. in l. si plures. ff. de pac. &
Ias. in d. transactionis. & Aug. in
l. nõ solũ. §. interdu. ff. de procu.
¶ * Octauò amplia procedere,
etiam inter minores: secundũ Paul.
de Cast. in l. nam & postea. §. si
minor. ff. de iureiur. ¶ * Nonò
amplia, etiam si extaret statutũ,
si filius non possit se obligare sine

con

consensu patris: nā potest inhiominus compromittere auctoritate dicta pragmatica, etiam sine consensu patris: quia dicta prag. est magis specialis, quam illud statutum. ita tenet Bal. in l. si. §. necessitate. col. iij. verificed pone, duo sunt statuta, & c. C. de bo. quæ lib. & Alex. in cōf. xxiij. col. j. in si. ver. & expressus, & c. in j. volu. Et per hoc dico, q̄ in regno est communis observantia per ritū magnæ curiæ, quōd mulieres longobardo iure viventes, non possunt contrahere sine consensu mūdualdinam si esset lis aliqua cum muliere coniuncta, puto quōd dicta mulier posset compromittere, secundū formam dictæ prag. etiam sine mundualdo per illud dictū Bal. 12 quod est notandum. ¶ Decimo amplia procedere, etiam si partes fiat discordes in elhendis arbitris: quia tunc iudex solus eligitur: & sic compromissum. text. est in l. si. electione. C. de iud. & Bartol. in l. in venditione. §. si. ff. de bo. auctor. iud. pos. & Bar. in l. j. ex hoc rescripto. ff. de vent. ius p. & Alex. in l. de die. in princ. 13 in ij. not. ff. qui sat. cog. ¶ Itam pragmaticam si ampliam limita primo procedere, dummodo compromissum petatur ab altera partium: talis si non petitur iudex non debet per se compellere partes ad compromissum. & quando petitur ab vna parte, debet alia pars citari: secundum Alex. in consil. lxxxij. colum. ij. in

primo vol. & hoc sentit expressè dicta prag. odia post princ. ibi ad petitionem cuiuslibet. & c. 14 ¶ Secundo limita eam procedere solum in causis civilibus: vel mistis: secus in criminalibus: quia in eis non fit compromissum. ita expressè dicitur in dicta prag. ibi, in causis civilibus vel mistis & c. quæ autem dicantur cause mistæ declarantur supra in quarta parte principali, in prima dist. circa fin. ¶ Tertio limita eam procedere inter affines durante affinitate tantum: secus autem, si affinitas sit dissoluta per mortem: quia licet remaneat vinculum quo ad impedimentum matrimonij: tamen non remanet quo ad compromissum ita tenet Barto. in l. cui eorū. §. affinitates. & ibi etiā Bal. & docto. ff. de postul. & est gloss. & ibi Alex. & doct. in l. sed hoc ita. ff. de re iudi. & Bald. in l. fin. ver. modo queritur & c. C. de ver. signi. & Paul. de cast. in l. rei. iudi. c. 2. §. fina. in fin. ff. solu. ma. ¶ Et per hoc cessaret dicta prag. inter priuigium & nouerā mortuo patre, ex quo est dissoluta affinitas: secundum Bal. in l. affinitatis. C. commu. de success. & Paul. de Cast. in cōf. lxxx. in ij. vol. 17 ¶ Quarto limita non procedere, quando altera pars haberet aliquam exceptionem litis finitæ, seu impedientem litis ingressum: quia non potest ea inuita fieri compromissum: ita tenet Bal. Alexand. & doct. in l. fratris. C. de

C. de

C. de transact. & Bal. in l. si iudex. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & Soci. in consil. ccc. col. iij. ver. primo quia & c. in ij. volum. 18 ¶ Quinto limita nō procedere, quando altera pars haberet scripturam publicam liquidam: puta, instrumentum, sententiam, vel obligationem, ita deciditur in dicta prag. odia in fi. & per Socin. in cons. iij. in primo volum. Nam dicta prag. seu statutum non comprehendit res liquidas. ita dicit Pet. Philip. Cor. in consil. lxxij. in litera d. in iij. volum. & Socin. in d. consil. ccc. col. iij. in fi. in ij. volu. & Barto. in l. eleganter in princ. ff. de cōd. in 19 de. ¶ Sexto limita non procedere, quando exaret aliqua scriptura iurata: quia propter iuramentum non fit compromissum. ita tenet Alexan. in consil. xxxvij. col. antepen. in ij. vol. & Taf. in l. fratris. C. de transact. vbi plures allegat. & Paul. de Cast. in consil. 20 xiiij. in ij. vol. ¶ Septimo limita non procedere in spurio: qui litigans cū cōsanguineo suo, non potest petere compromissum: ex quo non dicitur coniunctus, v. not. Bald. in l. id quod pauperibus. §. de epi. & cle. & Bal. in l. cum acutissimi. C. de fideic. & glo. in cle. j. in versic. liberi. de baptis. & Innoc. in c. nonnulli. §. sunt & alij. de rescript. & Paul. de Cast. in consil. clxxvij. in ij. volumi. & Alexan. in consil. lx. col. ij. & iij. in ij. volu. vbi hoc etiā singulariter declarat, quando

spurius petit compromissum, cō quia est coniunctus: quia tunc nō auditur: secus si cōsanguineus legitimus petat cōtra spurium: quia tunc fit compromissum in damnum spurij: secundum eum. Item intellige hoc, quido ageatur inter coniunctos ex parte patris: secus, si ex parte matris: quia tunc etiam spurius dicitur coniunctus: & petit compromissum. secundum Alexand. in l. ex facto. §. si quis rogatus. col. xv. ff. ad Trebel. & dixi supra in iij. ampliatione ad hanc regulam. & de prædictis vide etiam Pau. de Cast. in d. §. si quis rogatus. & Ioan. de Imo. ibid. ¶ Sed potest occurrere dubium, quid sit spurius petere cōpromissum contra alium spurium: ibi coniunctum, an debeat fieri: & certè si isti duo spurij attingunt se ex linea matris, puta quia essent duo fratres spurij nti ex eadem matre, vel duo cōbri- ni spurij nati ex duabus orioribus, non facerem dubius, quōd fieri deberet cōpromissum: per ea, quæ dicit Alexand. in d. §. si quis rogatus. sed tota abitatio consistit, quando essent coniuncti ex linea patris: & hanc quæst. nō inuenio ab aliquo etiam. sed saluo meliori iudicio fiderem, quōd etiam in isto casu habet locum cōpromissum: t̄ero spurio petente: & ponderatione, qua vitur Alex. in d. consil. lx. col. iij. ver. quintus casus & c. in ij. vol. vbi dicitur, q̄ spurij eniunt apelatio

lacione filiorum, quando tractatur de eorum prejudicio: fecus si de favore, alleg. glof. in d. de. j. de baptis. & idem tenet Pau. de Ca. in dicto §. si quis rogatus. fed sic est, quod si spurius petit compromissum: & alter spurius opponeret sibi, quod ego nō sum tibi coniunctus, quia non spurius: tūc allegaret spuriitatem in sui favore: unde non debet audiri: & si diceret, non potes petere, quia tu es spurius: petens replicaret: & tu quæ pars es? unde, nil Iudæus iudæo: nil Catilina cethego. per ea, quæ habentur per Bal. & doct. in l. vi. & in l. cum mulier. ff. solu. matr. & per Inno. & doct. in c. intelleximus. de adl. & ibi in terminis, Ioan. de An. in ultimo not. dicit per illū textū. Nota, quod in exceptione doliv. criminis, turpis persona non potest à se eicere turpem. vnde x consequenti per illa iura, dicitur spurius conuentus super compromisso. non potest à se eicere spurius: allegando spuriitatem, ut contra eundem retorquetur. sic tunc compromissum fieri debet. ¶ Octavo limita non potest in causa feudali: quia illa compromitti non potest: non obstante dicta prag. ita deciditur expressè in d. pragma. odia. in fi. & tenet And. de Yser. in c. j. §. si iner. de lege Cor. & cit. text. in consi. regni, quæ incipit, constitutionem duæ memorie, quæ annullat omnes transactiones & compromissum

in causa feudali. ¶ Nonō limita non procedere in causa, in qua agitur de vita & militia: quia non compromittitur: nam æquiparatur feudali: vt tenet Matr. de Afflict. in decis. xliiij. consi. Neap. ¶ Decimo limita non procedere, quando coniunctus cederet suam actionem nō coniungendo: quia licet compromissum fieret cum cedente: non tamen fiet cum celsionario: quia est mutata qualitas. ita habetur in dec. lxxiiij. consi. Neap. & per Imo. & Alexan. in l. si post. diuortium. in fin. ff. solu. matrim. facit text. in l. Paulus respondit per procuratorem. ff. de acquir. hæ. re. ¶ Undecimo limita non procedere inter consanguineos legitimos: secundum Paul. de Ca. in consi. clxviij. in ij. volumi. & Alexand. in consi. lxx. colum. ij. & Alex. in ij. volum. ¶ Duodecimo limita nō procedere, contra clericum coniunctum: quia cum sit statutum principis secularis, nō potest ligare clericos, ita tenet Socin. in consi. lxxj. in iij. volu. & Bald. in c. cum venissent. col. iij. de eo qui mit. in pos. sed ipse clericus actiue potest petere compromissum contra laicum coniunctum. ¶ quia clerici gaudent statutis laicorum pro se: nō autem contra se: vt habetur per Abb. & Mod. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consi. & per Bartol. & doct. in l. canctos populos. C. de sum. trin. & fide catho. ¶ An autem clericus contra clericum

cum coniunctum petere possit compromissum: dico quod non. quia in eo est diuersa ratio, quæ in spurio: ex quo clericus passivè non ligatur statutis laicorum, per prædicta. unde semper potest excipere, à quocunque conueniatur: nam clericatus est favor, & ideo allegari potest in favorem excipientis: spurietas est odium, & ideo non potest allegari in favorem. ¶ Decimotertio, limita non procedere in articulo iuris, quia vobisunque veritur de aliquo dubio, quod in mero iure consistit, quod debet compromitti: ex quo in iure omnia sunt certa & liquida. ita tenet Baldus in l. ancilla. colum. j. C. de fur. & Alex. in consi. lxxj. colum. ij. in ij. vo. & Bal. in l. cum proponas. C. de reb. ere. vbi etiā declarat Bald. quid si causa principalis non sit compromittibilis: an possit saltè cōpromitti vnus articulus illius cause: & tenet q. sic. idem tenet Barto. in l. si quis in conscribendo. col. fi. C. de pact. & Soc. in consi. l. j. in primo volu. contrarium tamē tenet idem Soc. in consi. ccc. col. v. & vjin. in ij. vo. vbi adducit bonas rationes: & ibi videas. ¶ Limita tamē hoc primum dictum, quando articulus iuris esset probabiliter dubius: quia tunc æquiparatur dubio facti: & debet compromitti: ita per plura tenet Iason in l. j. col. pen. ff. de transact. ¶ Decimoquarto limita, non procedere in causa dandi tutelam: quia non potest compromitti: secundum Bart. & Bal. in l. prætor. ff. de tuto. & cura. d. a. ab his. ¶ Decimoquinto limita non procedere in causa appellationis: quia in ea non potest per compromissum non petitum in causa principali, secundum Paul. de Cast. in consi. cccx. in prin. in primo volu. ¶ Decimosexto limita non procedere in causis misti imperij: quia de iure non compromittuntur non obstante dicta prag. secundum Barto. in l. non distinguemus. §. de liberali. ff. de arbit. & Bart. in d. l. prætor. ff. de tut. & curat. datis ab his &c. ¶ Decimosexto limita non procedere inter affines coniunctos per legitimum matrimonium: secus per simplicem fornicationem: ita tenet Io. And. in c. fi. de consangu. & affi. ¶ Decimo octavo limita non procedere, quando alter tantum ex partibus dederet. ita tenet Pau. de Ca. in consi. cccx. col. ij. versic. itē & ea ratione & c. in j. volu. Robertus Maran. V. I. D.

De dilacione.

Dilatio quomodo & quando datur. Dilatio omnis est peremptoria: & nō datur nisi semel in causa civili, nec potest prorogari: sed in causa criminali potest pluribus dari. & num. 4. Dilatio defensoria in criminalibus potest dari etiam post conclusum in causa. Dilaciones plures dari possunt, vbi est iustum impedimentum in prima. Dilatio nona datur, quando superuen-

uenerunt noua probationes. Et si-
tur iuramento petentis dilationem,
quod sibi de nouo superuenerunt pro-
bationes.

7 Dilationes noua dantur, quando
causa examinatur in confessorio prin-
cipis.

8 Litigans quando impeditur factio ad-
uersarij, datur noua dilatio.

9 Dilatio noua datur, quando aliquod
additur in libello.

10 Noua dilatio datur, quando noua ac-
tio cumulat.

11 Dilatio noua peti potest, quando in
iudicio emergit noua exceptio: vel al-
iud incidens.

12 Dilatio, qua dari non debet, et da-
tur, utraq; parte presente et non con-
tradictorie, valet, et de utriusq; volun-
tate data censetur.

13 Dilatione nulla data, valent proba-
tiones receptae.

14 Dilatio data absenti, non currit, nisi
a die quo fuit intimata.

15 Dilatio, que datur in causis, quantae
esse debeat.

16 Dilationem legalem potest iudex
breuiare et prorogare.

17 Dilationem breuiorem recipiens, con-
tradictorie et protestari debet, alias
sibi preiudicat, sed si protestatur, an
possit aliam obtinere.

18 Dilatio probatoria semper est com-
munis utrique parti: et est continua
et non vitiosa, nisi quando seria ab-
sorberent totam vel maiorem partem.

19 Testes an examinari debeant infra
terminum datum ad probandum.

20 Quid si detur ad probandum ha-
bendum.

Quid in causa repulsa.

Tertius actus qui solet in
hac secunda parte iudicij
emergere, est * dilatio, seu ter-
minus ad probandum. Nam facta
litis contestatione, & iura-
mento de calumnia, si altera par-
tum non petit compromissum,
vt supra, iudex procedit ordine
successiuo ad dationem termini
probatorij, & quoniam hac ma-
teriam dilacionis plene tractat
Spec. in tit. de dilat. per totum, &
alij doct. repetentes rub. de dila-
propterea contentus ero tãgere
hic duas tantum q. facientes ad
materiam practice: vt videamus
qualiter se habeant iura municipi-
palia huius regni, ad iura com-
munia in materia dilacionis, de
reliquis vero remitto me ad di-
cta per doct. in locis praallega-
tis. Et prima q. erit, quot dilatio-
nes potest iudex dare in vna cau-
sa. Secunda quæ sit, et, quanta de-
beat esse dilatio, quæ datur in
causis: & quot dierum. ¶ Venio
ad primam quæst. super qua di-
co, quod de iure comuni omnis
dilatio probatoria, est peremptoria:
& non potest dari nisi semel:
& sic vnica tantum dilatio dari
debet: adeo quod etiam si non
apponatur verbu, peremptorie:
subintelligitur ex iuris disposi-
tionem: ita tenet Alexã. per illum
tex. in l. fin. in primo not. ff. de fe-
riis: & ibi cõmuniter doc. & Bar.
in l. mancipiorum. ff. de option.
leg. & Bartolus in l. cessante. C.
quomodo & quando iud. & Abb.

in

in c. licet. in iij. not. de probat.
Fely. in c. pastoralis col. j. de ex-
cept. pro hoc est text. & ibi Bart.
& doct. in l. j. C. de dila. & procedit
hoc indistincte in causis pen-
cennarijs: per dictã l. si. & nulla sit
differentia inter actorem & reu,
solum quantum ad virtutem dilacionis.
Solum in hoc differunt, quia iu-
dex potest dare longiorem dilata-
tionem reo, quam actori. glo. est
singularis in l. si cuti. s. j. quæra-
tur. si. si ferui. vend. quam gl. ad
hoc sequitur Alex. in d. l. si. col. j.
& ibi etiam Ias. in vj. col. verifico.
sed in causis criminalibus dan-
tur due dilaciones accusatorij, &
tres reo: vt d. l. fina. que licet lo-
quatur de causis capitalibus tan-
tum, tamen de consuetudine ex-
tenditur ad omnes causas crimi-
nales: vt dicunt ibi Bald. Ang. &
Paul. de Cast. & Ias. referendo gl.
ibi, que istud tenet, de qua mate-
ria, vide ibi per doct. ¶ Plus di-
co, quod in criminalibus ad de-
fensionem rei possunt quando-
cunque etiã post conclusionem in
causa recipi testes & defension-
es ad probandum innocentiã.
ita tenet Bart. in l. j. §. si. ff. de q. &
Barto. in l. diui fratres ff. de pec-
nis. & Alex. in authen. subemus
circa fi. col. C. de iud. & Bart. in l.
ij. §. si publico. col. iij. ff. de adul.
& Abb. in c. suborta. col. fin. de re
iud. & Pau. de Cast. in cõs. cccxxv.
& Franc. de Are. in cõs. lxxliij.
vnde putõ, quod non peccat iu-
dex, si quandoquocumq; ante sen-
tentiam cõcederet reo in crimi-

nalibus dilacionem ad se defen-
sionem. ¶ Et hoc, quod dicimus
de dilacione preptoria & vnica
in causis ciuilibus, est conforme
cum dispositione regie prag-
mæ que incipit, post prædictas, quæ
similiter concedit vnum termi-
num ad probandũ, & vult, quod
non possit prorogari sine iusta
causa, vel absque consensu vtri-
usque partis, alias iudex prorogans
punitur ad duas vnicias. Si-
ergo non potest prorogari, mul-
to fortius non potest multiplicari,
quia facilius, prorogatur dilatio,
cum sit eadẽ l. sed si maneat.
ff. de preca. quam noua detur. fa-
cit quod not. Ale. in l. iij. in prin.
ff. de damn. infect. ¶ Hanc regu-
lam, quod vnica tantu dilatio da-
tur limita non procedere, quan-
do extaret iustum impedimentu
in prima dilacione: nam potest
dari secunda. l. oratione. ff. de fe-
riis, & quomodo hoc procedat,
vide Bart. & Moder. in l. i. co. tit.
& Bald. in cõs. xxxiij. in v. volu.
¶ Secundo limita, nisi elapsa pri-
ma dilacione superuissent li-
tiganti nouæ probationes, quia
ad illas producendas potest dari
noua dilatio, secundum Bart. in
hadmonedi. col. iij. ff. de iureiur.
& Salic. in l. j. C. de dila. & Ias. in
in d. l. si. col. viij. ff. de feriis, & de
hoc statuit iuramento petentis di-
lationem: scilicet, quod de nouo
superuenerunt sibi probationes:
vt habetur in c. pastoralis. de ex-
cep. ¶ Tertio limita, quando
causa examinatur in confessorio

E Print

Principis: quia tunc possunt dari plures dilationes. l. in offeredis. & ibi Bart. in fin. C. de app. quod declara, vt ibi per eū. ¶ Quarto limita, quando is, qui habuit dilationem impedire factum aduersarij, vt si est datus terminus actori ad probandum, & reus opponit multas exceptiones, & subterfugia: nam interim nō currit dilatio actori, secundum Alex. in consil. lxxij. col. j. in iij. vol. & Ias. plenē in l. si eum. §. qui iniuriarum col. ij. & iij. ff. si quis cau. Cautela tamen est, vt actor protestetur: & ita sum solitus praestare, quando casus mihi euenit. ¶ Quinto limita, quando actor adderet aliquid libello: quia ad illud debet noua dilatio dari. ita tenet Angel. in l. j. §. si quis stipulanti. ff. de verb. oblig. ¶ Et idem quādo noua actio cumulat: vt not. glo. & Barto. in l. edita. C. de eden. & habetur per gl. in c. liter. de. de dila. ¶ Sexto limita, quando in iudicio emergit aliqua noua exceptio, vel aliud incidens: quia semper peti potest dilatio noua ad probandum id, q̄ consistit in facto super illa emergenti: vt habetur in c. pastoralis. de except. nam ea, quae de nouo emergunt nouo indigent auxilio. l. de zitate. §. ex causa. ff. de interr. act. ¶ Septimo limita, quādo iudex daret secundam dilationem praesente vtraque parte, & non contradicente: quia cessetur tunc data de voluntate amborum partium, & valet. ita tenet Bald. in d. l. si. ff.

de feris. Et ideo semper quādo iudex dat secundam dilationem, vel ea prorogare debet altera pars contradicere vel protestari: alius censetur consentire. vt inquit Bart. in l. j. C. de rela. quo casu, quando altera pars contradicere, non valet ipso iure dilatio, & probationes infra eam recepte nihil valent, secundum Alex. in d. l. si quem cōmuniter sequitur ibi Alexan. & Moder. idem tenet Bal. in consil. xxxij. col. fin. v. vol. ¶ Sed si probationes recipiuntur in iudicio sine dilatione, valent, secundum Bar. Bald. Abb. & Mod. in d. l. si. ff. praestertim Ias. ibi in penul. col. & habetur in decis. lv. consil. Neap. Similiter est cautela pro iudice, vt semper in dilationibus faciat scribi in actis, praesentibus ambabus partibus, & non contradicentibus, vel, nihil dicentibus, quia ex non contradicentibus inducitur consensus in iudicialibus: per ea, quae dicit Bart. in d. l. j. C. de rela. ¶ Octauo limita, quando dilatio est data absentis: quia nō currit, nisi a die, quo fuerit absentis intimata, & ille dies, quo intima tur, nō imputatur. ita tenet Bar. Alex. & Mod. in l. Labeo. in si. ff. de iureiur. & Bal. in l. si. ea. col. si. C. qui accusa. non poss. & in l. j. in si. C. de tempo. app. ¶ Secundo principaliter quero, quanta debeatur esse dilatio, quā iudex concedit ad probandū. Dic. quōd de iure communi omnis dilatio est arbitraria iudicis: nam habito respectu ad distantia loci, ad qualitatem

litatem personarum, & cause, potest breuiorem vel longiorem dilationē cōcedere. ita tenet Spec. in titu. de cita. §. nūc de temporum. in si. & §. si. in si. vbi plura allegat. & habetur in cap. quod ad consultationē. de re iud. pro hoc est tex. & ibi Bar. in l. j. C. de dila. ¶ Imo etiam dilatio legale potest ex causa iudex breuiare, vel prorogare: vt not. Alexan. & doct. in l. ij. ff. de re iud. & Abb. in c. cum sit. de app. Verū in causis summaris debet dilatio breuiari, prout est possibile: vt habetur in cle. saepe. de verb. signi. Sed hodie in regno est statuta certa dilatio ad probandum per regiam pragmat. quae incipit, post predictas. videlicet dierū quindecim; si per partes declaratum fuerit se habere testes infra viginti miliarialia; si nihil partes declarent de testibus, dilatio est viginti dierū. Et iste est terminus, quē iudices appellat terminum iuris. Et si partes declarauerint se habere testes in remotioribus partibus intra regnum, iudex potest dare longiorem dilationem: dummodo non excedat tres menses. Sed si testes sunt extra regnū, iudex pro motu animi sui potest longiorē dilationē statuere. Et praedicta dilatio censetur data ipso iure, etiam sine ministerio iudicis, facta litis contestatione. Ita haec omnia deciduntur in d. pragmat. post predictas. sed dilatio, quae datur ad repulsam, est medietas primae dilatio-

nis in causa principali praestitae: datur etiam dilatio ad repulsam repulsae, & est medietas dilationis datae ad repulsam: vt habetur in alia regia pragmat. quae incipit, cursu dilationū. Ex causa tamen postea iudex has dilationes breuiare & prorogare, vt supra dixi. ¶ Sed quando iudex sine causa daret breuiorem dilationem sitcaurus litigans, vt contradicere & protestetur: alius si sponte recipit dilatioem breuiorem, cessatur iuri suo renūciare, secundū Abb. in d. ea. quod ad consultationem per illum tex. in iij. col. in penul. not. de re iudic. Et est vtile contra dicere ad hoc praestertim: quia potest postea petere secundā dilationem, quae de iure dari debet sine alia cause cognitione, quando prima non fuit integra: quia ista secūda non videtur noua dilatio, sed potius reintegratio, & suppletio primae. ita tenet Innocent. in c. vltra tertiam. de testib. & Bar. in l. j. in si. C. de dila. & Ias. in l. si. col. ix. in princ. ff. de feris. Et hanc potes addere pro noua limitatione ad alias fallentias, quas posui modō in praecedenti q̄, videlicet, quōd quando prima non fuit integra, potest peti secunda dilatio, dummodo sit contradicentem: vt dixi. ¶ Ista autem dilatio probatoria, quae datur in iudicio, semper est communis: adeo q̄ si datur vni parti, prodest etiam & alij. l. petende. C. de temp. in inte. restit. & ibi Bald. & not. Felyn. in c. prudētia. col. j.

de mutu. pecti & est ritus magne curie in numero 210. qui incipit, item seruat ipsa curia declarare &c. in si. item est continua regulariter, quia in ea currunt etiam dies feriati, secundum Bal. in l. j. C. de feriis. & gl. in rubr. & l. j. ff. diuer. & tempo. prescript. & gl. & Bald. in l. fin. ff. de feriis. Pro hoc est tex. in l. siue pars. in fi. C. de dila. Quod tamen intellige, nisi ferie absorbent totam dilationem, vel maiorem partem: quia tunc ferie non computantur in dilatione. Vnde fi in fabricato palmarum daretur dilatio dierum quindecim, talis dilatio inciperet post octauam pasche: quia omnes illi quindecim dies sunt feriati, secundum Bald. in l. si quando. in iij. q. C. de testib. & Hosti. in c. licet causam. de prob. & Lanfranc. in c. quoniam contra. in ver. dilaciones. col. ij. de prob.

19 ¶ Vltimo, super hac materia posset dubitari, an infra terminum datum ad probandum, debent testes omnino examinari. Dic, quod iste terminus datur duplici modo. Quandoque enim datur ad probandum simpliciter, & quandoque ad probandum, & probatum habendum. Primo casu, quando datur ad probandum, sufficit quod testes sint iurati & citati infra terminum: nam postea postea examinari, etiam lapsa termino, & censetur eorum depositiones facte infra terminum: quia depositio testis retro trahitur ad tempus iuramenti, secundum

nam Lud. Rom. in c. si. cccc. lxxij. col. ij. & Abb. in c. licet causam. col. vj. de probat. & ita quotidie videmus seruari in practica, & super hoc est ritus magne curie, in num. 149. qui incipit, item, quod in quibuscumque, qui de equitate concedit, quod testes possint per tres dies post terminum iurare, & deinde inantea examinari: & vide aliquid per Bartolom. in l. mancipiorum. ff. de optio lega. Secundo casu, scilicet, quando datur terminus ad probandum, & probatum habendum: & tunc debent testes etiam examinari infra terminum: alia postea non admittuntur. ita plene tenet Abb. in d. c. licet causam. col. vj. & vij. & Soci. in c. si. xlvij. col. iij. in iij. vol. & Bal. in cons. cxxxij. in v. vol.

20 ¶ Solet etiam elapso termino ad probandum concedi terminus ad examinari faciendum: dummodo testes sint iurati infra terminum: alia secus, quo termino elapso ulterius non admittuntur testes, & de hoc est alius ritus magne curie, in num. 166. incipiens, item si aliqui &c. & alius ritus in num. 282. incipiens, item, quod cum datur &c. & alius ritus in num. 209. incipiens, ite, seruat ipsa curia raro &c. & potest dari dictus terminus, etiam in die feriata, vt dicitur in dict. ritu 282. ¶ Sed in termino datum ad repulsam fallit primum dictum: quia etiam si detur simpliciter, & non dicatur ad probatum habendum: debent testes examinari

nari infra terminum. ita de hoc est alius ritus magne curie, in numero 236. qui incipit, item, quod facta &c. & hoc potest fortificari ex his, que dicit Abb. in c. licet dilectus. in fin. de testi. vbi dicit, quod repulsa est odiosa, & dilatio ad eam debet dari breuis, & cum maxima cause cognitione. Rob. Maranta. Venu. l. V. D.

De positione, seu articulo- rum productione.

- 1 Positio, articulus & capitulum, quid sunt: & qualiter inter se differant. & num. 23 & 6.
- 2 Capitulum est nomen generale, & potest positionem & articulum comprehendere.
- 3 Positio in quo differat a libello.
- 4 Causa cuius in regno ab articulis incipere potest.
- 5 Index in causis summarijs ritum & eundem terminum ad ponendum & articulandum dare potest.
- 6 Positione facies, censetur sateri, quod ponit. Secus, si interrogat. & m. 12.
- 7 Articulus non censetur sateri, quod narrat in articulis.
- 8 Confessio facta in positionibus, renovari non potest, nisi de errore doceatur, & quando, & qualiter hoc procedat. num. 9.
- 9 Positiones faciens, sateri non videtur incipiendo a negatina.
- 10 Positiones infra terminum datum ad probandum, debent fieri, non autem post.
- 11 Positionibus & articulis post terminum productis, pars respondere non tenetur.

12 Positio obscura sine articulo obferens, declarari possunt post terminum, vsq; ad conclusionem in causa.

13 Positiones fieri debent positioe, non autem interrogatioe, & que sit ratio.

14 Verbum credit est veritatis expressio, quod repulsa est odiosa.

15 Aduocatus nec procurator respondentis positionibus adesse non debet, quando illis responderetur.

16 Rusticus & idiota respondent positionibus presentie suo aduocato vel procuratore.

17 Peritrus non est principalis, qui deponit falsam cum iuramento, sed solum Deum habet vitorem.

18 Index potest imponere penam litiganti vt veritatem dicat, & illam exigere.

19 Copia articulo- rum, parti dari debet: non autem interrogatorum. & numero 21.

20 Articuli presentari possunt etiam die quo curia non regitur: dummodo non sudes feriatas, & soli magistro actorum sine iudice presentari possunt.

21 Positionibus respondere nolens, an possit petere terminum ad deliberandum.

22 Clausula, saluo iure pertinentiis quid operetur.

¶ Vtutus actus, qui successiue edigitur, est positio, sine articulo- rum productio. Et quoniam hec materia positionis est plene tacta per Spec. in tit. de positionibus. ideo non valde me extendo, sed solum pro introductione inueni, vt videbimus istos tres terminos qualiter differant: videlicet positio, articulus & capitulum. Deinde tangam aliquas addi-

tionem circa obseruatam in regno
 in actu practico. ¶ Sciendum est
 igitur, quod istas terminas ita dif-
 ferunt. Nam positio generice ita
 diffinitur: videlicet, positio, est
 brevis narratio facti continens,
 ad elicendam veritatem concepta,
 secundum Bal. in l. ij. §. quod ob-
 seruari. col. fi. C. de iura. calum. &
 Spec. in tit. de positio. §. j. sed magis
 in specie ita diffinitur: Positio
 est pars intentionis continens
 id, super quo quis petit ab aduer-
 sario responderi. secundum Bal. in
 l. generaliter. §. fed iuramento. C.
 de rebus cred. Articulus vero est
 pars intentionis continens id, quod
 quis probare intendit, puta per
 testes vel scripturas, vt not. Bal.
 in d. §. fed iuramento. & Spec. in
 tit. de teste. §. nunc videndum col.
 j. vers. sciendum est igitur. & Card.
 in cle. sepe. §. & quia. in ij. not. &
 in j. q. de verb. sign. & not. glo. &
 docto. plene in c. praesentium de
 test. lib. vj. vnde in effectu positio
 respicit solam confessionem & par-
 tis, & fit per verbum ponit, & fit
 ad effectum, vt ponens releuetur
 ab onere probandi, si pars confite-
 tur. c. statutus de confess. lib. vj.
 & Spec. in tit. de positio. §. j. Arti-
 culus vero fit per verbum, probare
 intendit, & respicit probationes
 faciendas per testes vel scriptu-
 ras, in casu, quo positiones negat-
 ur. vnde ordo est, vt prius fiant
 positiones. & ad eas producen-
 das detur vnus terminus, & post-
 ea detur alius terminus ad pro-
 ducendum articulos, secundum

Card. in d. cle. & quia. in vj & vij.
 q. & Bald. in d. §. quod obseruari.
 circa fin. & probatur ex his, quae
 tradit Specul. in d. §. nunc viden-
 dum. col. j. colligitur etiam haec
 differentia ex verbis Alex. in l.
 inter stipulante. in princip. ff. de
 verbo. oblig. vbi plus dicit, quod
 positio potest fieri mere negati-
 ua, & tenetur pars illi responde-
 re: sed non articulus fit negatiue:
 quia esset improbabili, nisi cor-
 rigeretur loco & tempore, secun-
 dum eum. * Capitulum autem, est
 2 nomē magis generale, & potest
 comprehendere vtrunque, scilicet
 positionem & articulum: vt tenet
 Bal. in d. §. fed iuramento. vbi di-
 cit, quod terminus datus ad capi-
 tulandum, confetur datus ad po-
 nendum & articulandum: sed ter-
 minus datus ad ponendum, non con-
 fetur datus ad articulandum: nec
 e contra: & ita vt plurimum in iu-
 re, articuli vocantur capitula: vt
 dicit text. & Abb. in c. per tuas.
 col. fi. de testib. ¶ Et hoc est illud
 vocabulum, quo vtitur communiter
 iudices inquirentes in crimina-
 libus: nam solent reo dare capi-
 tula, super quibus formatur in-
 quisitio: nam illa capitula succed-
 unt loco positionum & articulo-
 rum, super quibus curia inquirit,
 intendit probare suam in-
 tentionem contra reum inquisitum,
 vel per confessionem, vel per testes: vt
 habetur in cap. qualiter & quan-
 do. el. secundo. §. debet. de accusa,
 vbi est text. de hoc. ¶ Differt au-
 3 tē positio a libello, quia libellus
 habet

habet conclusionem, sed positio
 non: vnde respondens libello,
 confetur litem contestari: vt dixi
 6 supra in praecedenti parte: in tra-
 ctatu de litis contestatione, sed
 respondens positionibus, non
 confetur litem contestari, secun-
 dum Bald. in d. l. ij. §. quod obser-
 uari. circa fin. C. de iura. calum.
 Quod tamen non procederet in
 4 rebus summaris, in quibus non
 requiritur libellus. * fed causa po-
 test incipere a positionibus & ar-
 ticulis: qui succedunt loco libel-
 li: vt tenet Old. in consil. cclxliij.
 in princ. Nam tunc responsio ha-
 beret vim litis contestationis ex
 identitate rationis. l. ad Titio. ff.
 de verb. oblig. l. illud. ff. ad l. Aquil.
 5 * Itē, in causis summaris iudex
 potest dare vnum & eundem ter-
 minum ad ponendum & articu-
 landum: vt inquit Card. in d. cle.
 saepe. §. quia. in octauo not. & vij.
 q. de verb. signi. Et hoc seruatur
 communiter hodie in regno: quia
 vnus terminus datur ad probandum,
 & infra illum terminum sunt
 positiones & articuli: sine distinc-
 tione: vt probat regia prag. que
 incipit, quinta die. & c. vnde mo-
 leuit communis practica aduo-
 catorum, qui dicunt in articulis,
 item ponit, & probare intendit,
 & c. Na per haec verba intentio ar-
 ticulantis est, vt si pars confite-
 tur id, quod est articulum, ta-
 les articuli succedunt loco posi-
 tionum. Si vero negat, & tunc
 succedunt loco articulorum: vt
 super eis possint testes examina

ri: vt not. Card. in d. §. & quia. in
 viij. not. & Spec. in titu. de test. §.
 nunc videndum. post prin. ¶ Dif-
 ferunt etiam positiones ab articu-
 lis: quia is qui ponit, confetur
 fateri illud, quod ponit: vt not.
 Alex. in cōs. lxxj. col. j. in ij. vol.
 in tantum, quod non potest ta-
 lem confessionem reuocare, nisi
 doceat de errore. & talis confe-
 sio fatis praedicta sibi, siue positi-
 onis sit scripta, siue non: vt not.
 Spec. in tit. de positio. §. x. col. j. &
 ij. vers. quid fit actor. & vers. Itē,
 7 si ponens. * Sed is, qui articulus
 non confetur fateri, id quod dicit
 in articulis: not. Abb. in c. cum
 venerabilis. in fine excep. & Io.
 And. in cap. fi. de iure iur. lib. vj. &
 Anto. de But. & doct. in ca. fia. de
 confess. & Bar. in d. l. ij. §. quod ob-
 seruari. & Bal. in l. sicut in fin. C.
 de repu. here. & Alex. in consil.
 lxx. col. pen. vers. preterea. ij. vol.
 8 ¶ Illud autem, quod dixi, confe-
 sionem in positione reuocari
 non posse, ad instar confessio-
 nis, quae inducitur per libellum,
 iuxta lib. cum precū & ibi Bald. C.
 de lib. causa. intellige procedere
 sanē, postquam positio fuit in iu-
 dicio praesentata, & per iudicem
 approbata & admissa. nam tunc
 fit de actis, secus si ante: quia non
 duntaxat facta de actis, nec con-
 cludit parti: vnde tunc potest re-
 uocari, per ea, quae not. Bald. in
 l. generaliter. §. fed iuramento.
 col. j. vers. nota. super verbo
 & c. C. de reb. cred. & not. in cap.
 cum contingat. de offic. delega.

- 9 ¶ * Limita etiam hoc dictum de confessione non procedere, quando fieret positio precedente negatiua per modum exceptionis: vt puta, si pars aduersa tale quid poluerit, quod negatur & c. excipiendo ponitur & c. Nam tunc ponens non videtur fateri: vt est gl. in l. si quidem. in versic. contestationis. C. de except. & glo. & Bar. in l. non vtique. ff. de excepti. & And. de Yser. in c. j. in super. circa fin. col. de conten. inter do. & fide. de inuest. & talon in l. Iuliana. col. vii. ff. de conduct. in deb.
- 10 ¶ * Quando autem fieri & presentari debeant positiones siue articuli, tractat Spec. in tit. de positio. §. iij. Et breuiter dicas, quod debent fieri infra terminum datum ad probandum: alias elapso termino vltimus producti non possunt, vt tenet Spec. l. in titu. de dila. §. si. versic. item, quid si datus.
- ¶ * Bal. in l. in contractibus. §. illo. C. de non num. pecun. * Necte tenetur illis post terminum productis pars respondere, secundum Bal. ibi. & Bal. in addit. Spec. in tit. de dila. ver. lapso termino. & c. el. ij.
- 12 ¶ * Quod tamen intelligas, nisi positio esset obscura siue articulus obscurus: quia potest declarari post terminum vsque ad conclusionem in causa, secundum Baldum in l. tres denuntiationes. in fin. C. quomodo. & quando iud. Et de predictis vide vnum pulchrum consilium. Oldr. in consil. cxliij.
- 13 ¶ * Debent autem fieri positiones positivae, non interrogatiuae

aliam pars non tenetur illis respondere, secundum Bal. in l. data opera. col. xj. C. qui accus. non possit. & Paul. de Cast. & las. in l. i. iudices. C. de iudic. & Gemi. in cap. j. col. penul. de confel. lib. vj. vbi assignatur ratio: quia is, qui ponit, fatetur: vt supra dixi: non is, qui interrogat: secundum Bar. in d. §. quod obseruari. Quia enim ponens vult vt aduersarius respondeat, ad hoc, vt per eius confessionem releuetur ab onere probandi ita etiam æquum est, vt ipse ponens per suam confessionem releuet aduersarium ab onere probandi ad hoc ne iudicium claudicat. ¶ * Responso autem positionibus potest fieri per verbum, credit. vt dicitur in d. prag. quinta die. Quod verbum, est veritatis expressium in principali respondente, secundum Bald. in l. j. in fin. C. de fal. causa adiect. leg. & Spec. in tit. de positio. §. i. vt. ver. hoc tamen. de quo vide Gem. in. c. j. col. ij. de confel. lib. vj. Nam ita praeiudicat confessio facta per verbum, credit, sicut de veritate: vt tenet Pet. Phil. Cor. in consil. clxxxvj. col. j. in vij. vol. ¶ * Et debet fieri responso in secreto, siue presentia aduocati vel procuratoris, & sine eorum consilio est ritus magnae curiae, in nu. 273. incipiens, item quod quandoque. ¶ * Quod tamen singulariter limita non procedere in rusticio vel idiotia: quia quando examinatur vt principalis, potest in suo examine inter-

- esse eius aduocatus vel procurator, ad hoc ne propter eius simpliciter decipiatur in respondendo, ita tenet Hosti. in c. dilecti. de iud. quæ refert & sequitur Soc. in repe. l. j. col. iij. ff. de vulg. 17 ¶ * Item si principalis examinatus cum iuramento deponat falsum, non punitur de periurio, sed solum Deum habet vltor. ita dicit dictus ritus 273. & in isto casu potest verificari de 18 positio. l. ij. C. de reb. credi. * Possit tamen iudex facere præceptum principali volenti se examinare, vt verum dicat sub certa pena: quod casu autoritate præcepti posset illum punire, si falsum dicit, secundum Bartol. in l. ius alimentorum. ff. vbi pupil. ed. de 19 beat. ¶ * An autem debeat dari copia articulorum parti? Dic, quod sic tam de iure communi, quam per d. regiam prag. quinta die. vt non Abb. in c. per tuas. col. fi. de testi. & Bal. in l. ij. C. vt lite pen. Verum debet prius pars petens copiam, examinari & respondere, & postea habere copiam, secundum Bal. & ibi probatur in d. prag. quinta 20 die. vbi plus dicitur: * quod si is, qui habuit copiam, vult novos articulos producere, potest illos presentare infra tres dies a die acceptæ copiae. ita possunt presentari articuli citis in die quo curia non regitur, dummodo non sit dies feriatas, sufficit, quod soli actorum magistro presentetur sine presentia iudicis: vt est ritus magnae curiae in nu. 203. qui incipit, item

seruat ipsa curia, quod dato. & c. Copia autem interrogatoriis non datur, secundum Abb. in d. c. per tuas. & Alexan. in l. ij. C. de eden. Et hoc ideo, ne instruat testes ad falsum. ¶ * An autem volens respondere positionibus positi petere terminum ad deliberandum: vt quia non bene recordatur? Spec. in tit. de positio. §. vj. versic. quid si interrogatus. tenet, quod sic, quando vult respondere de veritate, verum, quia hodie in regno per d. prag. quinta die. est permillum respondere per verbum, credit, puo, quod debet dari terminus ad deliberandum. vt dicit Spec. ibidem. Et hoc sentit proprie dicta prag. dum dicitur, quod partes debent respondere vicissim, & sine temporis interuallo. ¶ * Quid autem operatur illa clausula, quando iudex admittit articulos, saluo iure imperitinenti, & non admittendum? Dic, quod si in futurum apparet, quod non debebant admitti, habentur pro non admisis, & reiciuntur etiam positiones tentium receptæ super illis. ita tenent Io. And. & Io. de imo. & cõmuniter doct. in c. cum cotingat. de offic. delega. Reliqua in hac materia positionum dic, vt per Spec. in d. titu. de positio. & per Bar. Bal. Franc. de Are. & doct. in l. ij. §. quod obseruari. C. de iura calum. & per Bar. Alex. & doct. in l. si duo. §. id est Iulianus. ff. de iureiuran. Sequitur quintus actus, scilicet confessio. Rob. Marana: V. I. D.

De Confessione.

- 1 Confessio, inter genera probationum numeratur.
- 2 Confessio extrajudicialis parte absente, semiplene probat sed parte presente, plene. *ex num. 12.*
- 3 Confessio extrajudicialis in criminibus facit indicium ad torturam.
- 4 Confessio, per verba dispositiva vel enuntiativa non probat, nisi iurata.
- 5 Confessio probata per testes contra instrumentum in scriptis, non nocet.
- 6 Confessio sine causa non plene probat, nisi fiat ad liberandum.
- 7 Confessio prelati, non nocet ecclesie, nisi aliter veritas probetur.
- 8 Confessio inter personas prohibitas, est suspecta, & non probat.
- 9 Confessio ex causa mutui, non probat infra biennium.
- 10 Confessio facta calore iracundie, non nocet, nisi detur persuerantia.
- 11 Testi dicenti se falsum testimonium dixisse, non creditur ad infringendum eius depositionem.
- 12 Confessio parte absente, probata per unum testem, nullam facit probationem.
- 13 Confessio probari debet per duos testes, de eadem confessione deponentes.
- 14 Confessio extrajudicialis geminata, plene probat.
- 15 Confessio extrajudicialis parte absente facta ad exonerationem conscientie facit plenam probationem.
- 16 Confessio extrajudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate consentiens, valet.
- 17 Confessio absente parte acceptata per aliquem nomine absentis, plene probat.
- 18 Confessio parte absente facta, valet

de iure canonice.

- 20 Confessio facta in apotheca, parte absente, valet.
- 21 Confessio iudicialis habet vim sententia, & superat omne genus probationis, infringitque omnes probationes factas per testes vel instrumenta, in fauorem consentientis, nec reducit ad concordiam cum dictis testibus.
- 22 Confessio iudicialis tollit omnem presumptionem iuris, & de iure.
- 23 Confessio post conclusionem in causa plene probat.
- 24 Confessio facta in processu inualido, iustitiam ad condemnandum.
- 25 Confessio se referens ad instrumentum inualidum, an probet.
- 26 Confessio in ciuili, habetur pro condemnato, secus in criminali.
- 27 Confessio qualificata an & quando possit pro parte acceptari, & pro parte repudiari.
- 28 Debitor, qui non potest probare solutionem mutui in secreto soluti, qualiter respondere debeat positionibus, in quibus creditor intendit velle mutuum sibi restitui.
- 29 Consensens occidisse ad sui defensionem eam non probando, non punitur, ut homicida, sed mitius punitur.
- 30 Confessio in iudiciali dicitur an necessario coram iudice pro tribunali sedente fieri debeat.
- 31 Confessio coram arbitro vel arbitratores recepta, an dicitur iudicialis vel extrajudicialis, & an coram iudice fidelem faciat, & qualiter.
- 32 Confessio dubia, interpretatur in fauorem consentientis.

Quod virtus actus successiue emergens in hac secunda parte

- 1 parte iudicij, est confessio: nam dato termino ad probandum, & presentatis articulis siue positionibus, proceditur ad examinationem principalis: qui solet quandoque confiteri: & sua confessio releuat partem ab onere probationis. Et quoniam vario modo producuntur confessiones in iudiciis, quia numeratur confessio inter genera: probationum: vt not. glo. in l. j. C. de edendo videamus breuiter aliqua de eius materia. Vnde est sciendum, quod confessio alia dicitur iudicialis, alia extrajudicialis. Confessio iudicialis dicitur, quae fit in iudicio: extrajudicialis, quae fit extra iudicium. ¶ Videamus primo de extrajudiciali, quae non fit in iudicio, nec coram iudice. Et si queris quem effectum habet, si producit in iudicio in vim probationis. Dic quod in ciuilibus, si fit parte presente probata per duos testes, facit plenam probationem, & preiudicat etiam heredi consentiens, secundum Bal. in l. j. col. fina, versic. de vno quere & c. C. ex delicti. defun. & Socin. in consil. cccxvij. col. j. in ij. vol. & Ioan. Andr. in rub. extra de proba. & Alex. in consil. xix. col. j. in iij. vol. Et licet Alex. in consil. xx. col. j. in ij. vol. teneat, quod ultra presentiam partis requiratur etiam acceptatio, tamen communiter teneat contrarium, scilicet quod non requiritur acceptatio: quia ex quo confessio tendit in fauorem presentis, presumitur acc-

ptatio ex eius parte. l. qui patitur, ff. mand. & per ea, quae plene tradunt Bart. & moder. in l. quae dotis. ff. solut. matri. ita in l. quae tenet Alex. sibi contrarius in l. iij. C. de repu. hared. & ad predicta est text. in l. Publica. §. fin. ff. depositi. ¶ Si vero confessio extrajudicialis fiat parte absente, tunc probata per duos testes facit solam presumptionem, id est, semiplenam probationem, secundum glo. & Abba. in cap. fin. col. v. de successib. ante. & Alex. in consil. xxij. col. pen. in prin. in ij. vol. & consil. xxxvj. col. ij. in fin. in v. vol. & habetur per Matth. de Afflic. in decis. xij. & decis. ccc. xxxvij. & decis. ccc. lxxxv. consil. Neapol. & per Alex. in consil. elij. col. fin. in v. vol. & Petr. Phil. Corn. in consil. xxij. in litera s. in j. vol. ¶ Sed in criminalibus talis confessio extrajudicialis facit indicium ad torturam, secundum glo. & Bart. in l. capite quinto. ff. de adult. & Lud. Roma. in consil. clxxvij. col. ij. & Bar. in l. quoniam. ff. de his, qui no. infra. & Bald. in l. iustus futurus. co. tit. & Alex. in l. magistra tribus. ff. de iur. omni. iudi. Quod tamen limitat multis modis, quos plene tradit Fely. in c. olim. de rescriptis. & in cap. ar. si clericus. col. vj. de iudic. vbi cumulat multos casus, in quibus confessio extra iudicij plene probat, etiam in criminalibus. Et illud quod dixi in criminalibus, intellige siue parte presente, siue absente: vt d. l. capite quinto. & tenet Petr. Phil. Corn.

in consil. cclxi. in litera d. in ij. vo.
 4 lumi. ¶ Super prædictis ergo fit
 mo duas conclusiones. Prima est,
 quod confessio extrajudicialis
 parte præsentate, plenè probat, vt
 supra. quam limita procedere,
 quando fit per verba dispositiua:
 secus, si per verba enuntiativa:
 quia tunc non probat, per textũ
 in c. fin. & ibi Abb. & doct. de suc
 cessab. intest. & habetur in deci-
 sio. cv. consil. Neapol. nisi esse
 confessio jurata: vt est alia de c. s.
 5 clxiij. consil. Neapol. ¶ Secũdo
 limita, quãdo testis producenter
 tur ad probandam confessionẽ
 contra instrumentum celebratũ
 in scriptis continens debitũ: quia
 tunc non omnis probatio confes-
 sionis parte præsentate facit ple-
 nam probationem: sed est neces-
 8 se, quod probetur per quinque
 testes rogatos, iuxta formam l.
 testium. C. de testib. cum aũtẽ
 ibi posita. & est glo. in c. testes. in
 glo. magna. in fin. ij. q. viij. & ha-
 betur in d. decisi. cv. consil. Neap.
 6 in fin. ¶ Tertio limita, quando
 confessio fuit facta cum causa,
 puta, cõfiteor me debere ex cau-
 sa mutui, aliã non nocet. licet
 probetur. glo. est in d. c. testes. in
 glo. magna. circa fin. ij. q. xij.
 11. & est text. & ibi Alexand. in l.
 cum de indebito. §. fin. ff. de proba-
 ti. intellige tamen, quod non
 nocet quod ad plenam probatio-
 nem, sed facit semiplenã: & cau-
 sa debet tũc saltem allegari per
 eum, qui innititur confessioni,
 secundum Alexand. in consil. iij.

column. penult. & consil. lxxxij.
 colum. fin. in j. volum. & Specul.
 in titu. de confess. §. nunc viden-
 dum. col. iij. versic. sed quæ est ra-
 tio. & versic. q. & lo. de Imo. in c.
 si cautio. de fide instru. vbi vide
 plenè per Felyn. Item intellige,
 quando cõfessio fieret ad obli-
 gadũ: secus si ad liberandũ. vt
 si dico, cõfiteor te mihi non tene-
 ri, quia plenè probat liberatio-
 nẽ. text. est. & ibi cõmuniter doc.
 maxime Iason in l. tale pactum.
 in prin. ff. de pactis. ¶ Quarto
 limita in cõfessione prælati, que
 non præiudicat ecclesie, nisi ali-
 ter probetur veritas, vt habetur
 in decisio. clxvij. consil. Neapoli-
 tan. de qua materia vide plenè
 per Felyn. in c. doceri. de rescri.
 8 ¶ Quinto limita, quando talis
 confessio fieret inter personas
 prohibitas & suspectas: quia non
 probat, vnde non creditur præ-
 lato dicenti se donare seruitori-
 bus propter merita & seruitia,
 quæ ab eis recipit, nisi aliter pro-
 bentur, vt not. Ioan. Andr. in ad-
 dit. Specul. in titu. de rebus eccle-
 siæ. non alien. super rubri. & Bald. in
 l. iubemus. col. iij. versic. de in-
 de vide & c. C. de sacrosanct. ec-
 clesie. Et similiter, quando mar-
 12 itus donaret vxori, vel pater fi-
 lio, propter merita: & idem in si-
 milibus casibus, qui sunt in iure
 innumerabiles: de quibus habe-
 tur per Bartol. & docto. in l. post
 contractum. ff. de donation. & in
 l. per diuersas. C. mandat. & in l.
 si donatione. C. de collat. & in l.

j. s. nec castrens. ff. de collatio.
 honor. & Angelus in consil. v. co-
 lum. fina. & plenè Matth. de Af-
 flicis. in constitut. diu. memo-
 ria. colum. xxv. pro hoc est text.
 in l. qui testamentum. ff. de pro-
 bation. ¶ Sexto limita in cõfes-
 sione ex causa mutui, quia nõ
 probat infra biennium, nisi ali-
 ter probetur vera numeratio. in
 notu. titu. C. de non num. pecu. &
 instrit. de lite obligat. per totum.
 10 ¶ Septimo limita, nisi cõfessio
 esset facta calore iracundiã:
 quia non nocet, nisi detur perfe-
 uerantia. glossa est in versic. ad-
 monita in fin. & ibi Abb. in cap.
 11 ex literis. de diuort. ¶ Octauo
 limita non procedere in depõsi-
 tione testis, dicentis extra iudi-
 cium se falsum deposuisse in iu-
 dicio: quia non per hoc tollitur
 eius depõsitio. & idem in iudice
 dicente se venalem sententiam
 tulisse, & subductum, secundum
 Angelum in consil. cccvij. versic.
 descende ad tertium eorum.
 12 ¶ Secundo conclusio est, quod
 confessio facta parte absente,
 probat tantũ semiplenè: quod
 intellige, etiam si fiat ad libera-
 tum, secundum Paul. de Cast. in
 consil. lxxxix. in secundo volumi.
 13 ¶ Limita primò, dummodo ta-
 lis confessio probetur ad minus
 per duos testes. nam si probatur
 per vnum testem, nullam facit
 probationem, nec plenã, nec sem-
 14 plenam, nec etiam iudicium,
 secundum Alex. in consil. cxxxij.
 col. penult. versic. non obstat etiã.

14 & c. in v. voluminae. ¶ Secũdo
 limita, dummodo duo testes de-
 ponant in indiuiduo de eadem
 confessione: secus si vnus testis
 dicit de vna confessione, facta
 vno die, & alius de alia quã etiã
 si mille essent testes, non probat,
 etiam semiplenè, ex quo sunt sin-
 gulares, & non iunguntur, secũ-
 dum Alexand. in consilio xxxvj.
 columna. ij. & consil. xxxix. in v.
 15 volum. ¶ Tertio limita, nisi ista
 cõfessio extrajudicialis esset ge-
 minata: quia tunc æquiparatur
 iudiciali cõfessione, vt plenè pro-
 batur secundũ Bart. in l. cum scim-
 mus C. de agri. & cens. libro xj.
 & Ludo. Rom. in consil. cxc. col.
 ij. & Paul. de Cast. in l. Publica. §.
 si ff. de pos. & inf. in §. in personã.
 col. ix. insti. de actio. vbi plura cu-
 mulat de materia geminationis
 eius depõsitio. & c. olim. dere scrip. &
 in c. si cautio. de fid. instru. ment. &
 ibi etiam Abb. in fin. & habetur
 in deci. cccxxxvj. consil. Neapoli-
 16 ¶ Quarto limita, quando talis
 confessio fieret ad exoneratio-
 nem conscientie, vt si quis parte
 absente bonam fidem agnosces,
 & pro sue conscientie exoneratio-
 ne, fateatur se extorsisse vsuras,
 vel habere tale depõsitum,
 vel simile: nam ista cõfessio pie-
 nõ probat, secundum Bal. in l. ge-
 neraliter. in x. questio. C. de nõ
 numer. pecun. & Petrus Philipp.
 probatorem, nec plenã, nec sem-
 17 plenam, nec etiam iudicium, in
 consil. in consil. cxj. col. ij. in ij.
 volum. & habetur in deci. clxiij.
 in fin. consil. Neapoli. Pro ho-
 solet allegari glo. in c. quozis, cor-
 dis.

17 dis. j. quzsto. septima. ¶ Quinto limita, quando confessio emanat super eo, quod dependet ex mera voluntate, consentiens ut est aditio hereditatis vel rati habitio, vel aliud simile: quia tunc plene probat, etiam absente parte, secundum Bartol. in l. certum. §. si quis absente. ff. de conse. Pro hoc est glo. in l. Pompo. la. j. ff. de neg. gest. & Bald. in d. l. generaliter. in xj. q. ¶ Sexto limita, nisi talis confessio esset acceptata per aliquem nomine absentis: quia plene probat, vt not. glo. & Pau. de Cast. in l. tale pactum. in prin. ff. de pact. pro hoc est glo. in versicu. legatum. & ibi per doct. in l. huiusmodi. in princ. ff. de lega. j.

19 ¶ Septimo limita non procedere, de equitate canonica, secundum qua plene probat talis confessio parte absente. Ita tenet Franciscus de Are. in consil. lx. & consil. lxxij. column. ij. & preteritum, quando extaret iuramentum: vt not. Petr. Philip. Corn. in consil. cxij. column. iij. in volum. & habetur in dicta decisio. cl. iij. consil. Neapo. in fin. De qua materia vide moder. maxime Ias. in d. l. tale pactum. in princ. ff. de pact. & moder. in d. c. si cautio. quia multi in hoc tenent contrarium, non facientes differentiam inter ius canonicum & civile, quantum

20 ad hoc. ¶ Octavo limita, nisi confessio esset facta in apocha, parte absente: quia quando cumque illa apocha peruenit ad creditorem, plene probat illa con-

fessio legitime probata, secundum Bald. in consil. ccc. lxx. in volum. de quo vide in d. l. tale pactum. in principio plures alias limitationes. & dicta ad hanc materiam confessionis extrajudicialis vide per Fely. in d. cap. si cautio. de fide instrumentoru. & in d. c. olim. de rescript. ¶ Venio nunc ad secundum membrum principale: videlicet de confessione iudiciali, scilicet que fit in iudicio: que est tantae efficaciz, quod habet vim sententie & rei iudicate in civilibus, adeo quod non expectat aliud, nisi preceptum de soluendo. l. vnica. C. de confess. nam nulla est maior probatio, quam prepositi oris confessio. & dicitur plenissima probatio: vt notat Petr. Philip. Corn. in consil. ccc. j. col. ij. in iij. volum. Item facit in rem notariam: vt dicit id Petr. Philip. Corn. in consil. xliij. column. j. in iij. volum. & in consil. ccc. xliij. in litera e. in eodem volumi. vbi dicit, quod superat omne genus probationis, in tantum, quod confessio infringit omnes probationes factas per testes vel instrumenta in fauorem consentientis contrarium. & nunquam reducitur ad concordiam testium dicta, cum confessione productis. Ita pulchre tenet Ludo. Roma. in consil. ccc. xj. in fin. ¶ Item, confessio tollit presumptionem iuris, & de iure, licet alia probatio non admittatur. vt not. glo. Bart. Bald. & doctor. in auth. sed iam necesse. C. de

de donat. ante nupt. & Petr. Philip. Corn. in consil. xxx. ix. col. fin. in litera g. in iij. volumi. & consil. ccc. xxv. in litera c. in iij. volu. & Alexan. in l. non est verisimile. ff. quod metus causa. & ibi etiam Bar. & Fely. in cap. iij. column. ij. de praesumpt. ¶ Item licet post conclusum in causa, non admittatur alia probatio: tamen admittitur probatio per confessionem, secundum Bald. in rubr. C. de proba. col. iij. ver. ego aliter proba. & c. quod tamen intelligit ibi Pau. de Caltr. quando confessio sponte fieret, non quod iniuris posset quis compelli ad confitendum. & Ant. de butr. in cap. licet causam. de probat. vbi dicit post terminum ad probandum, & probatum habendum, prout est glo. in cap. primo de confess. libro vj. Item post publicationem processus, secundum Cardinalem in clem. prima. xli. q. est. de causa potest. & proprie. & Bal. in autent. sed nouo iure. C. si certum peta. ¶ Item, est tantae potentiae ita confessio iudicialis, quod etiam si fiat in processu inualido, potest ex ea ferri sententia, non obitante incepto processu, secundum Bartol. in l. si confessus. ff. de custo. reo. & sic, vt ibi per eum, & Flor. in l. proinde. §. notandum. ff. ad l. Aquil. & Alexan. in consil. xxx. iij. col. ij. in iij. vol. & Bald. in lictus fustium ff. de his qui not. in fam. & habetur in decis. ccc. lxx. circa fi. consil. si. Neapo. ¶ Quid autem, si con-

fessio se referat ad instrumentum inualidum, an probet: vide Lud. Rom. in consil. 294. ¶ Item in civili confessus habetur pro condemnato, vnde non requiritur alia sententia, vt supra dixi per l. primam. C. de confess. sed in criminali, est secus, quia non habetur pro condemnato, vnde requiritur sententia: vt d. l. si confessus. & ibi Bart. ff. de custo. reo. & not. Petr. Philip. Corn. in consil. lv. column. ij. in quarto volum. & in consil. ccc. lxx. in litera d. in iij. volum. ¶ Super hac materia confessionis, est tractandum, quod quandoque fit simpliciter, & quandoque qualificatè. simpliciter fit confessio, quando reus confitetur debitum vel crimen pure, ac sine aliqua qualitate: tunc enim est fundata intentio actoris, vt dixi, sed quando adicitur aliqua qualitas, tunc dicitur qualificata: & tunc stat dubium, an possit acceptari pro parte, & pro parte repudiari. Super qua conclusione adhibetur talis distinctio, videlicet, aut contra qualitatem annexam confessioni, est aliqua presumpcio iuris, & tunc potest acceptari pro parte, vt si reus confitetur se occidisse ad sui defensionem, vel dixisse verba opprobriosa, non animo iniuriandi: nam statum suae confessioni contra se, & non creditur sibi quo ad illam qualitatem, nisi illa qualitas probetur. & est ratio: quia contra illam qualitatem urget presumpcio iuris, que est

vt quilibet occidens, vel dicens 28 ¶ Vnde super hoc nota bonam
 verba iniuriosa, censetur habe-
 re animum offendendi nisi con-
 trarium probetur. l. prima. C. de in-
 iur. & l. si non conuicij. C. de in-
 iur. & tunc non fit distinctio, an
 sit vnum capitulum in confessio-
 ne, vel plura. Ita hæc omnia de-
 clarat Abba. in ca. bonæ. el. ij. col.
 penult. de post. prælat. & Pet. Phil-
 lip. Corn. in consi. xciij. col. secun-
 da & tertia. maxime in litera i. in
 iij. volum. Aut contra illam qual-
 itatem nulla est præsumptio iu-
 ris, & tunc aut confessio qualifi-
 cata continet vnum capitulum,
 & debet tota acceptari, vel tota
 repudiari, & non potest diuidi,
 vt si reus confitetur se promissi-
 se sub conditione, vel si dicat,
 verum est, quod recepi à te cen-
 tum, quæ mihi debebas ex cau-
 sa mutui. istud est vnicum capi-
 tulum, & confessio in isto casu
 non præiudicat consentienti, secun-
 dum Abb. in d. cap. bonæ. colum.
 penult. & Bartol. in l. Aurelius.
 §. idæ quæ sit. ff. de de liber. legat.
 Aut continet plura capitula, vt si
 dicit: verum est, quod mutui mihi
 centum, sed fecisti mihi pactum
 de non petendo: & tunc po-
 test acceptari pro parte, & tene-
 tur reus probare pactum de non
 petendo, aliàs condemnatur, secun-
 dum Abba. in d. cap. bonæ. &
 Bart. in d. §. idem quæ sit, & præ-
 dictis adde Andr. de Yser. in con-
 sili. terminum vite. in fin. & in c.
 j. §. si verò violator. columna ij.
 versicu. probare. de pace tenen-

cautelam, quando creditor mu-
 tuauit tibi pecuniam, quam tu in
 secreto restituisi: nam si facit po-
 sitionem quod mutuauit, & tu
 respondes verum esse, sed sibi re-
 stituisi, quam restitutionem pro-
 bare non potes, certe iudex te
 condemnauerit. Vnde cautela est,
 quod respondeas: nihil mihi mu-
 tuasti propter quod sim tibi obli-
 gatus, & sic non eris periuirus,
 nec incidis in laqueum, quia so-
 lutione debiti tui subita obliga-
 tio. ita non tenet Fran. de aret.
 in l. prima. col. secunda. in fin.
 ff. si certum petat. ¶ Vnum ta-
 men tenementi, pro declaratio-
 ne eorum, quæ supra dixi, nam si
 cet is, qui confitetur occidisse ad-
 iur. defensionem, veniat condem-
 nandus nisi probet defensionem,
 vt supra dixi, tamen ex tali
 confessione non potest condēna-
 ri, vt homicida, ad penam mor-
 tis naturalis, sed mitius, puta pœ-
 na relegationis, & hoc propter
 illam qualitatem, ita tenet Abb.
 in c. auditis. colum. penultim. &
 ibi etiam Fely. de rescrip. &
 Alexand. in l. non solum, §. sciend-
 um in lect. ff. de ope. no. nun. &
 Soci. in repe. l. prima. ff. de vul. &
 pupil. in xi. col. quod nota pro
 imitatione constituit. termino
 vite: quæ vult, vt occidens occida-
 tur. ¶ Sed potest dubitari, quo-
 modo cognoscitur confessio iudi-
 cialis, an sit necesse, quod fiat co-
 ram iudice pro tribunali seden-
 te magis cōmunis opinio. quod sit

nota mirabile pro in
amio

in causis requiritibus plenam
 causæ cognitionem, vt not. Ioan.
 And. in addit. Specul. in tit. de po-
 sitio. §. ij. & Abb. in ca. si clerici
 ci. col. ij. & ibi etiam Fely. de iud.
 & Abb. in c. fin. de confes. & glo.
 & Bart. in l. cum scimus. C. de a-
 gri. & cen. lib. xj. vbi dicitur, qd si
 fieret coram notario, non dice-
 tur confessio iudicialis, de quo
 dicto vide glo. & Baldum in l. iu-
 bemus. & in Linterrogatam. C.
 de libe. cau. & Fely. in cap. quon-
 iam contra fallam. colum. xxv.
 de probat. & Cald. in consil. ij. in
 tit. de offic. ordi. & Barto. in l. iij.
 §. hoc autem. in vj. & vij. oppo. ff.
 de damn. infect. & Alexan. in l. si
 confessus. ff. de custod. reo. & ha-
 betur in decis. cexlv. consil. Nea-
 polit. in iij. col. vbi dicitur, quod
 notarius non potest recipere con-
 fessionem, nisi præsentem iudicem,
 vel committentem: aliis confessio,
 non præiudicat. ¶ Quid autem,
 si confessio fiat coram arbitro,
 an dicatur iudicialis vel extraiud-
 dicialis? dic quod in arbitratore
 non est dubium: & omnes tenent
 communiter, quod sit extraiudi-
 cialis, secundum Alexandrum in
 consi. xij. colum. iij. & cōsil. xcvi.
 colum. iij. versic. si ergo & c. in j.
 volu. & Lud. Ro. in consi. cccxlvj.
 columna ij. & habetur in decisio.
 clxxviii. consil. Neapol. in vj. du-
 bio. sed in arbitro, est varietas
 inter doct. nam Ioann. de Imola
 in cap. presentis. de testib. tenet qd
 valet vt iudicialis, sed Cy. in l. j.
 C. de confes. tenet quod valet, vt

extraiudicialis. & illud quod di-
 citur in l. penult. in fine. C. de arb.
 quod confessio recepta coram
 arbitro, facit fidem coram iudice,
 intelligitur secundum eum, vt
 confessio extraiudicialis: vt di-
 citur in dicta decisione clxxviii.
 in vj. dubio. & videtur esse de
 mente Bald. in l. penult. in fine: lo
 quatur solum quod ad vnum effec-
 tum, scilicet, in famig. sed Barto.
 in l. j. in fin. C. de confes. tenet,
 quod valet, vt iudicialis: & hanc
 opin. Barto. puto veriore in ca-
 su, in quo ponimus arbitrum pro-
 cessisse iuris ordine seruatō ad
 instar iudicis, & ita confessionem
 recepisse: cum arbitra sint redac-
 ta ad instar iudiciorum. l. j. &
 ibi Bartol. ff. de arb. de qua ma-
 teria vide Alexand. in consil. xix.
 col. iij. in iij. volu. & Fely. in d.
 cap. presentia. ¶ Vltimo super
 hac materia est sciendum, quod
 confessio dubia semper inter-
 pretatur in fauorem consentientis.
 ita tenet Philipp. Dec. in consil.
 clxxxix. col. vj. in fine. quod no-
 ta, quia in aliis actibus & proba-
 tionibus dicimus contrarium, sci-
 licet, quod probatio dubia in-
 terpretatur contra productorem.
 ca. in presentia. de probat. & ha-
 betur in l. veteribus. ff. de pact.
 tamen recte intruendo idem di-
 cimus in confessione: quia con-
 fessio producitur per partem
 aduersam in iuri fauorem. vnde
 interpretatur cōtra eam; ex quo
 interpretatur in fauorem confi-
 tentis, scilicet aduersarij. ¶ Re-

liqua de materia confessionis, 15
 die vt per Spec. in tit. de confels.
 per totum. & per Laufran. in ca.
 quoniam contra. in ver. cōfessiones.
 de probat. & Bart. Bald. & doct.
 in l. vnica. C. de confels. & Cano.
 in cap. fin. & per totum. eod. tit. .

Roberus Maranta. l. V. D

De testium productione.

- 1 Testium examinationes, quo ordine
 fiant, & quid seruentur in regno.
- 2 Testium depositio non valet, parte nō
 citata, nec presente iuramento.
- 3 Testium rubrica quid continere debeat
- 4 Testes examinari possunt die feriata,
 dummodo iurent in die iuridica. &
 numero 7.
- 5 Testes ultra septē examinari non pos-
 sunt super vnoquoq; articulo.
- 6 Testes in loco iudicij examinari de-
 bent, nisi sint persone egregie, mulie-
 res, infirmi, vel alio modo impediti.
- 7 Testes citati infra terminam, iurare
 possunt infra tres dies post terminam.
- 8 Testis deponens sine bona causa scien-
 tia, si fuit interrogatus, non probat.
- 9 Ratio testis saluat & destruit eius
 dictum.
- 10 Ratio testis ad dicto diuersa esse debet,
 alius non probat.
- 11 Testis non assignans causam scienti-
 a, etiam non interrogatus, in causis
 criminalibus non probat.
- 12 Testis etiam non interrogatus causam
 scientie reddere debet in his, que in
 iudicio intellectus percipiuntur, alius nō
 probat.
- 13 Iuramentum suppletorium nō deser-
 tur ex vno teste non assignante cau-
 sam scientie: licet nō sit interrogatus.

15 Testis assignans causam remotam
 a sensu proprio, non probat.

16 Testis de credulitate, probat contra
 producentem.

17 Testis depositio per verbum, videtur,
 non valet.

18 Testis de auditu non probat, nisi in
 factis antiquis.

19 Testis depositio non iurata, nō probat.

20 Testis iurare debet dicere veritatem
 pro vtraq; parte.

21 Testis deponens falsum non iuratum,
 punitur extraordinaria pena.

22 Testes produci possunt vsq; ad publi-
 cationem in causa, & non vltra:
 super nonis articulis dependentibus à
 veteribus.

Sextus actus, qui emergit in
 iudicio successiuè, est testiu
 production: nam dato termino ad
 probandum: & presentatis arti-
 culis siue positionibus: & habita
 repositione partis, que negauit
 positiones: necesse est, probare
 id, quod in articulis continetur.

Et quia potissimum probandi mo-
 dus est per testes, ideo solent
 produci. Quæ materia testium
 est toties ventilata per quamplu-
 res tractatus scribentium, ma-
 ximè per Bar. in suo tract. testiu.
 per Alber. de mandectis, & per
 Tindarum in suo tract. per Spec.
 in titu. de teste, per Lanfran.
 in c. quoniam contra. in ver. tes-
 tium. de probat. & per quamplu-
 res alios modern. maximè per
 Car. extrà, de testi. per totū. ideo
 superuacuum mihi visum fuit
 hanc materiam plenè cumu-
 lare: cum sit ita ampla materia,
 que

que sola de se se requireret vnū
 magnum tract. Solum igitur pro
 introductione iuuenim in actu
 practico succinctè attingam tres
 quæstiones: & de reliquis remit-
 to me ad dictos tract. ¶ Prima igitur
 quærit, quo ordine sint testes
 producendi vel examinandi. Se-
 cunda quærit, qualiter debent tes-
 tes deponere ad hoc, vt pro-
 bent. Tertia, vsque ad quod tem-
 pus possunt testes produci. Re-
 uertor ad primam: & dico, quòd
 talis ordo seruandus est, videlicet.
 quia dato termino ad proban-
 dum, pars que facit articu-
 los, facit citari testes, vt veniant
 prima die iuridica coram iudi-
 ce ad iurandum & deponendum
 testimonium veritatis super arti-
 culis presentatis, vel presentan-
 dis: necnon facit citari aduer-
 sarium: vt in eodem die compare-
 rat visurus testium iuramenta.
 Et ista citatio testium requiritur,
 ad hoc, vt appareat, quòd
 non sponte se ingerunt, sed ro-
 gati: quia alius si vtrò se inger-
 rent, essent suspecti de falso, se-
 cundum Bart. in l. post legatum.
 §. his verò. ff. de his quib. vt in-
 dig. & Alex. in consil. lxviiij. col.
 ij. & vj. in ij. vol. Requiritur etiã
 citatio partis, ad videndum iu-
 rare testes: quia tota substantia
 depositionis testium consistit in
 iuramento. l. iurifurandi. C. de
 Car. extrà, de testi. per totū. ideo

quando. & ibi Bald. C. de testib.
 * Et pro hoc habemus ritum ma-
 gnæ curiæ, qui incipit, item si in
 rubrica & c. quo cauetur, quòd
 actorum magister in rubrica tes-
 tium debet scribere, qualiter
 fuerint examinati parte presen-
 te & vidente eorum iuramenta,
 vel absente per contumaciam:
 aliàs depositiones non probant.
 Et facta dicta citatio in pri-
 ma die iuridica, datur iuramen-
 tum de veritate dicenda testibus
 comparentibus, parte citata pre-
 sente vel in eius contumaciam.
 Si verò testes non comparent,
 accusator eorum contumacia &
 interponitur decretum, fore pro-
 cedendum ad eorum examina-
 tionem contumacia non obsta-
 tes: & extunc in antea possunt ex-
 aminari quodcumque, etiam
 parte absente, & in die feriata
 ad honorem Dei, vt not. glo. in
 clem. j. de offic. deleg. & dicam
 infra: & etiã post terminum pro-
 batorum: quia eorum depositio
 refertur ad tempus iuramenti,
 vt tenet Ludo. Roma. in consil.
 cccxljij. col. ij. & Abb. in c. licet
 causam. col. vj. de probat. & dixi
 supr. ad ver. dilatio circa fin. &
 predicta tenet Bart. in repe. l. ij.
 col. fi si quis in ius voc. non ier.
 ¶ Est tamen statutum in regno
 circa resenationem testiu: quia
 non est indistinctè permittum
 tot testes examinari, quotcumq;
 quis producere vult: nam non
 potest quis examinare vltra se-
 ptem testes, super vno quoque ar-

titulo: nisi aliter videatur æquū iudici, vel nisi esse in factis antiquis: quia tūc est permīssum vsque ad decē pro quolibet articulo, vt est regia pragma. quæ incipit, statumimus. ¶ Debet autem dici testes producti, examinari in loco iudicij & non extra, nisi essent mulieres vel personæ egregiæ, vel infirmi, vel alio modo impediti venire ad curiā. tunc enim permīssum est illos examinare in loco honesto extra locum iudicij, vt est ritus magis curiæ in num. 32. incipiens, item, quod non audeant &c. & tunc pars citari debet ad videndum iuramentā testium in illo loco, vbi sunt examinandi, vt est text. cum gl. in c. ij. de iud. lib. vj. & Alexan. in l. ad egregias. ff. de iureiur. quod nota contra istos notarios actorum, qui quoguidē vadunt examinando testes per plateas, & vicos extra locum iudicij. ¶ Et quod testes possint examinari in die feriata, dummodo iurauerint in die iuridica, est ritus magis curiæ in num. 47. incipiens, item, quod si deur &c. in fin. & alius ritus in num. 56. incipiens, item quod si testes &c. & alius, 132. incipiens, item, si testes &c. & alius, 154. incipiens. ¶ Si tamen testes sunt citati infra terminum & nondum iurauerint in termino, possunt infra tres dies immediate sequentes iurare, & examinari post terminum, vt est alius ritus, in num. 149. incipiens

Item quod in quibuscunque &c. ¶ Super secunda q. principali concludo, quod testes, vt probent, debent assignare bonam causam scientiæ per alterum ex quocumque sensibus, vt not. Bartol. in l. j. in iij. col. & ibi Alexand. & doct. ff. si cert. peta. & Alexan. in consil. cxm. col. penult. in v. volu. nō tamen tenetur præcisè testis reddere causam, nisi interrogetur. l. solā & ibi Bal. C. de test. vnde si deponat sine causā scientiæ non interrogatus, bene probat. Sed interrogatus, si non assignat bonam causam vel nullam, nihil probat, vt per doct. in d. l. solam. ¶ Nam ratio attenditur in teste, & illa est, quæ saluat & destruit eius dictum, secundū Alexan. in consil. cxx. col. iij. in v. volu. & Abb. in c. cum causam, col. iij. versic. quarto, dicitur hic &c. de testib. & Bald. in d. l. solam. & Bald. in l. conuenticulum. col. iij. versic. modo venio ad testes, &c. C. de episc. & cleri. ¶ Et nota, quod ista causa scientiæ debet esse separata ab eius depositione testis, vt non sit eadem cum dicto. Exemplum, dicit testis, quod Titius mutauit. Scio centum. in causa scientiæ debet dicere, quia vidi pecuniam numerari ex causa mutui &c. scis si diceret, quia scio. nā non probat, quia tantum est, ac si diceret, scio: & sic eadem est ratio cum dicto: quo casu nō valet talis depositio. secundum Bar. in l. si. ff. de offic. procur. C. x. & Soci in consil. xcviij. col. fin.

in iij. vol. quod nota perpetuō, quia quotidie tabelliones examinantes errant in hoc: & non aduertunt ad id, quod faciunt: & destruant causas litigantium: nam vt plurimum recipiunt dictum testis: & in causa scientiæ scribunt vt supra dixit & deposuit: & sic expediunt se vnicō verbo: nam si in illa depositione testis non fecit mentionē de aliquo sensu corporis, sed solum generaliter dixit scire dicta per eum: tunc illa causa scientiæ destruit totum eius dictum, vt melius esset, si notarius ipsum non interrogaret. & milles mihi occurrerunt varij processus cum talibus depositionibus ita inaduerterenter, & (vt loquar cum reuerentia notariorum) bestialiter scriptis: & pluries opposui in allegationibus iuris & obtinui, quod tales depositiones fidem non faciunt, propter illam causam scientiæ retinam ad suprā dicta: quæ facit vt sit eadem cum dicto. ¶ Illud tamen, quod dixi, quod testis non interrogatus de causa scientiæ probat: limita primō nō procedere in causis criminalibus: in quibus debent testes etiam non interrogati assignare causam: aliās non probant ita tenet Alex. in consil. xv. col. v. in j. vol. ¶ Secundō limita in omnibus factis perceptibilibus solo iudicio intellectus, sicut in probando aliquem furiosum, vel dominum, vel diuitem, vel mortuum, vel aliud si-

mile, quod nō percipitur sensu corporis: nam etiam non interrogatus debet testis deponere de causa scientiæ, aliās non probat, secundum Abb. in d. c. cum causam col. iij. de testi. & Bart. in l. qui testamento. §. fin. ff. de test. & Bal. in d. l. solā col. j. & Alex. in cōs. lxxxv. col. iij. & Bal. & Ias. in l. furiosum. C. qui testat. face. poss. ¶ Tertio limita, quando per vnum testem est deferendum iuramentum suppletorium: quia est necesse, quod ille testis etiā non interrogatus reddiderit causam: aliās non facit semiplenam probationem, secundum Bal. in c. j. §. acramētum col. ij. de consensu. rec. feu. & Alex. in cōs. xxxij. in j. vol. & Ias. in repe. l. admonēdi. col. xciiij. versic. quarto. ff. de iureiur. plures alias limitationes vide per Bal. & doct. in d. l. solam. & per Moder. Cano. in d. c. cum causam de testi. ¶ Ex prædictis ergo cōcluditur, quod vbi quis testis deponit & assignat causam remotam à sensu proprio ipsius testis, non probat. Hinc est quod testis de credulitate non probat: quia non deponit per sensum proprium, vt not. penē Bal. in rub. ff. de iureiur. ¶ Quod tamen limita, quando testis deponit aliquid contra producentem per verbum, credit: quia tūc plene probat contra eū: ex quo ab eo approbatur. ita pulchre tenet Lud. Rom. in consil. ciiij. in fin. ¶ Similiter, quando deponit per verbum videtur, vel iudicio

suo non probat: quia non deponit de vero sensu, secundum Bar. in l. quid tamen. §. si arbiter. ff. de arbi. & Alex. in cōsil. lxxiiij. col. iij. in princ. in j. vol. & cōs. x. 18 col. fi. in ij. volu. * Eodem modo quando testis deponit de auditu alieno, non probat: puta, scio, quia audivi dici à tali &c. quia non deponit de sensu proprio, vt est glo. in versu. in l. te stium. C. de testib. & prelo per Felyn. & Fran. de Are. in c. tam in teris. de testib. nisi in factis anti- quis: vt habetur in l. si arbiter. ff. de probat. ¶ Requiritur etiam in teste ad hoc, vt probeat, vt deponat cum iuramento: aliis non valet eius depositio. l. ius iuran- di. C. de test. & l. si quādo eodem tit. & debet iurare in iudicio, nō extrā l. tertia. §. Sabino. cum glo. 20 ff. de test. * & debet iurare dice- re veritatem pro vtraq; parte, vt est gl. & Bar. in authē. sed iudex. C. de epis. & cler. & gl. & Bald. & communiter moderni in l. ij. C. de eden. & glo. in c. fraternitatis. 21 de test. * & si aliquis testis deponeret falsum sine iuramento, nō punitur pœna falsi, sed extraordi- naria, secundum Ang. in consil. cvj. in j. vol. & Bal. in consil. cxc. iij. col. ij. in fi. quod nota pro limittatione. & consti. eos qui scien- 22 ter. ¶ Super tertia q. principali communis conclusio est, qd testes possunt produci vsq; ad pu- blicationem in causā, & non vl- trā: nisi super articulis nouis de- pendentibus à veteribus: & ha-

bet locum tam in causā princi- pali, quā in appellationis, propter timorem suboratorionis. Tex. est in cle. ij. de testi. & habetur per Bar. in l. per hanc. C. de tēp. appe. & quoniam materia ista est plene ventilata per Bart. & doct. in authen. at qui semel. C. de prob. & per Abb. & Fely. & cano. in c. fraternitatis. in c. cum clamor. & c. series. & c. vltra tertia. in de testi. & est conformis consil. quae incipit, iurisperitorum. idē sufficit pro nunc remissio ad loca praeallegata: reliqua in materia testium dicam infra in versu. res- pulla. Sequitur septimus actus, de interrogatoriis. Robertus Maranta I. V. D.

De interrogatoriorum productione.

1 Interrogatoria quomodo & quando presententur.
2 Interrogatoria testium, ad quem effectum sunt.
3 Interrogatoriorum copia parti dari non debet.
4 Index qui omisit interrogare testes, super interrogatoriis à parte produc- tis in inuadit examen.

Septimus actus, est interroga- toriorum productio. * prae- sentatis enim articulis, & vocatis testibus, solet altera pars pe- tere copiam articulorum ad af- fectum praesentandi interroga- toria contra testes ad veritatem indagandam. c. praesentium. de testi. lib. vj. & debet ipsi parti pe- tenti concedi terminus ad pro- ducend

ducendum interrogatoria, vt no- tat Spec. in tit. de teste. §. iam de 1 interrogatoriis. colum. j. * & sūt ad effectum faciendi variare tes- 2 tes in altero ex illis decem prae- dicamentis, quae ponit Bald. in l. 3 testium. C. de testi. * quorum co- pia non datur parti, ne instruan- tur testes ad falsum. vt not. Abb. in c. per tuas. colum. fin. de teste. & 4 Alex. in l. ij. C. de eden. ¶ Quid autem, si pars producit interro- gatoria, & iudex omittit interro- gare testes super illis: an per hoc inualidetur examen? Dic quod non, sed remanet facultas parti faciendi repeti testes super inter- rogatoriis, etiam post publica- tionem processus. ita tenet Alex. in consil. xij. in fin. col. in iij. vo. & consil. clxxiiij. col. pen. in ij. vol. Reliqua de hac materia, dic vt dixi supra in prima parte iudi- cij: scilicet huius sextae partis, in versu. interrogatio. & habetur per Specula. in d. si. iam de inter- rogatoriis. in tit. de teste.

De instrumentorum productione.

1 Instrumentorum appellatione venit omnis scriptura instruens causam.
2 Instrumentum secundum formam ritus, qualiter presentetur in iudicij.
3 Mulier carceratur pro debito, quando instrumentum secundum formam ritus presentatur.
4 Instrumentum vt presentari possit, secundum formam ritus, iuramentum & penam continere debet. & liqui- dum debet esse. & num. 5.

6 Instrumentum secundum formam ritus, post viginti annos presentari non potest.

7 Instrumentum secundum formam ritus presentari non potest contra heredem deoitoris, sed creditoris ha- eredes illius presentat.

8 Instrumentum continens debitum valoris vltra viciam, presentatur se- cundum formam ritus.

9 Praesentio facta per debitorem, facit non posse instrumentum contra eum presentari, si eundem formam ritus. & qualiter fieri debet.

10 Instrumentum secundum formam ritus non potest presentari per procura- torem.

11 Instrumentum secundum formam ritus non presentatur contra debito- rem, qui contractu per procuratorem, & non iurauit ipse debitor, sed procura- tor.

12 Instrumento presentato secundum formam ritus, si debitor est cōiunx, potest de persona capi.

13 Instrumentum super adfidentia im- petrandā, quando & qualiter praesentatur.

14 Creditor, qui elegit viā urbanis a- gendi in iudicio, non potest ulterius extra iudicium viā executiua agere.

15 Instrumentū vt fidem faciat, in mem- brana charta scribi debet. & que con- tinere debeat. & numero 21. cum se- quen.

16 Scriptura priuata in charta de papy- ro, potest presentari.

17 Scriptura priuata de se non facit fi- dem, nisi quatenus per testes compro- batur.

18 Curari debet pars, quando produ- dum debet esse. & num. 5.

itur instrumenta, vel scriptura in iudicio. alias non probant.

19 Instrumenti copia collationata, potest in actibus relinqui, retento originali.

20 Falsam scripturam producens in iudicio, interrogari potest, an velit rui: & qualiter respondere debeat.

21 Instrumentum, ut fidem faciat, locū celebrati contractus vel instrumenti continere debet.

22 Instrumentum carens signo notarij, in eo apponi consueto, non valet.

23 Indictionis obmissio vitiat instrumentum.

24 Scripturarij presentatio, an sit actus iudiciarius.

25 Datio termini est actus iudiciarius.

26 Scriptura vsq; ad quod tempus possunt in iudicio presentari.

27 Testes simul cum scriptura, post publicationem possunt produci.

28 Scriptura presentata post conclusionem, videtur extra processum. & index illam recipit ad solam sui instrumenti rationem.

Octauus actus, qui successiue sequitur in iudicijs, est quia solent produci instrumenta & alia scripturæ publicæ vel priuatæ in vim probationis. * nā appellatiōe instrumentorum, venit omnis scriptura instruens causam. l. j. ff. de fide instr. & no. gl. & doct. in rub. C. de eden. Super hoc pro introductione iuuenum declarabo breuiter duas q. Prima est, qualiter instrumenta presentari debeant in iudicijs. Secunda, vsq; ad quod tempus produci possunt. ¶ Ad primam

questionē respondēdo præsūpono, quōd in regnō instrumenta presentantur altero de tribus modis: videlicet, vno modo via executiua & criminaliter: vt quādo instrumentū presentatur secundū formā ritus magne curiæ, qui incipit, item si qui debitores &c. & tūc requiritur, quōd instrumentū sit ex omni sui parte liquidū, & quōd cōtineat iuramentū & pœnā, quo casu nō est necesse, q; præcedat libellus: nec requiritur alius ordo iudiciarius: sed præsentato instrumento, liquidatur per creditorem, pro quāta summa ipsum presentat: & citatur debitor, vt veniat responsurus super tenore instrumenti: qui in vltimo peremptorio comparens interrogatur super tenore instrumenti: & si aliquam exceptionem allegat, statim carceratur. & debet illā exceptionem probare in vinculis, & vt dicitur in dicto ritu: & si non probauerit, tenetur soluere debitum & pœnam fisco: quæ est redacta hodie secundum cōmūnem obseruationē ad rationem tarenorum trium pro qualibet vicia petita. imō, propter pœnā periturijs possēt curia procedere contra debitorem ad pœnā corporalem: sicut, ad mutilationē manus, vt est ritus magne curiæ in num. lvi. incipiens, nota, quōd ille qui carceratur &c. & alius ritus in numero 179. incipiens, ius seruatur ipsi curia, quōd si aliquis &c. Verū ista pœna corpora

poralis hodie non est in obseruantia, & de facto non seruatur: sed sola pœna pecuniaria. Et quoniam etiam in ista via executiua debet accusari prima & vltima cōtumacia, vt est alius ritus in num. 276. qui incipit, itē, q; vbi &c. Si tamen reus venerit in vltimo peremptorio cum sacco paratus ad soluendum, euitat omnem pœnam de aequitate, vt est alius ritus in nu. 70. incipiens, item, q; si aliquis &c. sed si reus defendendo se, in termino sibi prefixo ad probandum suam exceptionem, probauerit solutionem, vel salutaritatem instrumenti, tunc creditor punitur in vno aut gustali pro qualibet vicia petita, vt dicitur in dicto ritu lxx. incipiente, itē, si qui debitores &c. in fin. Similiter si debitor in vltimo peremptorio cōparens, doceat in promptu desolutionem vel alia satisfactionem, non carceratur: sed creditor carceratur tunc & punitur vt calūniator & periturijs, vt est alius ritus in numero 169. incipiens, item, in casu præmissio. ¶ Potest etiam fieri talis presentatio instrumenti contra mulierem debitricem: & per hoc est correctā in isto casu dispositio athen. sed nouo iure. C. de custo. reo. & athen. sed hodie. C. de offi. diue. iud. vbi habetur qd mulier non potest carcerari, maxime pro debito, vt notat plenē Alex. & Iason in l. pleriq; ff. de in ius voc. Nam hodie in regno potest mulier carcerari pro de

bito, quando eo modo secūdam formam ritus presentatur instrumentū contra eam. & hoc dicitur expressē dictus ritus lxx. dum dicit, item si qui debitores, aut debitrices. &c. qui loquitur etiam contra fideiuliores, vt ibi expressē dicitur. ¶ Limita tamen primò hanc dispositionem ritus & viam executiuam procedere, dummodo instrumentum contineat iuramentum & pœnā vt in eo dicitur: quia aliàs debitor non esset periturijs, nec posset criminaliter cōueniri. ¶ Sc; cundò limita, dummodo instrumentum sit liquidū ex omni sui parte. Quod procedit, etiam si esset liquidum per relationē ad aliud instrumentum: & sic sufficit, dummodo aliud instrumentum producat, vt est alius ritus in nu. 62. incipiens, nota, q; ille ritus. &c. in fin. ¶ Tertio limita, nisi à die natiuitatis actionis in instrumento contentæ fuerint transacti anni viginti: quia tanto tempore esset præscriptū huic modo presentatiōni executiuæ, & posset tunc solū presentari instrumentum via ordinaria, vt dicitur expressē dictus ritus lxxij. incipiens, nota, q; ille ritus &c. ¶ Quarto limita, dummodo debitor contra quem presentatur, sit viuus: scus, si esse mortuus: nam contra eius hæredes non potest eo modo instrumentum presentari: sed solum via ordinaria, præsumitur habere iustam ignorantiam: vnde

non interrogatur super tenore instrumenti, vt est alius ritus in numero 178. incipiens, item seruat ipsa curia, quod si debitor, sed eouerso haeres creditoris potest presentare eo modo instrumentum: debet tamen antea facere praeambulum, & probare se heredem pro liquidatione instrumenti, vt dicitur in dicto ritu clxxviii. & est alius in nu. 221. incipiens, item seruat ipsa curia, quod si sit presentatio &c. & alius in nu. 249. incipiens, ite seruat ipsa curia, quod &c. ¶ Quinto limita, dummodo instrumentum contineat debitum valoris vltra vnciam: alius si est ab vncia infra, non potest eo modo presentari, vt est alius ritus nu. 272. incipiens, item quaecunque &c. ¶ Sexto limita, nisi creditor esset ante praesentationem, vt rumpat sibi instrumentum ex aliqua iusta causa: quia interim pendente dicta praesentatione non potest instrumentum presentari, secundum formam ritus: nec proceditur ad interrogationem, vt est alius ritus lxxij. incipiens, nota, quod ille ritus &c. Ista autem praesentatio est limitata hodie per regiam pragmat. quae incipit, malitiis. quae cauetur quod debitor non potest praesentare creditorem, nisi praesentata prius de iussoria cautione sub poena vnciarum decem de soluendo debitum in casu succumbentis, & tempore publicationis processus debet personaliter debitor praesentans com-

parere, vt si non probauerit praesentationem, possit detineri de persona. ¶ Septimo limita, dummodo instrumentum presentetur & liquidetur per principale creditorem personaliter, non per eius procuratorem: nam in hoc processu executiuo & extraordinario non admittitur procurator etiam ad medianec ex parte actoris, nec ex parte rei, vt est alius ritus magna curie 182. incipiens, item, seruat dicta curia, quod in causis. ¶ Octaudo limita, quando instrumentum fuit celebratum cum aliquo procuratore nomine debitoris, & ipse procurator iurauit: nam tale instrumentum non potest presentari, secundum formam ritus: quia iuramentum non est praestitum de facie ad faciem, & ideo contra dominum qui non iurauit personaliter, presentari non potest: minime contra procuratorem: quia licet condemnari possit procurator: non tamen sit executio contra eum, sed contra dominum, vt notat Angel. & doct. in l. Plautius. ff. de procura. vnde non esset aequum, quod procurator detineretur de persona: quia fieret actus executiuus contra eum: ita de hoc est de cl. lxxij. consil. Neapol. ¶ Si tamen debitor citatus eo modo super tenore instrumenti, esset contumax, & non compareret in ultimo peremptorio: ex tunc in antea capi potest de persona, tanquam suspectus. de hoc est alius ritus lxxvij.

lxxvij. incipiens, item, quod si debitor sit citatus &c. & isto modo predicto instrumentum presentatur personaliter. ¶ Secundo principali modo presentatur instrumenta in regio realiter super adfidentia impetranda: & hoc procedit similiter, quando instrumentum est liquidum, & habet pactum de capiendo, constitutum precarij, & hypothecae bonorum: nam isto casu habet creditor electionem scilicet agendi via extraiudiciali executiua autoritate dicti pacti de capiendo: quia potest autoritate propria capere tantum de bonis debitoris, quod aecedat ad summam debiti: per ea, quae plenè tenet Bar. in rep. l. creditoris. C. de pign. vel agendo vrbanius, scilicet via iudiciali, petendo adfidentiam citata parte. quo casu si innitur hypothecae bonorum censetur iniretate hypotecarij, quae est actio realis. Si vero innitur constituto precarij existenti in instrumento, & censetur iniretate conditionem, ex l. fina. C. de acquir. poss. quando agit contra tertium possessorem: vt habetur in decisio. cxxxix. consil. Neap. sed agendo contra ipsum principalem debitorem, censetur agere ad reuocationem precarij ad recuperandum naturalem possessionem ratione civilis in eum translata per precarium: vt habetur per Bart. & doct. in l. quod meo. & in l. interdum. ff. de acquir. possed. & ita il-

li rei adfidentia sibi hypothecata: & ideo adfidentia dicitur, quam tunc vrbanius agendo impetrat a iudice: & vna cum ea iudex concedit suum decretum propter causas instrumentales: vt res illa hypothecata cum precarij constitutione, & pacto de capiendo, capiat: & publicis subhaftationibus exponatur, & de pretio creditoris satisfiat: & ita quatuordecim die praestatur. ¶ Si tamen creditor elegit hanc viam agendi vt banus in iudicio non potest vltimè agere via executiua extra iudicium: vt tenet Bald. in l. j. col. v. versic. decimo quozro. & c. C. de seruitu. & aqua. Et quid si inuenit resistentem, an possit illum expellere propria autoritate: & de multis alijs pertinentibus ad hanc materiam vide Bar. & Saly. in d. l. creditoris. & Francisc. de Aret. in consil. xxij. & Matth. de Afflict. in consil. pacis cultum. col. v. cum duabus seq. ¶ Tertio modo presentatur instrumenta & scripturae via ordinaria: videlicet praecedente petitione, & lris contestatione, & dato termino ad probandum: tunc in merito probationum producantur scripturae ad probandum intentionem producentis: quo casu de iure constitutionum regni si est instrumentum, debet produci in charta membrana: alius non facit fidem: vt est constitutum in consil. & c. Item, si instrumentum contineat summam vltra libræ auri, debet

bet habere subscripti onem iudicis ad contractus, & trium testium probata vitæ ultra notariū. sed infra libram auri sufficiunt duo testes cum notario, & iudice. Et debent illi testes esse literati, scilicet scribere: si in illo loco ubi celebratur contractus, esset copia literatorum: aliās sufficiunt illiterati: qui per signū crucis se subscribunt. Ita hæc omnia traduntur in constituto. instrumē-

16 torū robor. * Sed si est scriptura priuata, potest produci etiam in charta de papyro: secundum Lucam de Penna in l. ad inferiorum. col. iij. vers. item scias. & c.

17 C. de apo. pub. lib. x. * Verum talis scriptura priuata de se nō facit fidē, nisi quatenus per testes cōprobatur: vt habetur per Bar. & docto. in authen. at si contractus. C. de fide instr. & in l. scripturas. C. qui pot. in pign. habe. & in l. ad mon. ff. de iur. eiu. & in

18 l. publicati. C. de testib. * Verum, quando producitur instrumenta vel scripturæ in iudicio in vim probationis, debet pars citari: aliās non probant: vt not. Bald. in l. si quando. in fi. C. de testib. & Lud. Rom. in consil. clxxvj. column. ij. nisi producerentur ad solā instructionem iudicis: quia tunc non requiritur partis citatio: secundum Bald. in l. si qua per calumniā. ver. sed pone. & c. C.

19 de epis. & cler. * Et licet sit dictum, quod instrumenta debent presentari. in forma probante in charta membrana, cum subscri-

ptionibus testium: hoc est verum in ipsa ostensione & productione, quæ fit in curia. tamen post ipsa producta, potest pars producens relinquere in actis copiam collationatam, & retinere originale penes se. ne aliquo casu in actis perdat vel surripatur. & ita quotidie practicatur in regno. de hoc est ritus magne curie in num. 168. incipiens, item feriat ipsa curia, quod quanuis

20 & c. * Quid autem, si producatur instrumentum fallum, & altera pars velit interrogari producentē, an velit eo vitā, ad hoc vt possit ipsum accusare de falso: an teneatur respondere simpliciter: vel sufficiat quod respondeat conditionaliter: scilicet volo vt i, quatenus verum esse apparebit, & non aliter? Dic quod debet respondere simpliciter: & si dubitat, datur sibi terminus ad deliberandum. & de hoc est decisio clxxxix. consil. Neapo. & ita debet intelligi regia pragma, quæ incipit testem fallum. & idem dicimus in atestationibus testium vt habetur in dicta decisio.

21 clxxxvj. * Requiritur etiam in instrumento præsentato locus celebrati contractus seu instrumentalis iis in eo nō est descriptus, non valet, nec probat: vt not. Petr. Phil. Cor. in consil. clxxvj. column. ij. in litera b. in iij. vol. & not. gl. & Bart. in l. generali. C. de tabu. lib. x. * Idem dicimus de signo notarij. quia si non apponatur in instrumento, quando est consu-

consuetum apponi, instrumentum non valet: vt per plura tenet idem Petr. Philip. Cor. in consil. cxvij. col. ij. in litera d. in iij. vol.

23 lu. * vbi idem dicit de obmissione iudictionis, quod vitiet instrumentū. & hoc ponit in d. cōs. cxvij. in litera f. & cōs. xcij. col. j. litera c. in eo. iij. vol. & tenet Bar. in l. si libararij. ff. de regul. iur. & in l. nominatim. ff. de con-

24 ti. & demon. * An autem præsentare istas scripturas in iudicio. sit actus iudiciarius: id quod non: vnde etiam in die feriatæ presentari possunt. vt not. Spec. in tit. de dila. §. j. vers. sed pone iudex 25 & c. circa fin. * Sed datio termini est actus iudiciarius, vt tenet idē Spec. in tit. de dila. §. nunc videamus. vers. sed pone ecce & c.

VENIO Ad secundā quest.

26 principalem: scilicet, vique ad quod tempus presentari possunt scripturæ. Dic quod de iure cōmuni possunt presentari non solum in termino probatorio, sed etiam quandocunque post, vsq; ad conclusionem in causa exclusiue. c. cum dilectus. de fide instr. nā in hoc casu productionis scripturarum, cessat timor subornationis. * hinc dicimus, quod quando testes producuntur, post publicationem vna cum scriptura possunt produci: vt not. Bald. & doct. in l. certi conditio. §. quoniam. ff. si certum petat. & Bal. in l. ampliore. C. de app. & Alex. in l. si ita scriptum. ff. de liber. & posthum. & caon. in c. series. de

testib. quod tamen declara & limita, nisi aliqua iusta causa sub- sit, quia tunc potest iudex stante iusta causa, etiam post conclusio- nem in causa, admittere scripturas: vt tenet And. de Yser. in con- situ. iurisperitorum. col. j. deinde superuenit consil. regni, quæ incipit, legitime, quæ secundum vnum intellectum glossæ & And. ibi, vult, q̄ scripturæ produ- cantur infra terminum probatorij, & non post. verum, quo ad hoc, illa constituit non seruatur. Nam superuenit regia prag. quæ incipit, cursu dilationū. quæ cauetur, quod scripturæ produ- cantur infra quatuor dies viles à die publicationis, quando nulla fuit petita repulsā: sed si repulsā facta est, tunc isti quatuor dies currunt à die publicationis in causa repulsæ: & ita seruandum esset, cum illa prag. faciat in regno ius nouissimum. Et vide quæ dixi supra in vers. exceptio. Ego tamen semper vidi obseruari, quod scripturæ recipiuntur in curijs vsque ad conclusionem exclusiue: & sic de facto & de communi stylo curiarum seruatur dispositio iuris communis scilicet d. c. cum dilectus. de fide instr. & ex hoc dico non seruari ritum magne curie in nume. 21. qui incipit, item, quod post terminum. & c. qui vult, quod nō recipiantur aliquæ scripturæ post terminum probatorij, vt ponatur in processum: nam contrariū est in viridi obseruantia: & maxime

ximè per d. regiam pragma. quæ contradicit illi ritui. & similiter est correctus alius ritus. in num. clix. incip. ite seruat ipsa curia, quod post terminum &c. qui in effectu dicit eodem, quod præcedens, salvo eo quod dicit in fine sui, scilicet, quod post conclusionem est hodie in obseruantia, sci licet, quæ quando productur scriptura post conclusionem. tunc actorum magister facit in illa scriptura præsentationem denotando quæ post conclusionem producta fuit: & non ponit illam in processu, sed extra processum: & iudex potest illam videre solum ad sui instructionem; & non in vim probationis: & ita feruat. Reliqua in hac materia dic, vt dixi supra in vers. dilatio. & vt habetur per Specu. in tit. de instr. edi. per totum. & per Moer. in c. cum dilectus. & in c. scripta verbo. & in c. cum Ioannes de fide instrum. Robertus maranta V. I. D.

De iuramento, eius diffinitione & usu.

- 1 Iuramentum, quosplex sit.
- 2 Iuramentum necessarium, aliis suppletorium, quod dicitur.
- 3 Iuramentum suppletorium deservit etiam post conclusum in causa: dummodo ante conclusionem petitum sit, & numero 10.
- 4 Iuramentum suppletorium, quot & que requirantur vt deservat. & numerus 5, 6, 7, 8, 9, & 10.
- 5 Iuramentum suppletorium non deservit d. archi.

6 Personæ vili & suspectæ de peritorio, non deservit iuramentum suppletorium.

7 Iuramentum suppletorium, non deservit in causa ardua & criminali.

8 Causa parva vel magna dicitur, secundum personarum conditionem.

9 Iuramentum non deservit in suppletorium, quando semiplena probatio est elisa per probationes contrarias.

10 Iuramentum litis deservit, quod dicitur, & qualiter deservat.

11 Probatio non admittitur contra iuramentum litis deservit.

12 Iuramentum quod deservit in iudicio alicui adversario, vt principaliori & legaliori, veritatis appellatur.

13 Testis de mera veritate iurare debet, alias non probat.

14 Iuramentum calumnie, credulitatis appellatur.

15 Iuramentum in litum quosplex sit, & quando & qualiter deservat.

16 Iuramentum purgationis, quod dicitur, & quando deservat.

17 Purgatio canonica, que dicitur: & que vulgaris.

18 Iuramentum pro enormitate criminis secundum l. si quando C. unde vi. qualiter deservat.

19 Iuramentum damnum passi, an & quando faciat plenam fidem

20 Praesumitur pro dero. seu sententia iudicis notorio. Secus in iudice inferiori & peducio.

21 Expensarum taxatio fit mediante in ramento litigatorum.

22 Iuramentum promissorium, quod dicitur. Et an inducat obligationem.

23 Pactum nudum, an firmetur iuramento

nullo

mento.

24 Iuramentum assertorium quod dicitur, & quis sit effectus eius.

25 Iuramentum confirmatorium quod dicitur, & qui sint effectus eius.

26 Iuramentum fidelitatis, quod dicitur.

27 Iuramentum fidelitatis quid continet.

28 Iuramentum fidelitatis a quo & cui præstatur.

29 Iuramentum fidelitatis præstatur per tutorem vel curatorem, & procuratorem.

30 Baro non potest exigere iuramentum fidelitatis a vasallo, sine mandato vel literis regis: aliis primatur feudo.

31 Iuramentum legit quod sit, & in quo differat à iuramento fidelitatis.

32 Legit quis dicitur.

33 Iuramentum temerarium, vel calore iracundia factum, an servandum sit.

34 Ludens & ludere videns, & mutuas pecuniam ludenti, & docens ludenti, equiparatur, & omnes pena indulta contra ludentes puniuntur. Idem in irante non ludere.

35 Iuramentum illicitum, quod dicitur, & quot modis dici potest.

36 Iurans delictum committere non tenetur ad obseruantiam iuramenti.

37 Iurans non ferre testimonium, non obstante iuramento potest exanimari.

38 Fidei iurare pro proximo in periculo constituto quæ potest, non obstante iuramento pro ipsam de non fidei iubendo præstato.

39 Iuramentum in male promissis, non est servandum.

40 Iurans ducere uxorem in casu, quo voverat castitatem, an teneatur ad obseruantiam.

41 Iurans adimplere omnia, que ab eo petentur, non tenetur adimplere aliquid turpe.

42 Iurans per viscera Christi, vel alia membra, blasphemare dicitur.

43 Iurans per demones, vel aliam creaturam, an teneatur ad obseruantiam.

44 Iuramentum an præstari possit per procuratorem habentem speciale mandatum.

Nonus actus, qui successiue emergit in iudicio, est iuramentum. Pro cuius euidencia est sciendum. * quod iuramentum in genere sumptum, est duplex: scilicet, iudiciale & extraiudiciale. Iudiciale dicitur proprie illud quod præstatur in iudicio: cuius multe sunt species. * Et prima est species iuramenti, quod appellatur necessarium: alio vocabulo dicitur suppletorium: & est illud, quod deservit in supplementum probationis: vt quando actor vel reus probavit semiplenè: nam potest iudex parte petite deferre iuramentum semiplenè probanti: per cuius iuramentum erit suppleta probatio sufficiens ad condemnationem vel abolitionem. & ideo dicitur necessarium, quia ex necessitate altera parte petente: etiam ad altera parte inuita vt probatur in l. in bono fidei in vers. oportet. C. de reb. cred. * & potest deferri etiam post conclusionem in causa:

causa dūmodo sit petitiū ante con
clusionē: secundū Alex. in cōl. l. ij.
col. si. in j. vol. & Ias plenē tūgit
in rep. l. admo. col. d. l. iij. & seq. ff.
de iureiur. & de isto iuramento tra
ditur plenē per Bar. & doct. in d. l.
ladmo. & in d. l. in bonz fidei. &
ibi Bal. & Sal. & per caso. in c. fi.
de iureiur. ¶ Et ad hoc vte deser
re possit hoc iuramentū, requi
runtur sex copulatiue: quorū
aliquod deficit, nō defertur. Pri
mō enim requiritur, qd sit semi
plenē pbatū per vnū testē omni
exceptione maiorē: secundū Alex.
in cōsl. xxvij. in j. vol. & cōsl. xix.
col. pen. in l. iij. vol. & cōsl. xvij.
col. ij. & iij. in j. vo. & Pet. Philip.
Cor. in cōsl. cxciij. col. ij. in j. vol.
aliās nō faceret in isto casu semi
plenā pbarionē: sed qd sit pbatū
semiplenē per alias species
probatiōis: de quibz habet p mod.
in d. l. admo. ¶ **Secundū requiritur,**
q̄ ille, cui defertur tale iuramentū,
sciat versimiliter veritatē
per sensū corporeū: quia in hoc
z equiparatur testibz: nō. gl. in d. l.
admo. in ver. exacto. & ibi Bart.
circa fi. col. & glo. in d. l. in bonz
fidei. C. de reb. cred. & ideo nō
defertur heredi: quia versimil
liter ignorat veritatē negotij.
¶ **Tertio requiritur,** qd is, cui de
fertur, sit persona honesta & bon
z vite: quia aliās personę villi &
suspectę de periurio, nō defertur.
secundū Abb. in d. c. fi. s. sanē.
col. l. ij. de iureiur. & Bal. in l. qui
accusate. C. de edn. & Bar. in d. l.
admo. col. ff. ¶ **Quarto requiri**

tur, qd causa non sit magna, sed
modica: nam in causa ardua vel
criminali nō defertur: secundū
gl. in d. l. admon. in ver. exacto. &
ibi per omnes doc. & in d. l. in bo
nz fidei. ¶ Dicitur autē parua vel
magna, secundū conditionē per
sonarū: secundū Bar. in authē. nisi
breuiore. C. de sen. ex bre. reci.
& Pet. Phi. Cor. in cōsl. lvij. col.
ij. in j. vo. & Alex. in cōsl. xxxix.
in fin. v. o. ¶ **Quinto requiri**
tur, qd dicta semiplena probatio
non sit in aliquo elisa per proba
tionē contrariā: quia tūc nō de
fertur: vt nō. gl. & Bal. in l. j. C. qui
& aduer. quos. & Lud. Ro. in cōsl.
xcj. col. pen. ¶ **Sexto requiritur**
qd iuramentū fuerit petitiū ante
conclusionē in causa. nā tūc potest
deserri nō potest: vt supra dixi: aliās
secus, ad instantiā partis: secundū
Alex. in cōsl. liij. in j. vo. vnde pra
ctica cōmunis est, qd facta publi
catione cōpareat litigator, & di
cat: qualiter credit ex processatis,
plenē sūb intrectionē probasse: ita
qd debeat victoriā reportare. Si ta
mē vnū semiplenē probasse cōti
gerit, petiū sibi deferri iuramen
tū suppletoriū, aliās protestat: & e
nī si iudex nō daret iuramentū,
tūc cōcurrētibus dictis sex requi
sitis faceat litem suā: reliqua de
hac materia dic. vt per doct. ma
ximē Ias. in d. l. admo. ¶ **Secūda**
species iuramētū iudicialis est iu
ramētū litis decisiōis. & tale iu
ramētū ab initio dicitur volūtariū
respectu deferentis: quia defertur
ex voluntate partis, iudice
tamen

tamen approbante, item is, cui
defertur, non tenetur præcisē iu
rare sed potest iuramentum re
ferre: vt habetur in l. manifesta.
ff. de iureiur. Exemplum est quā
do alter ex litigatoribus nō po
test probare suam intencionem
& dicit alteri parti: ego volo fa
re iuramento tuo: nam tenetur
pars vel iurare, vel iuramentum
referre, dicendo, iures tualias ha
betur pro confesso: vt d. l. mani
feste. & not. in d. l. in bonz fidei.
Quod tamen intellige quando
iudex approbat tale iuramentum:
aliās posset per partē inuitā re
fulari nec referri, secundū Bart.
in d. l. manifesta. & Abb. in cap.
suo. col. iij. de iureiur. & And.
de Yfern. in c. j. in versic. & cum
datur de consuet. rec. feud. & ha
betur in l. generaliter. C. de rebz
cred. Dicitur autem decisorium,
quia per ipsum deciditur lis, si
cut per sententiam, ad eodē quōd
vltiō nō admittitur alia probatio
in contrarium. l. ij. & l. non erit. §.
daro. ff. de iureiur. & l. j. & ibi
per doct. C. de reb. cred. ¶ **Quod**
intellige non admitti probatio
nem ad retractandum iuramen
tum civiliter, sed bene admitti
tur probatio ad puniendum cri
minaliter iuramentem de periurio.
ita tenet Andr. de Yfern. in
d. c. j. §. similiter. versic. sacramen
tum. in fin. de consuet. rec. feud.
vbi hoc intelligit, quando quis
scienter iurauit, & iuramentum
fuit alteri nociuum. ¶ **Tertia**
species iuramenti iudicialis,

est illud, quod defertur in iudi
cio alteri aduersario, vt principā
li & legaliori: vt quando quis
examinatur super positionibus
medio iuramento: vt dixi supra
in versic. positio: & hoc appel
latur iuramentum veritatis, da
ro quōd fiat per verbum credu
litaris, vt ibi dixi, & est volunta
rium ex parte deferentis. differt
tamen hoc iuramentum à præ
cedenti, quia hoc delato potest
nihilominus probari contrariū,
verum is, qui iurauit, nō puni
tur de periurio, sed solum Deum
habet vltorem. l. ij. C. de reb. cred.
& And. de Yfern. in d. §. simili
ter & de hoc est ritus magna cur
rie, in nume. 283. incipiens, item,
quōd quandoquē, &c. in fin.
¶ **Quarta species iuramētū iu**
dicialis, est iuramentum verita
tis, quōd defertur testibz: nam
testis debet iurare de mera ve
ritate, aliās non probat: vt dixi
supra in versic. testis, nec suffi
cit, si diceret, ita est si bene recor
dor. vt tenet Petr. Philip. Corn.
in cōsl. xcij. col. j. in littera c.
in iij. volumine. ¶ **Quinta spes**
cies iuramenti iudicialis, est iu
ramentum calomnię, de quo
plenē dixi supra in versic. iura
mentum calomnię, & istud ap
pellatur iuramentū credulitatis:
vt l. ij. §. quōd obseruari. & ibi
Barro. & doct. C. de iura calum.
& de eius materia, vide aliqua
per And. de Yfern. in cōsl. vni
uersos. & constitut. lite legitime.
¶ **Sexta species iuramenti iudi**

cialis est iuramentum in litem, de quo loquitur totus titulus. ff. de iur. iur. & istud defertur per iudicem, non autem per partem, & defertur actori. l. ij. & l. v. de iur. s. de fere. ff. eo. tit. item defertur ob solum dolum aduersarij, non oblatam culpam. l. in actionibus. eod. tit. & istud iuramentum est triplex. videlicet, iuramentum in litem affectionis, in quo consideratur interesse singulare affectionis, vt si habeat affectionem ad librum, ad quem es mihi condemnatus, postsum iurare de illo interesse affectionis, propter dolum tuum, & potest hoc interesse excedere verum ac iustum valorem, in quo tria requiruntur copulatiue. Primum quod sit actio bonæ fidei, vel stricti iuris arbitraria: sit eandem, quod condemnatus sit in dolo, nolendo restituere. Tertium, quod sit res in qua verisimiliter cadat affectio, sicut in libro, alijs secus, vt in numeris. l. i. ff. de iur. iur. ita hæc omnia tangit. l. as. in rubr. ff. eod. tit. Secundum, est iuramentum in litem de interesse singulari, vt si deposui pecuniã: & quia eam mihi non restituiti, sui condemnatus ad penam, vel pignus meum fuit venditum à creditore meo, postsum iurare de isto interesse singulari extra rem: vt d. l. vnus. Tertium, est iuramentum in litem de interesse cõmuni, & de veritate: vt si fuissem in mora dandi mihi feruum, qui mortuus est, postsum iurare ob

dolum tuum de vera æstimatione, quanti valebat ille feruus, & eatenus mihi condemnaberis: vt d. l. in actionibus. s. planè. cum l. seq. & nos. l. as. in d. rub. eod. tit. ¶ **Sextima species iuramenti iudicialis, est iuramentum purificationis, quod defertur reo in causis arduis & criminalibus, & etiã in ciuilibus:** puta, quando contra reum sunt al. qua iudicia vel se implena probatio, ita quod non potest diffinitiuè condemnari: tunc iudex potest sibi deferre iuramentum purificationis, per quod iurabit reus se nõ teneri ad debitum, vel non commississe tale delictum: & sic diffinitiuè absoluetur. Et de isto iuramento loquitur propriè tex. in d. ad mōnendi. & in aurt. nouo iure. C. de pena iudi. qui malè iudi. & l. v. C. de fal. & gl. l. j. C. de sic. & Bart. in consi. c. ij. in si. incip. v. si testibus, & c. & l. as. in l. tertia. in prin. col. v. ff. de iure iur. ¶ **Itẽ de isto iuramento loquitur totus tit. extra, de purgat. cano. vbi si aliquis est infamatus de crimine, quod non potest plenè probari compellitur se purgare per iuramentum. Est quedã alia purgatio, quæ dicitur vulgaris, de qua loquitur titulus extra, de purgat. vul. quæ loquitur de duello: vt quando litigantes volunt se purgare per duellum: quæ purgatio est omni iure prohibita, quia per eam videtur tentari. Deus: vt in cap. j. & ibi Abb. de purgatio. vulg. & habetur in consi. regi. monarch.**

monarchiã. Et de hoc iuramentum purificationis loquitur And. de Yser. in cap. j. s. si verò fuerit. de 19 controuer. inuest. ¶ **Octaua species iuramenti iudicialis est, quando propter caõnitatem criminis, defertur iuramentum contra violentum spoliatorẽ, vt si quis spoliat me possessione seu domo mea, postsum probare per iuramentum meũ, de rebus mobilibus ibi existentibus, & de hoc in õdij spoliatoris: iuxta l. i. quãdo. cum ibi no. C. vnde vi. & c. fi. extra quod merus causa, & hoc potest dici iuramentum in litem, & non datur contra vniuersitatem in damno clandestino pro valore rerum amissarum: vt not. glof. in consi. de si. damna. & ibi etiam And. de Yser. in penult. col. ¶ **Nona species iuramenti iudicialis est, quando extaret statutum, quod fletur iuramento damnatum passu, prout est hodie in regno regia pragmat. quæ incipit, statuiimus, qua cauetur, quod quando damnũ passus, habeat animalia damnũ dantia in possessu suo, statur suo iuramento. Idem etiã, si officialis deprehendit animalia: quia statur soli iuramento officialis denuntiari: alijs est necesse, quod probetur ad minus per vnũ testem cum iuramento demoni passis: quando non habet animalia in manu: & iudex qui aliter pronũtiat punitur ad quinque vncias applicandas fisco: & agitur istę quæstiones corã baiulis: vt habetur in d. pragmat.:****

¶ **Secus tamen, quod licet alijs præsumatur pro decreto iudicis l. Herennius. s. Caia. & ibi glof. & Br. ff. de euis. tamen intelligitur de iudicibus maioribus, non autem de istis baiulis, & iudicibus minimis & pedaneis: quia pro eorũ sententiis & decreto non præsumitur, ita tenet Bald. in l.utores. ff. de consi. tutor. & l. as. in rub. C. qui admitt. col. iij. in prin. ¶ **Decima species iuramenti iudicialis, est iuramentũ, quod præstatur in taxatione expensarum: nam expensæ factę in iudicio prius taxantur per iudicem, & postea datur iuramentũ victori, qui fecit expensas, & postea interponitur declaratoria per iudicẽ, vt habetur in aurt. post iurandum & aurt. nouo iure. & ibi Bal. C. de iudic. & hoc fuit introductum ex causa: quia grauatur victor in eo, quod non recuperat omnes expensas propter taxationem: reuelatur in alio, vt fletur suo iuramento. vnde si vellet plenè probare per testes omnes expensas, nõ fieret earum taxatio per iudicẽ, vt dicit doct. in d. aurt. & hæc quod ad iuramentũ iudiciale dicta sufficiat.****

SECVNDVM PRINCIPALE

¶ **Iuramentũ, est extraiudiciale, & ideo sic dicitur, quia extra iudiciũ præstatur. Cuius similitudines sunt species: & primò reperitur vnũ iuramentũ, quod appellatur promissoriũ: vt quando aliquis iurat se daturum, vel facturũ aliquid simpliciter sine**

aliqua causa vel stipulatione, & sic continet promissionem de futuro. & de isto loquitur textus in l. si quis pro eo. ff. de fideiussoribus. & c. debitorum de iureiur. & istud iuramentum non producit actionem de iure civili, nec obligat iurantem, nisi in vno caso. scilicet quando libertus iurat prestare operas patrono. l. vt iurif. iurandi. ff. de oper. liber. & not. Bart. in d. l. si quis pro eo. col. j. & ij. & Ioan. de Imo. in repet. c. cum contingat. col. xxij. cum tribus sequen. vers. circa tertiam & c. de iureiur. sed de iure canonico est secus: quia potest agi ex tali iuramento, saltem implorando officium iudicis: vt dicit Imo. in d. c. cum contingat. col. xxvj. in fi. & sequen. & hanc conclusionem firmat beatus Thos. in sua summa, secunda secunde. q. lxxxix. articulo vij. vbi tenet, quod talis promittens tenetur ad obseruantiam iuramenti, si eum concurrat iudicium & iustitia. vnde dicerem in isto casu, quod posset adiri iudex ecclesiasticus per viam denuntiationis Evangelicæ: per ea, que dixi supra in tract. de denuntiatione. in prin. huius secte.

24. **Artis.** ¶ Ex prædictis potest solui illud dubium, scilicet, vt iuramentum nudum firmetur iuramento: nam de iure canonico non est dubium, quia etiam sine iuramento ex pacto nudo oritur actio, vt est communis opin. omnium scribentium. in cap. j. de pact. multo fortius, quando iuramentum in-

teruenit, sed iure civili non producit actionem pactum nudum iuratum: vt notat Innocentius in capite. de eo, quod metus causa. & Bald. in l. fin. col. ij. C. de fidei commissis. & Bald. in l. j. C. de oper. liber. & idem Bald. in authent. sacramenta. C. si aduers. vendi. de qua materia vide lasone in l. iuramentum. §. sed cum nulla. col. v. ff. de pact. & in l. si quis maior. C. de transact. ¶ Secunda species iuramenti extrajudicialis est illud, quod appellatur iuramentum assertorium: vt quando quis asserit aliquid esse de presenti, vel de præterito, & iurat, vt quando iurat quis se esse maiorem, vel regem habuisse victoriam, vel simile. de hoc loquitur text. in cap. omne. & cap. vt noueritis. xxij. q. j. & per totum. & l. si alferius in fine. C. si minor se mai. dixit. & not. Imo. in cap. cum contingat. col. lxxv. in fi. & col. cvij. in prin. de iureiur. Verum in minore sit differentia, quia si iurat verbaliter, se maiorem, potest probare contrarium. Secus si rataliter tactis scripturis: vt d. l. si alferius & de hoc iuramento assertorio similiter tractat beatus Thos. in summa, secunda secunde. q. lxxxix. articulo vij. ¶ Tertia species iuramenti extrajudicialis est, quod dicitur confirmatorium: vt quando apponitur iuramentum in aliquo actu de se iualido, & per iuramentum firmatur. Exemplum est in authent. sacramenta. C. si aduers. vendi. & in c. cum contin-

gat. de iureiur. Similiter in donatione inter virum & vxorem, quæ non valet. l. j. & per totum. ff. de do. inter vir. & vxor. & tamen firmatur iuramento, secundum Bart. & Alex. in l. Scius & Auge. 30. riuus. ff. ad l. fals. & Abb. in capite donatio. de donat. inter virum & vxorem. & Paul. de Cast. in cõsil. lxxv. col. ij. ix. ij. volumine. & de isto iuramento tractat plenè Bar. in d. l. si quis pro eo. & Imo. in d. c. cum cõtingat. vbi plura exempla ponit. & Alex. in cõsil. xliij. & cõsil. lxx. in v. volumi. & cõsil. liij. in iij. volum. & Franc. de Arct. in cõsil. ij. & cõsil. xxij. & cõsil. lxxiij. & Andr. de Yser. in cap. j. §. item sacramenta. de pace iur.

27. **fir.** ¶ Quarta species iuramenti extrajudicialis est iuramentum fidelitatis, quod tenetur prestare vasallus feudatarius, siue burgensis, secundum And. de Yser. in ca. j. colum. j. qua. v. iur. ca. deb. de.

28. ¶ In quo iuramento sex continentur. Primum, scilicet, quod iuret seruare dominum incolorem, tutum, honestum, vtilem, facile, & prestare auxilium. que sex numerantur in cap. j. de noua for. fidel. & ibi per Andr. de Yser. & habetur plenè in deci. 265. cõsil.

29. Neapol. in iij. & v. col. ¶ Item, quando tale iuramentum prestatur domino baroni, debet iurans excipere personam imperatoris seu regis, que semper fertur exceptuata. scilicet, vt promittat dominum suum defendere aduersus quancumque personam, præterquam contra regem. cap. imperialem. §. si. & ibi Andr. de Yser. de prohib. feud. alien. per Feder. & in d. cap. j. in princ. de noua forma fidel. ¶ Et hoc iuramentum potest prestatum etiam per tutorè vel curatorè & procuratorè. secundum Alex. in cõsil. x. colum. iij. in ij. volu.

31. ¶ Item non potest Baro exigere hoc iuramentum a vasallis sine mandato regis, vel literis regis, aliàs punitur priuatione feudi, & publicatione bonorum: vt est constitutum. regi, que incipit, comite vel barone & c. & tenet Andreas de Yser. in c. si minori. circa fi. si de feud. sue. controuer. & habetur in d. deci. 265. cõf. Neap.

32. vt. vicesimo & c. ¶ Est aliud iuramentum fidelitatis, quod appellatur iuramentum ligij: & proprie est illud, quod prestatum soli imperatori vel regi, non autè inferiori: & in hoc differt iuramentum ligij à iuramento fidelitatis: & tunc quando vasallus iurat regi, iurat indistinctè ipsi sum defendere contra omne personam, neminem exceptuado, & de hoc est alia deci. cõsil. Neapo. in numero 307. ¶ vbi declarat quis dicitur ligius: nam exponitur quasi ligatus & adstrictus regi: vel dicitur, à legitate, quam tenetur seruare regi contra omne personam. vt not. Bald. in l. j. §. in primo. col. penul. C. de cadu. tol. & Andr. de Yser. in cõsil. domini à vasallis. & in d. ca. j. de noua

for. fidel. & Ioan. Andr. in cle. pastoralis. §. rursus. verfic. ligius. & de iudi. & Franc. de Are. in confi. clj. vbi etiam examin. de iuramento fidelitatis, quod teneat prestare episcopus archiepiscopo. & quid si episcopus sit exemptus. de qua materia tractatur in cap. dilecti. de maio. & obe. & in c. cum olim. el. ij. & c. antiqua. &

34 ibi gl. de priuileg. * Quinta species iuramenti extraiudicialis est iuramentum temerariū: vt quando aliquis calore iracundie iuratur. nā si iuramentū est aliud illicitum, non valet. si verō esset licitum, vt si quis iuraret non exire domum, vel non ludere, vel aliud simile, tunc propter iracundiam non ligat, nec est periculus contraueniens. Tutius tamē est petere absolutionem ad cautelam, quę de facili conceditur. secundum Abb. in cap. sic. de iur. iuratur. & de hoc iuramento habetur Deuteronomij. cap. vj. & Ecclesiasti. cap. xxij. & per Ioan. Chrysostr. super Matth. c. v. * De eo tamen, quod dixi de iuramento non ludere, si tale iuramentum fieret sine iracundia, ita esset permissum ludendo. sicut videndo ludere, vel mutuo pecuniam ludere. & ita puniuntur qualiter poena contra ludentes inducta, tam is, qui ludit, quam is, qui videt ludere, vel pecunia mutuat. ita tenet Bal. in authen. interdicimus in prin. C. de episc. & cle. vbi idē dicit in eo, qui docet ludentem. Multa alia exempla possent da-

ri de hoc iuramento temerariū, presertim, quando quis expraua consuetudine iuraturt habeat in c. iurauit. xxij. q. iij. * Sexta species iuramenti extraiudicialis est iuramentum iniurium, de quo loquitur text. in c. innocens. & per totam illam q. xij. quæst. iij. & not. gl. ibidem in summa. Super hoc est sciendum, quod iuramentum potest dici illicitū altero de tribus modis: vt habeat in d. c. innocens. Primo modo ex eo, quod iuratur. Secundo modo ex causa extrā veniente. Tertio ex modo iurandi. exemplū primi est, quando illud iuramentū de se est prohibitum, & vitiosum. * vt si quis iuratur committere vnum delictū: quo casu nō tenetur ad obseruantiam: quia tale iuramentū non ligat. c. si aliquid. & c. nō est. & c. actione. & c. inter cetera. xxij. q. iij. & habetur per Abb. & doct. in cap. intumuit. de testib. * Idem etiā, quando quis iuratur non ferre testimonium. quia non obstante iuramento, potest examinari, secundum Abb. in d. c. intumuit. Idem in eo, qui iuratur non esse de consil. si. in prin. ff. ad municipa. * Idem in eo, qui iuratur non fidei iubei: quia potest non obstante iuramento fidei iubeere pro proximo in periculo constituto: vt not. Ioan. Andr. in addit. Spec. in tit. de iur. iur. in rub. de quo vide omnino Old. in conf. c. Et de his & aliis similibus exemplis, tractat plenē Ias. in §. item, si quis postulante. col. xij. & seq. institut.

de

de actio. & Pau. de Cast. in confi. c. c. xv. in v. vol. & Cald. in confi.

40 viij. in tit. de iur. iur. * & quod iuramentum in malē promissis non fit seruandum, tenet Andr. de yser. in ca. j. col. vij. qui succed. 41 tenetur in feud. * Exemplum secundi est, quando quis postvotum castitatis iuratur ducere vxorem. Idem, quando iuratur adimplere omnia, quę ab eo petentur: quia si petatur aliquid turpe, non tenetur implere iuramentum. c. cum iuramento. de homi. & c. est etiam. & c. vnusquisque. 42 xxij. q. iij. * Exemplum tertij est, vt si quis iuratur per viscera Christi, vel per ventrem, vel per capillos, vel per membra pudibunda. Christinam tale iuramentum, dicitur blasphemia: vt inquit Bald. in l. ij. in fin. C. de reb. cred. & Bal. in l. j. C. si quis impet. male. & in l. accusationem. col. iij. C. qui accu. non poss. vbi plus dicit, quod tale iuramentum est species hæresis: vt est text. in authen. vt non luxu. cont. naty. in rubro & nigro. & c. si quis per 43 pillum. xxij. q. j. * Eodem modo si quis iuratur per demones, vel alia creaturam, est iuramentum illicitum & peccat iurans, debet tamen seruare iuramentum, si id quod iuratur non est prohibitum. c. mouet. xxij. q. j. & not. Alex. in confi. xxvij. col. pen. in j. vol. & habetur in c. & si Christus de iur. iur. reliqua circa hanc materiam dic, vt per Spec. in tit. de iura. dela. per totum. & per mod. repeten-

tes. rubr. de iur. iur. & per doct. in locis superius allegatis. * An autem iuramentum possit prestari per procuratorem habentem speciale mandatum? Dicō sic: in animam constituentis, secundum Bar. & Alex. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de damn. infect. & Alex. in l. ad egressias in prin. ff. de iur. iur. & in l. vulgo. ff. de in litem iur. Rober. Maranta.

De Actorum Editione.

- 1 Actorum appellatione, quę scriptura veniant.
- 2 Instrumenta & scriptura producta in iudicio, an dicantur esse de actis & num. 3.
- 3 Exemplū scriptura in actis registrate, non facit fidem nisi sit collationata parte pæsentē vel citata.
- 4 Acti iudicij voluntarij, veniunt actorum appellatione.
- 5 Acta iudicij, & acta litis siue cause quę dicantur.
- 6 Actorum genus triplex reperitur.
- 7 Acta gesta & monumenta, qualiter inter se differant.
- 8 Acta iudicij fieri debent parte pæsentē vel citata, & absente per contumaciam: alias non probant, nec aliter parri præiudicant, in casu, in quo sumus in contradiclorio iudicio.
- 9 Acta iudicij ad alterius partem iustitiam debent fieri: alioquin valent.
- 10 Acta iudicij coram iudice vel eo mandante fieri debent, vt faciant fidem.
- 11 Obligatio penes acta curia recipi debet coram iudice, vel iudice mandante, alios recepta extra locum iudicij non valet, nec habet executionem par-

G 4 riant.